

Programmabegroting 2015 - 2018

Oktober 2014

Aanbieding

Hierbij bieden wij u de programmabegroting 2015–2018 aan. Het is de eerste programmabegroting in de raadsperiode 2014-2018. In maart 2014 waren de verkiezingen voor de gemeenteraad. De fractievoorzitters van de in de gemeenteraad vertegenwoordigde fracties hebben gezamenlijk een raadsdocument opgesteld. Voor een deel bevat het raadsdocument beleidsinhoudelijke afspraken en voor een deel bevat het procesafspraken. Na vaststelling van het raadsdocument vond het proces van coalitievorming plaats. Gemeentebelangen en het CDA zijn samen een coalitie aangegaan en hebben een coalitiedocument opgesteld. In het coalitiedocument wordt een verdere uitwerking gegeven van het raadsdocument aangevuld met belangrijke speerpunten die de coalitie de komende bestuursperiode wil realiseren.

In ons bestuursprogramma 2014 – 2018 zijn de onderwerpen uit het raadsdocument en coalitiedocument verwoord en aangevuld met de belangrijkste beleidsontwikkelingen voor de komende periode. In het bestuursprogramma zijn dus de bestuurlijke speerpunten van gemeenteraad, coalitie en het college van burgemeester en wethouders weergegeven. Het bestuursprogramma ligt aan de basis van deze begroting.

Bij de programma's wordt beschreven wat we willen bereiken, wat we ervoor gaan doen en wat het mag kosten. Bij de jaarlijkse begrotingsvergaderingen vindt een actualisatie hiervan plaats. Door middel van de 1e en 2e bestuursrapportage en de jaarrekening informeren wij u over de uitvoering.

De programmabegroting 2015-2018 is financieel gezien vooral opgebouwd rond de kaderstelling van uw raad bij de voorjaarsnota 2014. Samen met de verwerking van het bestuursprogramma en actuele ontwikkelingen daarna, zijn wij er in geslaagd u een sluitende meerjarenbegroting aan te bieden.

Er staat ons dus heel wat te doen! Maar we gaan, mede dankzij de verandering in de ambtelijke organisatie (De Verbouwing), de uitdaging graag aan!

Burgemeester en wethouders van Dalfsen.
Oktober 2014

Inhoudsopgave

	Aanbieding	3
	Inhoudsopgave	5
Hoofdstuk 1	Bestuurlijke samenvatting	
	1.1 Inleiding	7
	1.2 Kaders en koers	9
	1.3 Financieel meerjarenbeeld	11
	1.4 Leeswijzer	13
Hoofdstuk 2	Programma's	
	Programma 1 Bestuur	17
	Programma 2 Openbare orde en veiligheid	26
	Programma 3 Beheer openbare ruimte	31
	Programma 4 Economische zaken	38
	Programma 5 Onderwijs en vrije tijd	43
	Programma 6 Inkomensondersteuning	53
	Programma 7 Sociaal domein	57
	Programma 8 Duurzaamheid en milieu	65
	Programma 9 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	73
Hoofdstuk 3	Paragrafen	
	Paragraaf bedrijfsvoering	82
	Paragraaf financiering	87
	Paragraaf grondbeleid	90
	Paragraaf lokale heffingen	98
	Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	103
	Paragraaf verbonden partijen	110
	Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	115
Hoofdstuk 4	Bijlagen	
	4.1 Kerngegevens	126
	4.2 Overzicht lasten en baten 2015 tot en met 2018	127
	4.3 Overzicht van de geraamde incidentele bedragen	128
	4.4 Meerjarig overzicht reserves en voorzieningen	130
	4.5 EMU-saldo	132
	4.6 Uitgangspunten begroting 2015 – 2018	133
	4.7 Algemene uitkering	134

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting

1.1 INLEIDING

Voor u ligt de programmabegroting 2015-2018. De opzet voor de huidige begroting is conform de ingeslagen weg van het verbetertraject Planning & Control.

Bestuursprogramma

In deze begroting wordt aangesloten bij het Raadsdocument 2014-2018 en het Coalitiedocument 2014-2018. Deze komen samen in het door ons college vastgestelde Bestuursprogramma 2014-2018. Wij streven ernaar de speerpunten uit genoemde documenten vorm te geven en de financiële gevolgen waar mogelijk binnen de begroting op te vangen.

Voorjaarsnota is financieel leidend

Het verbetertraject P&C heeft er onder andere toe geleid dat de voorjaarsnota leidend is: het vormt het financiële kader voor het opstellen van de begroting. De uitgangspunten voor de begroting 2015-2018 zijn bij de voorjaarsnota 2014 (paragraaf 5.2) vastgesteld. In de voorjaarsnota zijn in principe alle financiële ontwikkelingen (wijzigingen van begrotingsbedragen) meegenomen. Alleen echt belangrijke mutaties die ten tijde van de voorjaarsnota nog niet bekend waren, zijn nu nog meegenomen. In paragraaf 1.3 worden zij toegelicht.

Doelstellingen en indicatoren

In de begroting 2014-2017 is een start gemaakt met het verbeteren van de meetbaarheid van beleid. Het meerjarig doel is SMART'er (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden) geformuleerd en voorzien van indicatoren. De doelen zijn gedestilleerd uit het Bestuursprogramma 2014-2018. De indicatoren zijn onder andere afgeleid van recent vastgestelde beleidsnota's. Deze verbetering borduurt voort op de motie uit de raadsvergadering van juni 2013 over de voorjaarsnota en jaarrekeningen om alle beleidsnota's en meerjarenplannen beter meetbaar te maken. Daar waar doelen (nog) niet goed van passende indicatoren kunnen worden voorzien, hebben wij dit achterwege gelaten. Wij streven wat dit betreft naar kwaliteit en niet naar kwantiteit.

Wijzigingen in de programmastructuur

Uw raad gaat over de begroting en daarmee ook over de programma's. Een belangrijke nieuwe ontwikkeling wordt gevormd door de decentralisaties. Die verdienen aparte aandacht in de begroting, hetgeen ook is aangegeven in het raadsdocument 2014-2018, namelijk: een centrale plaats toebedelen aan de decentralisaties. Daarnaast zijn er nog enkele andere ontwikkelingen, die nopen tot een aanpassing van de programma-indeling. Hieronder geven wij daar een toelichting op en vragen op deze manier uw instemming voor het doorvoeren van deze wijzigingen.

De drie decentralisaties hebben gevolgen voor de indeling van de programmabegroting. Voor de programmabegroting 2015-2018 worden de nieuwe gemeentelijke taken per 1 januari 2015 conform functionele indeling (iv3, betreft aanlevering t.b.v. het CBS) verwerkt in de begroting. Gelet op de forse financiële omvang van de nieuwe activiteiten worden twee programma's, te weten: een programma "Inkomensondersteuning" en een programma "Sociaal domein" geïntroduceerd.

Op deze programma's worden op termijn specifieke kengetallen en prestatie-indicatoren ontwikkeld, hierdoor komt er meer overzicht, kunnen de kostenontwikkelingen beter worden overzien en kan tijdig geanticipeerd worden op eventuele afwijkingen.

Het aantal programma's wordt niet uitgebreid. Vanwege de overdracht van het buitenonderhoud van de scholen aan de schoolbesturen is de inhoud van het programma Onderwijs behoorlijk verminderd. Programma 5, Onderwijs en programma 6, Cultuur, sport en recreatie worden samengevoegd in één programma: Programma 5 "Onderwijs en vrije tijd". Daardoor komt één programma vrij om een splitsing te kunnen maken tussen een programma (6) "Inkomensondersteuning" en programma (7) "Sociaal Domein".

Programma 8 wordt hernoemd van "Volksgezondheid en milieu" naar "Duurzaamheid en Milieu", inhoudelijk betekent dit dat de paragraaf Duurzaamheid komt te vervallen.

De diverse wijzigingen leiden er toe dat er ook verschuivingen optreden tussen de programmabudgetten. Om tot een zo optimaal mogelijke vergelijking te komen, zijn de cijfers over 2013 t/m 2018 gepresenteerd volgens de nieuwe programma-indeling. In het geval bepaalde producten daadwerkelijk komen te vervallen op grond van het BBV, treft u voor de jaren 2015 t/m 2018 'nul-bedragen' aan. Dit is bijvoorbeeld het geval in programma 3. Verkeersmaatregelen te land valt nu samen met het erbovenstaande, Wegen, straten en verkeersmaatregelen.

Andere doorontwikkelingen binnen de programmabegroting

De financiële overzichten en analyses zijn verder verbeterd. Zo sluiten de taartpunten nu 1 op 1 aan met de tabellen (vorig jaar was nog sprake van salderingen) en zijn de analyses nader toegespitst op de producten en kostensoorten. Daarmee worden de begroting en jaarrekening nog uniformer wat betreft de opzet van de financiële tabellen en overzichten. Vanwege de geautomatiseerde totstandkoming hiervan en het werken met 'duizend-tallen', kan het in een enkel geval voorkomen dat een afrondingsverschil ontstaat.

Verder is het goed om te melden dat in de cijfers die aan de begroting ten grondslag liggen, de organisatiewijziging (De Verbouwing) volledig is verwerkt. Alhoewel dit voor uw raad niet direct zichtbaar is, betekent dit wel dat op de 'achtergrond' een vrij ingrijpende administratieve actie is verricht.

Analyse begroting 2014 - begroting 2015

In de raads werkgroep Planning & Control leeft de vraag hoe de mutaties tussen de begrotingsjaren zichtbaar te maken zijn. In voorliggende begroting hebben wij gepoogd hiertoe een aanzet te geven, als volgt:

Voor het analyseren van de verschillen tussen de begroting 2014 en begroting 2015 hebben wij aansluiting gezocht bij het model zoals dat is ontwikkeld voor de jaarrekening 2013. De verschillenanalyse is als volgt opgebouwd:

- Directe lasten en baten (hier heeft de budgethouder het meeste invloed op)
- Toegerekende kapitaallasten (zijn een gevolg van de investeringen en het rentepercentage)
- Toegerekende uren (zijn een gevolg van diverse factoren en omstandigheden, waaronder prioriteiten)
- Saldo voor bestemming (is verplicht op grond van het BBV)
- Reservemutaties (staan in nauw verband met de directe lasten en baten en de toerekeningen)
- Saldo na bestemming (is verplicht op grond van het BBV)

Op basis van dit model en naar deze invalshoeken komen de verschillen per product naar voren. Het saldo na bestemming (dus na verrekening met eventuele reserves) is in feite het 'echte' saldo van een product of een programma. Om een scala aan toelichtingen te voorkomen, is er voor gekozen alleen de verschillen groter dan € 50.000 per product van een verklaring te voorzien. Dit bedrag wordt door meer gemeenten als grens gehanteerd en blijkt in de praktijk een goed filter te zijn voor het scheiden van hoofd- en bijzaken. Het bedrag van € 50.000 is gelijk aan de grens die ook in de Voorjaarsnota wordt gehanteerd voor het geven van toelichtingen op verschillen.

1.2 KADERS EN KOERS

In de voorjaarsnota 2014 zijn de kaders en koers die tot dan toe uitgezet waren benoemd. Echter met het vaststellen van het Bestuursprogramma is er een nieuwe inhoudelijke ondergrens benoemd. Dit kader is leidend voor deze begroting en onze gemeente. *Bij Uitstek Dalfsen* met als centrale missie: *het ontwikkelen van vitale gemeenschappen in een onderscheidende woonplaats van groene signatuur* blijft de leidraad voor de komende jaren. Al zal actualisatie vanwege (grootschalige) ontwikkelingen niet uit kunnen blijven.

In deze paragraaf treft u een uittreksel aan van de belangrijkste onderwerpen uit de programma's en paragrafen. Dit biedt u de gelegenheid om in relatief kort bestek een totaalbeeld van de ontwikkelingen te krijgen.

Programma's

Binnen het programma *Bestuur* wordt werk gemaakt van burgerparticipatie en we gaan het communicatiebeleidsplan vernieuwen.

Een sluitende en reële meerjarenbegroting is voor ons het uitgangspunt. Dalfsen blijft daarom een verstandig en gezond financieel beleid voeren. Daarnaast is uit onderzoek gebleken dat Dalfsen voldoende bestuurskracht heeft om als zelfstandige gemeente de toekomst in te gaan, maar dat samenwerking in de regio daarvoor wel een voorwaarde is.

Ook in 2015 zal de nadruk liggen bij het programma *Openbare orde en veiligheid* op integrale veiligheid en de uitvoering van de drank en horecawet.

Een belangrijk thema binnen programma 3, *Beheer openbare ruimte*, is de mobiliteit, bereikbaarheid in de breedste zin van het woord. De N-wegen blijven onze aandacht vragen. We gaan de nota integraal beheer openbare ruimte (IBOR) vaststellen en uitvoeren.

Initiatieven vanuit de samenleving moeten gestimuleerd kunnen worden, daartoe is er een budget om nieuwe ideeën voor de openbare ruimte vanuit een buurt te kunnen realiseren.

Een heel ander belangrijk punt is de integratie van de WSW medewerkers in onze buitendienst.

Binnen het programma *Economische zaken* willen we de mogelijkheden van starters stimuleren.

Wij zetten in op samenwerking op economisch gebied met Zwolle en haar regio.

Heel Dalfsen zou, binnen deze raadsperiode, mobiel bereikbaar en digitaal ontsloten moeten zijn.

De speerpunten in het programma *Onderwijs en vrije tijd* zijn o.a. het realiseren van het kulturhusconcept in het Middengebied Nieuwleusen, het in stand houden van het voorzieningenniveau in de kernen, passend onderwijs en het stimuleren van een gezonde, actieve levensstijl.

We kiezen op het gebied van recreatie en toerisme voor een intensieve samenwerking in Vechtdalverband.

Voor wat betreft cultuurbeleving haken we meer aan bij Zwolle.

De belangrijkste onderdelen in het programma *Inkomensondersteuning* zijn bijstandsverlening en armoedebeleid en schuldhulpverlening. Wij willen het aantal uitkeringen zo laag mogelijk houden en voorkomen dat mensen in problematische schuldsituaties terecht komen.

In 2015 en verder zal de focus liggen op het programma *Sociaal domein*. Met ingang van het jaar 2015 moeten we klaar zijn voor de invoering van de drie decentralisaties, de jeugdzorg, de participatiewet en de transitie van de AWBZ. Voor de uitvoering van de taken is het budget van onze begroting verhoogd met ongeveer 12,5 miljoen. Onze aandacht gaat het eerst uit naar de uitvoering van deze taken en het, op het financiële vlak, bewaken van de ontwikkelingen.

Een belangrijke rol bij de drie decentralisaties is weggelegd voor de sociale kernteams, zij coördineren waar mogelijk de inzet tussen de verschillende partijen op gebied van onder meer zorg, welzijn, onderwijs, sport en cultuur.

Daarnaast speelt voor de gemeente Dalfsen nog de uitreding uit de WEZO wat betekent dat de gemeente zelf uitvoering gaat geven aan werkgeversdienstverlening en re-integratie.

Het programma Duurzaamheid en milieu focust op Klimaat- en duurzaamheidsbeleid vanuit het door uw raad vastgestelde Meerjarenprogramma Duurzaamheid, CO2 neutraal in 2025. Daarmee samenhangend wordt met het afvalbeleid gestreefd naar minder restafval en meer hergebruik.

In het programma Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting wordt met name aandacht besteed aan de kern Dalfsen. In 2015 actualiseren wij de bestemmingsplannen en brengen wij de gevolgen van de demografische ontwikkelingen in kaart en werken daarbij voorstellen uit.

Ook ons platteland moet aantrekkelijk blijven met zo min mogelijk belemmeringen bij vergroting of verbreding van agrarische bedrijven. Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit blijven het uitgangspunt voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Voor de grondexploitaties verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid.

Paragrafen

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt ingegaan op de speerpunten op het gebied van "De Verbouwing", personeelsbeleid, samenwerking, informatievoorziening en automatisering, inkoopbeleid, Geo-informatie en documentbeheer, Planning en Control en LEAN-werken. Met de hervorming van de ambtelijke organisatie "De Verbouwing" willen we ertoe bijdragen dat we als zelfstandige gemeente de toekomst in kunnen.

De paragraaf financiering geeft uitleg over zaken als kasgeldlimiet, renterisiconorm, langlopende geldleningen en het rentebeleid in de gemeente Dalfsen. Evenals voorheen zetten wij de voorzichtige lijn door en gaan we geen onnodige risico's aan.

Hoe de gemeente invulling geeft aan haar grondbeleid wordt uiteen gezet in de paragraaf grondbeleid. Hier komt aan de orde: de plaats van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie, de informatievoorziening richting de gemeenteraad, de grondexploitaties in relatie tot het vastgesteld beleid, de stand van het verbetertraject, het risicomangement, de algemene reserve grondbedrijf, de ontwikkelingen en de actualiteit.

De paragraaf lokale heffingen geeft de beleidslijn uit het raadsdocument weer en de bijbehorende uitgangspunten, waaronder het kwijtscheldingsbeleid en kostendekkende tarieven. Kort wordt ingegaan op de Wet Waardering Onroerende zaken, waarbij nog steeds een daling van de waarde van het vastgoed wordt gesignaleerd in verband met de economische ontwikkelingen. Vervolgens komt het tarievenbeleid aan de orde.

Het beleid betreffende het openbaar gebied en de daarbij horende financiële consequenties zijn beschreven in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen. Achtereenvolgens worden beschreven: de wegen, infrastructurele kunstwerken, openbare verlichting, riolering, watergangen, openbaar groen en gebouwen.

In de paragraaf verbonden partijen treft u een lijst van verbonden partijen aan. Vervolgens een korte omschrijving per verbonden partij, waarbij primair sprake is van een financieel belang, waarbij sprake is van een bestuurlijk belang en de gemeenschappelijke regelingen.

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft de 10 grootste risico's voor de gemeente Dalfsen weer. Daarnaast een berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

1.3 FINANCIËEL MEERJARENBEELD

In deze paragraaf wordt het financiële meerjarenbeeld voor de programmabegroting 2015-2018 weergegeven. De mutaties na de voorjaarsnota zijn hierbij toegelicht.

Het positieve begrotingssaldo 2015-2018 blijkt uit onderstaande tabel:

Min is nadeel	2015	2016	2017	2018
Saldo voorjaarsnota inclusief de meicirculaire	-218.600	21.200	21.000	-130.000
Nieuwe CAO	-180.000	-180.000	-180.000	-180.000
Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen	85.000	85.000	85.000	85.000
Kapitaallasten scholen				40.000
Apparaatskosten decentralisaties	296.000	296.000	296.000	296.000
Loonkosten invoering t.l.v. decentralisaties	136.000			
Trefkoele+	-65.000	-44.000	-44.000	-44.000
Subsidie vluchtelingenwerk	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000
Dekking concerncontroller		100.000	100.000	100.000
Groenstructuurplan			-56.600	
> Dekking reserve herstructurering openbaar groen			56.600	
Diverse stelposten	40.600	40.900	-140.900	-21.300
Begrotingssaldo 2015-2018	81.000	306.100	124.100	132.700

Toelichting mutaties:

Nieuwe CAO

Nadeel

In juli 2014 is het CAO-akkoord voor 2013-2015 afgesloten. Deze CAO heeft een looptijd van 3 jaar. Onderdeel van de CAO is de loonparagraaf, hierin is het volgende overeengekomen:

- in oktober 2014 wordt *eenmalig* € 350 bruto uitgekeerd;
- per 1 oktober 2014 ontvangen medewerkers een *structurele* salarisverhoging van 1%;
- per 1 april 2015 wordt het salaris *structureel* verhoogd met € 50 bruto.

Dit akkoord heeft gevolgen voor de loonkosten. Het veroorzaakt een nadeel op de loonkosten van € 180.000 ten opzichte van de jaarschijf 2015 uit de begroting 2014-2017.

Voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen

Voordeel

De voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen zit nog altijd ruim boven het vastgestelde drempelbedrag van € 500.000. De korting op de storting in de voorziening kan dan ook worden gecontinueerd. Dit levert een voordeel op van € 85.000.

Kapitaallasten scholen

Voordeel

Als gevolg van de gewijzigde systematiek voor de onderwijshuisvesting, zoals in de voorjaarsnota al gemeld, zijn de geplande investeringen in de huisvesting niet meer nodig. Voor 2018 levert dit bij de kapitaallasten nog een extra voordeel op van € 40.000.

Apparaatskosten decentralisatie

Voordeel

Bij de verwerking van de decentralisaties in de begroting bleek dat op basis van de reeds bestaande kostentoerekening hier ook al stelposten voor waren opgenomen. Deze stelposten kunnen nu vrijvallen en leveren per saldo een voordeel op van € 296.000.

Loonkosten invoering decentralisaties

Voordeel

De eenmalige loonkosten ad € 136.000 in 2015 voor de verdere afwikkeling van de invoering decentralisaties worden ten laste gebracht van de hiervoor gevormde reserve decentralisaties.

Trefkoele+**Nadeel**

In de begroting 2014-2017 waren diverse voordelen al geraamd, voorziening MOP gemeentelijke gebouwen is naar beneden bijgesteld, de exploitatiekosten van de jeugdsoos zijn verlaagd en de component huisvesting in de subsidie van de bibliotheek is verlaagd. Tezamen een voordeel van € 104.000.

De consequenties in verband met de ingebruikname van Kulturhus Trefkoele+ waren nog niet verwerkt in de gemeentelijke begroting. Als gemeente gaan we ruimten in de Trefkoele huren voor gesubsidieerde instellingen. Aangezien we de betreffende instellingen korten in de subsidie op de huisvestingscomponenten en er sprake is van vrijval van een aantal gemeentelijke gebouwen resteert per saldo een incidenteel nadeel voor 2015 van € 65.000. Het structurele effect bedraagt € 44.000.

Subsidie Vluchtelingenwerk Oost Nederland**Nadeel**

Bij eerdere bezuinigingen is de subsidie aan Vluchtelingenwerk vastgesteld op € 22.000. De ervaring is dat een subsidie van € 35.000 wel het minimum is om verantwoorde dienstverlening te kunnen bieden. Door allerlei mondiale conflicten blijft de instroom van vluchtelingen (waarvan een deel uiteindelijk een verblijfsstatus krijgt) op een hoog niveau en houdt Dalfsen dus een behoorlijke taakstelling voor de huisvesting en inburgering. Voorstel is derhalve om het subsidiebedrag te verhogen met € 13.000 naar € 35.000.

Dekking concerncontroller**Voordeel**

In de programmabegroting 2015-2018 zijn de kosten voor de concerncontroller verwerkt. Voor 2015 heeft de raad hiervoor eenmalig € 100.000 bij de voorjaarsnota beschikbaar gesteld. Voor de jaren daarna is nu eenzelfde bedrag opgenomen. Deze structurele kosten worden afgedekt door een stelpost van een ton. De dekking daarvan vindt plaats door de besparingen op de belastingsamenwerking. Bij de definitieve besluitvorming van de raad (voorjaar 2015) over de aansluiting bij de GR van het GBLT kan daar meer informatie over worden gegeven.

Groenstructuurplan**Neutraal**

Bij het actualiseren van het investeringsplan 2015-2018 is de investering voor de jaarschijf 2017 niet opgenomen. Aangezien het structuurplan tot en met 2017 is vastgesteld is de jaarschijf 2017 alsnog opgenomen. Aangezien deze investering gedekt wordt ten laste van de reserve herstructurering openbaar groen heeft dit geen gevolgen voor het saldo.

Diverse stelposten**Voordeel/Nadeel**

Bij het opstellen van de programmabegroting zijn diverse stelposten komen te vervallen. Doordat het bestuursprogramma in deze begroting is verwerkt is de stelpost van € 100.000 voor nieuw beleid vrijgevallen maar ook de stelpost voor het CJG en restantbudgetten planning en control voor 2017 en 2018. Verder is er een stelpost opgenomen voor 2018 voor de algemene uitkering omdat een globale eerste indruk van de septembercirculaire voor dat jaar positief is. Tenslotte is het voordeel op diverse rentecomponenten binnen de begroting met ingang van 2015 minder geworden als gevolg van het aantrekken van een vaste geldlening en een hogere rente over de reserves als het gevolg van het later uitvoeren van investeringen die ten laste van een reserve worden gedekt. Dit komt terug op het product saldo kostenplaatsen.

1.4 LEESWIJZER

In deze leeswijzer beschrijven wij voor u de opbouw van de programmabegroting 2015-2018.

Hoofdstuk 1 is de **bestuurlijke samenvatting** van de programmabegroting met daarin:

- De inleiding
- Kaders en koers
- Het financieel meerjarenbeeld
- De leeswijzer

In **hoofdstuk 2** zijn de **programma's** beschreven. De programmabegroting bestaat net als voorgaande jaren uit negen programma's, echter, zoals in de inleiding is aangegeven, met verschuivingen/wijzigingen in verband met de 3 D's te weten:

pr	Begroting 2014	Begroting 2015
1	Bestuur	Bestuur
2	Openbare orde en veiligheid	Openbare orde en veiligheid
3	Beheer openbare ruimte	Beheer openbare ruimte
4	Economische zaken	Economische zaken
5	Onderwijs	Onderwijs en vrije tijd***
6	Cultuur, sport en recreatie	Inkomensondersteuning***
7	Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	Sociaal domein***
8	Volksgesondheid en milieu	Duurzaamheid en milieu***
9	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

*** *Betreffen de aangepaste programma's*

Bij elk programma wordt eerst kort omschreven wat het programma omvat en welke producten onderdeel uitmaken van het programma met de daarvoor verantwoordelijke portefeuillehouder.

- Vervolgens worden ontwikkelingen toegelicht en wordt per programma aangegeven **wat we binnen dat programma meerjarig willen bereiken**. Dit betreft de eerste W-vraag.
- Daarna volgt de tweede W-vraag: **“Wat gaan we ervoor doen?”**. De tweede W-vraag richt zich vooral op het komende begrotingsjaar (2015) wat we dan gaan doen. Het gaat daarbij om speciale taken, niet de jaarlijks terugkerende.
- Bij de derde W-vraag **‘Wat mag het kosten?’** zijn de lasten en baten per product weergegeven in taartpunten. Ook worden de grootste verschillen (meer dan € 50.000) tussen het begrotingsjaar 2015 ten opzichte van 2014 toegelicht.

Hoofdstuk 3 bevat de **paragrafen** die zijn voorgeschreven in het ‘Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies’ (BBV):

Paragraaf	Bedrijfsvoering
Paragraaf	Financiering
Paragraaf	Grondbeleid
Paragraaf	Lokale heffingen
Paragraaf	Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf	Verbonden partijen
Paragraaf	Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Hoofdstuk 4 bevat een aantal (vooral cijfermatige) **bijlagen**.

Hoofdstuk 2 Programma's

PROGRAMMA 1 BESTUUR

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat alle taken van raad en college op het terrein van het openbaar bestuur en de ondersteuning en dienstverlening hierbij door de gemeentelijke organisatie. Tot dit programma behoren ook de algemene dekkingsmiddelen (inkomsten die de gemeente min of meer vrij kan besteden). In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan op het gevoerde beleid op het gebied van de ondersteunende taken door de organisatie. De paragrafen Lokale heffingen en Financiering hebben ook een sterke relatie met de producten van dit programma en geven inzicht in het gevoerde beleid op deze terreinen.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Noten	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuursorganen • Bestuursondersteuning B&W • Bestuurlijke Samenwerking • Burgerzaken • Vastgoedinformatie • Bestuursondersteuning raad en rekenkamer(funcctie)
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Baten en lasten secretarieleges burgerzaken • Nutsbedrijven • Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar • Overige financiële middelen • Geldleningen en uitzettingen langer/gelijk aan 1 jaar • Uitkering Gemeentefonds • Algemene Baten en Lasten • Uitvoering Wet WOZ • Baten Onroerende-zaakbelasting gebruikers • Baten Onroerende-zaakbelasting eigenaren • Baten baatbelasting • Baten toeristenbelasting • Baten hondenbelasting • Baten precariobelasting • Lasten heffing en invordering gem. belastingen • Saldo van kostenplaatsen • Saldo van de rekening van baten en lasten • Resultaat

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Samenwerking

Dalfsen is een zelfstandige gemeente en dat moet zo blijven. Dalfsen heeft voldoende bestuurskracht om dit aan te kunnen. Om een zelfstandige gemeente te blijven is het wel van belang dat we over de gemeentegrenzen heen blijven kijken. Samenwerking leidt tot efficiencyvoordelen, kwaliteitsverbetering, kostenverlaging en/of risicospreiding. Bij de keuze tot samenwerking laten we ons leiden door te kiezen voor de meest logische samenwerkingspartners. De nota *Sterker Dichtbij* die in 2011 door de gemeenteraad is vastgesteld geeft daarbij de richting aan. In de paragraaf bedrijfsvoering geven wij aan hoever diverse samenwerkingstrajecten zijn.

Communicatiebeleid

Eind 2015 wordt het communicatiebeleidsplan vernieuwd. Daarbij wordt de input gevraagd van de inwoners van de gemeente Dalfsen. We maken daarvoor gebruik van het burgerpanel. Belangrijk is dat we beter inzicht krijgen in hoe we onze inwoners het beste kunnen bereiken. Daarnaast blijft burgerparticipatie- en overheidsparticipatie een belangrijk aandachtspunt voor het nieuwe beleid.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

1.1 Burgerparticipatie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij willen werk maken van burgerparticipatie. De vorm kan per onderwerp verschillen – denk bijvoorbeeld aan inspraak, consultatie of afstemming – maar we vinden het belangrijk dat burgers en instellingen worden betrokken bij beleidsvoorbereiding, uitvoering en evaluatie. Wij maken hierbij onder andere gebruik van de goed georganiseerde verbanden die we al hebben per kern of buurt, en geven ook ruimte aan individuele burgers. We willen hierbij in ieder geval aandacht besteden aan participatie van jongeren als specifieke doelgroep. Altijd staat het algemeen belang van onze gemeente voorop. We onderzoeken de mogelijkheid om het bestaande beleid aan te vullen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Oordeel burger over informatie gemeente (voldoende en toegankelijk)	Waar staat je gemeente	7,3 (2009) rapport-cijfer	7,5	-	-	7,5
Aantal keren inzet burgerpanel	Programmaplan Dienstverlening	2 (2013)	2	2	2	2

Wat gaan we ervoor doen?

- Het burgerpanel inzetten om input te krijgen van onze inwoners bij nieuwe projecten/beleidsontwikkelingen.
- Wij houden een klanttevredenheidsonderzoek.
- Inzet van social media (Twitter en Facebook) uitbreiden om met verschillende doelgroepen te communiceren.
- Opmerkingen, vragen en klachten via social media behandelen als bijvoorbeeld e-mail en telefonische contacten.

1.2 Jaarlijks een sluitende begroting

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij willen een gezond financieel beleid blijven voeren, een sluitende reële meerjarenbegroting blijft voor ons het uitgangspunt. De lasten moeten in verhouding staan tot de kwaliteit van de gemeentelijke diensten en voorzieningen.

In de komende periode wordt er doorontwikkeld op het gebied van planning en control. De raad wordt voorzien van actuele informatie en wordt in staat gesteld om waar nodig tijdig bij te kunnen sturen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Positief begrotingssaldo	Begroting 2015	-	81.000	306.100	124.100	132.700

Wat gaan we ervoor doen?

- In 2015 wordt een nota reserves en voorzieningen vastgesteld.
- We zullen ons voorbereiden om vennootschapsbelasting per 1-1-2016 te hebben ingevoerd.
- Het verbetertraject planning en control doorzetten in 2015 en 2016

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevend documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

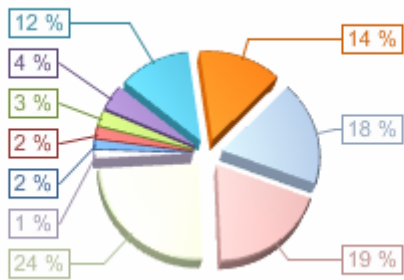
- [Raadsdocument 2014-2018](#)
- [Coalitiedocument 2014-2018](#)
- [Bestuursprogramma 2014 - 2018](#)
- [Communicatievisie 2012 - 2015 \(januari 2012\)](#)
- [Bestuursopdracht planning & control \(2012\)](#)
- [Nota waardering en afschrijving \(2011\)](#)
- [Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020 \(2010\)](#)
- [Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen Missie/Vissie Dalfsen 2020](#)
- [Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad van de gemeente Dalfsen 2014](#)
- [Reglement van Orde voor de raadscommissie \(2014\)](#)
- [Nota Inkoop- en aanbestedingsbeleid \(2014\)](#)
- [Verordening op de fractieondersteuning \(2013\)](#)
- [Verordening basisregistratie personen \(BRP\) gemeente Dalfsen 2014](#)
- [Verordening commissie bezwaarschriften](#)
- [Nota reserves en voorzieningen \(2010\)](#)
- [Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden \(2009\)](#)
- [Beleidsplan Interne Communicatie "Samen samenwerken aan succes" \(2008\)](#)
- [Verordening inzake de wijze waarop ingezetenen en belanghebbenden bij de voorbereiding van gemeentelijk beleid wordt betrokken \(Inspraakverordening\) \(2006\)](#)
- [Verordening op het burgerinitiatief \(2005\)](#)
- [Financiële verordening gemeente Dalfsen \(2004\)](#)
- [Controleverordening gemeente Dalfsen \(2004\)](#)
- [Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid \(2004\)](#)
- [Verordening onderzoeksrecht gemeenteraad \(2004\)](#)
- [Gedragscode integriteit \(2003\)](#)
- [Reglement van orde B&W \(2001\)](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Bestuur	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-7.796	-6.884	-6.403	-6.228	-6.158	-6.111
Baten	30.924	30.092	28.207	28.400	28.321	28.328
Saldo van lasten en baten	23.128	23.207	21.804	22.172	22.163	22.217
Storting in reserves	-3.287	-1.104	-2.045	-1.835	-1.730	-1.679
Onttrekking aan reserves	2.789	2.394	1.976	1.960	1.930	1.866
Resultaat	22.630	24.498	21.735	22.297	22.363	22.403

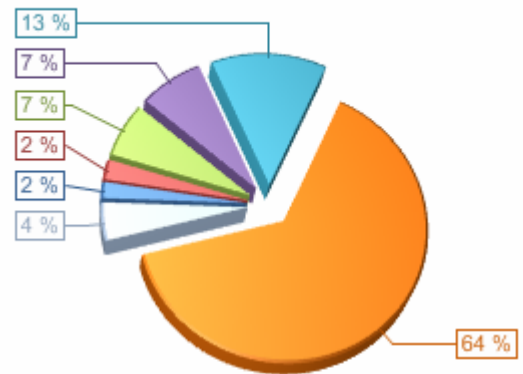
Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bestuursorganen	-1.081	-1.116	-1.136	-1.145	-1.155	-1.180
Best onderste college B&W	-1.783	-1.808	-1.606	-1.580	-1.606	-1.598
Burgerzaken	-720	-953	-1.016	-999	-993	-1.016
Secretarie leges burgerzaken	283	317	321	326	330	335
Bestuurlijke samenwerking	-120	-191	-167	-168	-168	-169
Best onderste raad/rekenkamer	-213	-213	-211	-213	-214	-216
Nutsbedrijven	489	422	390	383	366	359
Geldleningen < 1 jaar	0	10	10	10	10	10
Overige financiële middelen	63	46	46	46	46	46
Geldleningen/uitzetting > 1 jr	3.319	2.363	2.256	2.047	1.943	1.894
Uitkeringen gemeentefonds	20.772	21.382	19.292	19.496	19.415	19.364
Algemene baten en lasten	134	-86	-41	-42	-42	-42
Uitvoering Wet WOZ	-379	-352	-378	-380	-382	-384
Baten OZB-gebruikers	694	700	714	728	742	756
Baten OZB-eigenaren	3.797	3.890	4.025	4.145	4.227	4.310
Baten baatbelasting	0	0	0	0	0	0
Baten toeristenbelasting	157	171	173	163	163	163
Baten hondenbelasting	135	141	143	138	138	138
Baten precariobelasting	20	21	21	21	21	22
Heffing-invordering gem belast	-45	-56	-54	-62	-55	-63
Saldo van kostenplaatsen	-2.395	-1.481	-977	-742	-625	-513
Saldo van lasten en baten	23.128	23.207	21.804	22.172	22.163	22.217
Mutaties reserves functie 0/9	-498	1.290	-69	125	200	187
Resultaat	22.630	24.498	21.735	22.297	22.363	22.403

Lasten

- Secretarie leges burgerzaken: 131
- Bestuurlijke samenwerking: 167
- Best onderst raad/rekenkamer: 224
- Uitvoering Wet WOZ: 378
- Burgerzaken: 1.031
- Bestuursorganen: 1.183
- Saldo van kostenplaatsen: 1.553
- Best onderst college B&W: 1.618
- Mutaties reserves functie 0/9: 2.045
- Overige: 118

Baten

- Saldo van kostenplaatsen: 576
- Baten OZB-gebruikers: 714
- Mutaties reserves functie 0/9: 1.976
- Geldleningen/uitzetting > 1 jr: 2.256
- Baten OZB-eigenaren: 4.025
- Uitkeringen gemeentefonds: 19.292
- Overige: 1.345

ANALYSE AFWIJINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil		
	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Bestuursorganen	-1.164	48	-1.116	-1.183	47	-1.136	-19	-1	-21
Best onderst college B&W	-1.819	12	-1.808	-1.618	12	-1.606	201	0	201
Burgerzaken	-968	15	-953	-1.031	15	-1.016	-63	0	-63
Secretarie leges burgerzaken	-131	448	317	-131	452	321	0	4	4
Bestuurlijke samenwerking	-191	0	-191	-167	0	-167	24	0	24
Best onderst raad/rekenkamer	-226	13	-213	-224	13	-211	2	0	1
Nutsbedrijven	-28	450	422	-19	409	390	9	-41	-32
Geldleningen < 1 jaar	0	10	10	0	10	10	0	0	0
Overige financiële middelen	-3	50	46	-3	50	46	0	0	0
Geldleningen/uitzetting > 1 jr	0	2.363	2.363	0	2.256	2.256	0	-107	-107
Uitkeringen gemeentefonds	0	21.382	21.382	0	19.292	19.292	0	-2.090	-2.090
Algemene baten en lasten	-86	0	-86	-41	0	-41	45	0	45
Uitvoering Wet WOZ	-352	0	-352	-378	0	-378	-26	0	-26
Baten OZB-gebruikers	0	700	700	0	714	714	0	14	14
Baten OZB-eigenaren	0	3.890	3.890	0	4.025	4.025	0	135	135
Baten baatbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Baten toeristenbelasting	0	171	171	0	173	173	0	2	2
Baten hondenbelasting	0	141	141	0	143	143	0	2	2
Baten precariobelasting	0	21	21	0	21	21	0	0	0
Heffing-invordering gem belast	-56	0	-56	-54	0	-54	1	0	1
Saldo van kostenplaatsen	-1.860	379	-1.481	-1.553	576	-977	307	197	504
Saldo van lasten en baten	-6.884	30.092	23.207	-6.403	28.207	21.804	481	-1.885	-1.404
Mutaties reserves functie 0/9	-1.104	2.394	1.290	-2.045	1.976	-69	-942	-418	-1.359
Resultaat	-7.988	32.486	24.498	-8.449	30.184	21.735	-461	-2.302	-2.763

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014						
Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Bestuursorganen	-12	8	-16	-21	0	-21
Best onderst college B&W	217	0	-16	201	0	201
Burgerzaken	-41	15	-36	-63	0	-63
Secretarie leges burgerzaken	4	0	0	4	0	4
Bestuurlijke samenwerking	21	0	4	24	0	24
Best onderst raad/rekenkamer	-1	-4	6	1	0	1
Nutsbedrijven	-41	9	0	-32	0	-32
Geldleningen < 1 jaar	0	0	0	0	0	0
Overige financiële middelen	0	0	0	0	0	0
Geldleningen/uitzetting > 1 jr	-107	0	0	-107	0	-107
Uitkeringen gemeentefonds	-2.090	0	0	-2.090	0	-2.090
Algemene baten en lasten	45	0	0	45	0	45
Uitvoering Wet WOZ	0	-15	-11	-26	0	-26
Baten OZB-gebruikers	14	0	0	14	0	14
Baten OZB-eigenaren	135	0	0	135	0	135
Baten baatbelasting	0	0	0	0	0	0
Baten toeristenbelasting	2	0	0	2	0	2
Baten hondenbelasting	2	0	0	2	0	2
Baten precariobelasting	0	0	0	0	0	0
Heffing-invordering gem belast	7	0	-6	1	0	1
Saldo van kostenplaatsen	-55	-106	580	419	85	504
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	-1.359	-1.359
Totaal programma	-1.899	-94	505	-1.489	-1.274	-2.763

FINANCIËLE AFWIJKINGEN

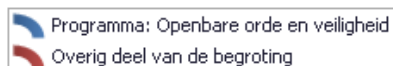
Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Bestuursondersteuning College van B&W	€ 201.000
<p>In 2014 is eenmalig een budget van € 50.000 beschikbaar gesteld voor het organisatie-ontwikkeltraject IDEAAL. In 2015 is hiervoor dus geen budget geraamd, deelverklaring van het verschil € 50.000.</p> <p>Voor procesoptimalisatie, LEAN-werken was in 2014 € 46.000 geraamd. Voor 2015 tot en met 2019 is in totaal € 46.000 beschikbaar, waarvan in 2015 € 6.000 wordt geraamd, verklaring van € 40.000.</p> <p>Vanwege het goed verlopen jaarrekeningproces 2013 gaan we ervan uit dat we hiervoor in 2015 minder kosten kwijt zijn, verklaring € 41.000.</p> <p>De verwachting is dat de Planning en Controlcyclus in 2015 met minder externe inhuur kan plaatsvinden (dit was in 2014 incidenteel geraamd). Verklaring € 70.000.</p>	
Burgerzaken	€ 63.000
<p>Bij de voorjaarsnota 2014 is voor 2015 en verder een budget opgenomen voor beheerkosten voor de basiskaart grootschalige topografie. Dit veroorzaakt het grootste verschil.</p>	
Geldeningen/uitzettingen > 1 jaar	€ 107.000
<p>Door aflossing van een lening wordt de ontvangen rente per jaar lager, verklaring van € 7.000. De bespaarde rente wordt lager door de inzet van reserves en voorzieningen, verklaring van € 100.000.</p>	
Uitkeringen Gemeentefonds	€ 2.090.000
<p>Dit is conform de afwijking in de meicirculaire 2014/voorjaarsnota 2014.</p>	
Baten OZB-eigenaren	€ 135.000
<p>Het voordeel van € 135.000 komt door de reguliere stijging van 1% en door areaaluitbreidingen.</p>	
Saldo van kostenplaatsen	€ 504.000
<p>Diverse bijdragen ten gunste van de afdelingskostenplaatsen worden hier verantwoord</p>	
Mutaties reserves functies 0/9 P1	€ 1.359.000
<p>In 2014 is er een onttrekking aan de algemene reserve gedaan van € 980.000, deze is toegevoegd aan de reserve decentralisaties (dit is een nadeel voor programma 1 en een voordeel voor programma 7).</p> <p>In 2014 zijn er diverse eenmalige onttrekkingen, € 379.000 uit de algemene reserve geraamd, die ten gunste kwamen van de exploitatie deze komen in 2015 niet meer voor. Het ging hierbij bijvoorbeeld om een onttrekking voor Pre-vut/voormalig personeel, externe inhuur P&C, Lean-werken.</p>	

PROGRAMMA 2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat het integrale en externe veiligheidsbeleid waarin de gemeente een regierol vervult ten opzichte van politie, justitie, maatschappelijke organisaties en burgers.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Noten	<ul style="list-style-type: none">• Brandweer en Rampenbestrijding• Openbare orde veiligheid
--------------------------	---

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Nieuwe wet regulering prostitutie

Naar verwachting zal op 1 januari 2015 de nieuwe wet regulering prostitutie in werking treden. Wanneer de wet is vastgesteld zal de uitwerking hiervan op regionaal niveau worden opgepakt. De regeling zullen we in een verordening moeten vastleggen.

Wet Bibob (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur)

In 2015 gaan wij bekijken of uitbreiding van het toepassingsbereik van de Wet Bibob binnen onze gemeente gewenst is.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

2.1 Integrale veiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Met ingang van 2015 geven wij uitvoering aan de Kadernota integrale veiligheid 2015-2018. Tweejaarlijks stellen wij een uitvoeringsprogramma integrale veiligheid op (2015-2016 en 2017-2018), met daarin concrete acties en projecten voor de uitvoering van het beleid. De onderwerpen woninginbraken, jeugd, alcohol en drugs en verkeersveiligheid hebben wij benoemd als speerpunten.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Het aantal woninginbraken is met 60% gedaald ten opzichte van 2013.	Gebieds-scan	2013 125 inbraken	15%	30%	45%	60%
Toename van het extra hang-en sluitwerk	rapportage CCV	2013 68% van de woningen is voorzien	1%	3%	4%	5%

Wat gaan we er voor doen?

- Vaststellen van en uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma integrale veiligheid (2015-2016) waarbij de prioriteit ligt bij woninginbraken, verkeersveiligheid en jeugd, alcohol en drugs.
- Wij handhaven het nulbeleid op de vestiging van coffeeshops.

2.2 Drank- en horecawet

Meerjarig doel: wat willen we bereiken

Het voorkomen van gezondheidsschade en verstoring van de openbare orde door alcoholgebruik. Terugdringen van alcoholgebruik onder jongeren: Dalfsen heeft als missie dat jongeren onder de 18 jaar geen alcohol drinken en daarboven met mate (bron: Preventie- en handhavingplan alcohol gemeente Dalfsen). De gewijzigde DHW moet daaraan bijdragen. Een nieuw GGD-Gezondheidsonderzoek in 2015 zien we als 1e meetmoment, anderhalf jaar na invoering van de wet. Dit geeft een goed uitgangspunt om nieuwe indicatoren te formuleren voor onze bovengenoemde missie. Voor nu gebruiken we de doelstellingen uit de notitie 'Alcoholpreventie 2012-2015'. Daarnaast willen we oneerlijke concurrentie door paracommerciële inrichtingen tegengaan.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal uitgevoerde controles	Drank- en horeca-verordening		18	18	18	18
De omvang van de groep 16-23 jarigen die vaak en veel drinkt	Gezondheidsmonitor GGD	2011 21%	<17%	*	*	*
De omvang van de groep 12-15 jarigen die alcohol drinkt	Gezondheidsmonitor GGD	2011 11%	<11%	*	*	*

* percentage opnieuw bepalen na het eerste meetmoment.

Wat gaan we ervoor doen?

- De uitvoering van de drank- en horecawet evalueren
- Toezicht en handhaving op de uitvoering van de wet.
- Drank en horeca verordening evalueren.

RELEVANTE BELEIDSPLANNEN EN VERORDENINGEN

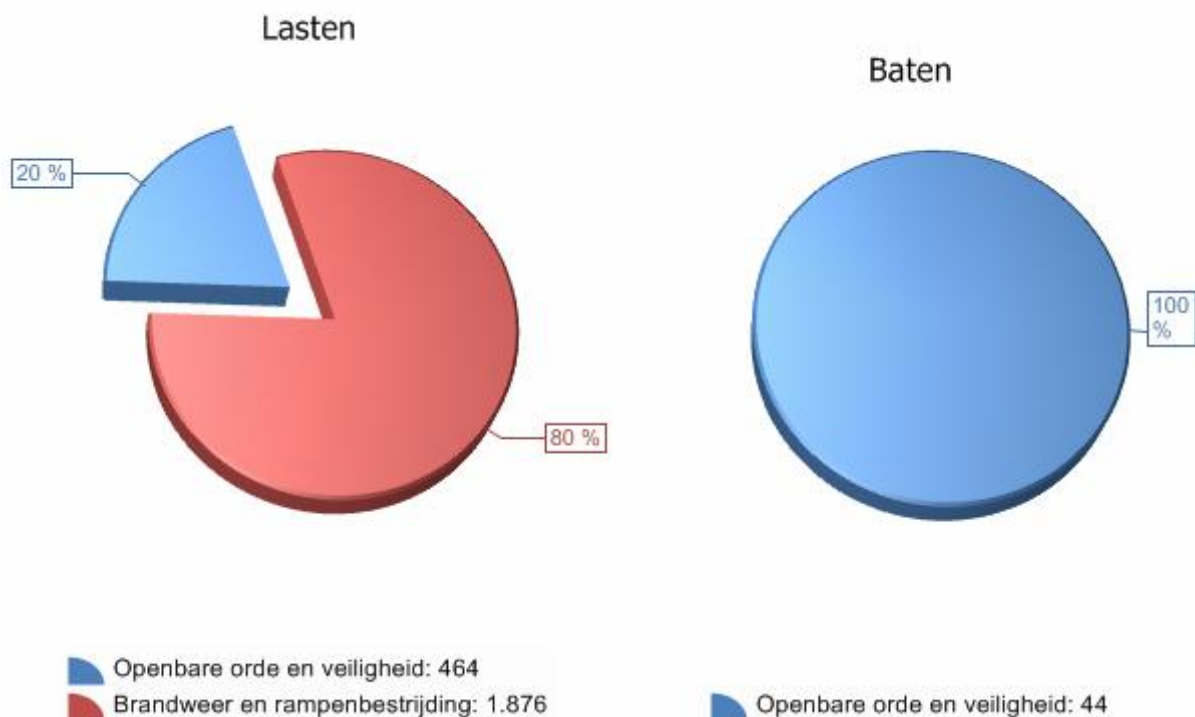
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Regionaal Crisisplan 2015-2018 Veiligheidsregio IJsselland](#)
- [Algemene plaatselijke verordening \(2013\)](#)
- [Drank- en horecaverordening 2014](#)
- [Brandbeveiligingsverordening BBV \(2012\)](#)
- [IV matrix \(2014\)](#)
- [Nota integraal veiligheidsbeleid en uitvoeringsprogramma 2015-2018](#)
- [Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland \(2009\)](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland](#)
- [Meerjarenbeleidsplan Veiligheidsregio IJsselland 2015-2018](#)
- [Regionaal Risicoprofiel 2015-2018 Veiligheidsregio IJsselland](#)
- [Beleidsregels evenementen](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Openbare orde en veiligheid Bedragen x € 1.000	Rekening 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Lasten	-3.295	-2.348	-2.340	-2.344	-2.348	-2.352
Baten	1.099	44	44	45	45	46
Saldo van lasten en baten	-2.195	-2.304	-2.295	-2.299	-2.303	-2.306
Resultaat	-2.195	-2.304	-2.295	-2.299	-2.303	-2.306

Uitsplitsing saldo per product Bedragen x € 1.000	Rekening 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Brandweer en rampenbestrijding	-1.760	-1.896	-1.876	-1.877	-1.878	-1.878
Openbare orde en veiligheid	-436	-408	-420	-422	-425	-428
Saldo van lasten en baten	-2.195	-2.304	-2.295	-2.299	-2.303	-2.306
Resultaat	-2.195	-2.304	-2.295	-2.299	-2.303	-2.306

ANALYSE AFWIJINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Vershil	Vershil	Vershil
	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1000									
Brandweer en rampenbestrijding	-1.896	0	-1.896	-1.876	0	-1.876	20	0	20
Openbare orde en veiligheid	-452	44	-408	-464	44	-420	-12	0	-12
Saldo van lasten en baten	-2.348	44	-2.304	-2.340	44	-2.295	9	0	9
Resultaat	-2.348	44	-2.304	-2.340	44	-2.295	9	0	9

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014

Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na
	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Bedragen x € 1000						
Brandweer en rampenbestrijding	16	0	4	20	0	20
Openbare orde en veiligheid	-3	0	-9	-12	0	-12
Totaal programma	13	0	-5	9	0	9

FINANCIËLE AFWIJINGEN

Niet van toepassing.

PROGRAMMA 3 BEHEER OPENBARE RUIMTE

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat de zorg voor de aanleg en het onderhoud van alle voorzieningen die in de openbare ruimte aanwezig zijn, zoals wegen, openbaar groen, speelplaatsen, volkstuinen, openbare verlichting en onderhoud gebouwen.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Wegen, straten, pleinen en verkeersmaatregelen • Waterkering, afwatering e.d. • Openbaar groen • Kinderspeelplaatsen • Onderhoud gebouwen
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Wegen, straten en pleinen en verkeersmaatregelen • Watergangen • Waterkering, afwatering e.d.
Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Overige recreatieve voorzieningen

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

N-wegen

Voor de N-wegen (N 340 / N 377, N349 en N 35) gaan de komende raadsperiode diverse ontwikkelingen plaatsvinden. In de voorjaarsnota is hier al aandacht aan besteed.

N 35

De minister heeft in januari 2014 het ontwerptracébesluit voor het deel Zwolle-Wijthmen ondertekend. Rijkswaterstaat is nu bezig met het Tracébesluit. Van Zwolle tot Wijthmen gaat het om een verbreding van het huidige tracé. Ter hoogte van Wijthmen wordt een nieuw tracé aangelegd dat bij de Koelmansstraat weer aansluit op de bestaande weg richting Heino. Automobilisten kunnen de N35 straks alleen nog op en af ter hoogte van de kruispunten met de Oldeneelallee en met de Koelmansstraat. Het nieuwe tracé krijgt in zijn geheel geluidsarm asfalt en het streven is om de weg in 2016 open te stellen.

Voor het deel Wythmen - Nijverdal heeft Rijkswaterstaat € 5 miljoen beschikbaar gesteld voor veiligheidsmaatregelen. De regio levert € 10 miljoen, ook voor doorstromingsmaatregelen. De komende periode worden de maatregelen en de bijbehorende prioritering verder uitgewerkt. Op Dalfser grondgebied vallen de aansluiting Koelmansstraat en Hagenweg hieronder.

Rechterensedijk

De volksraadpleging over de Rechterensedijk heeft in 2014 laten zien dat zestig procent van de stemgerechtigde inwoners wenst, dat de raad het genomen besluit over de Rechterensedijk heroverweegt. Uiterlijk eind 2015 neemt de raad een besluit.

Openbaar vervoer

De provincie heeft aangegeven dat de instandhouding van de voorzieningen voor openbaar vervoer in de regio de komende jaren moeilijk zal worden. De gemeente Dalfsen zal zich bij de provincie Overijssel maximaal inspannen voor het behoud van goed en betaalbaar openbaar vervoer.

Integratie WSW medewerkers

Als gevolg van de uittreding bij het werkvoorzieningschap zullen wij met ingang van 2015 de WSW medewerkers integreren in de buitendienst en het bieden van werk- en ontwikkelplekken voor mensen met afstand tot arbeidsmarkt tegen vastgestelde kosten.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

3.1 Mobiliteit

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

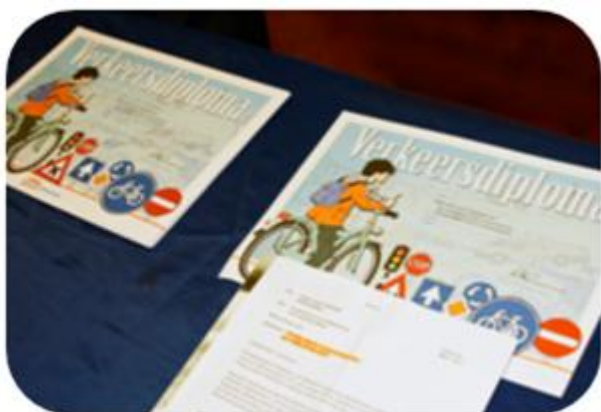
Voor onze gemeente is mobiliteit (bereikbaarheid) een belangrijk thema. Aandachtspunten hierbij zijn onder meer:

- het combineren van vervoersstromen,
- het zorgen voor goede aansluitingen,
- het streven naar veilige fietsverbindingen naar scholen,
- een goed en betaalbaar openbaar vervoer.

Wat gaan we er voor doen?

- Actualiseren en uitvoering geven aan het GVVP.

3.2 Verkeersveiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

- Een aantal fietspaden in onze gemeente wordt als erg onveilig ervaren. We willen het gevoel van verkeersveiligheid vergroten door het verminderen van het aantal onveilige fietspaden.
- Daarnaast zijn wij voorstander om de eigen buurt/straat veiliger te maken. Dit willen we doen samen met de plaatselijke belangen en de eigen inwoners.
- Voortzetting gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid (o.a. via scholen, VVN, politie)
- Minder ongevallen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal als onveilig ervaren fietsroutes verminderen (% veilig)	Bestuursprogramma	inventariseren	30%	40%	50%	60%
Optimaliseren van 30km zones, jaarlijks 1 project (aantal)	Bestuursprogramma		1	1	1	1
Minder ongevallen (% daling)	GVVP en streefaantal 2020 Nota Mobiliteit	Langjarige cijfers	5%	5%	5%	5%

Wat gaan we er voor doen?

- Inventariseren onveiligheidsgevoelens.
- De verbeteringen meenemen in het op te stellen gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP).
- De eigen buurt/straat veiliger maken, bijvoorbeeld door het inrichten van 30 km zones.
- Locaties waar ongevallen gebeuren veiliger inrichten

3.3 Nota Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij geven met de beleidsnotitie Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) een lange termijn perspectief op het beheer van de openbare ruimte: de grote lijnen waarlangs we de komende jaren het beheer van de openbare ruimte verder ontwikkelen. De IBOR beschrijft:

- De ambitie voor de gewenste (onderhoud)kwaliteit van de openbare ruimte;
- Per beheercategorie, kern en structuur;
- Geformuleerd als beeldresultaten;
- De kaders voor bewonersparticipatie in het beheer van de openbare ruimte
- De financiële kaders van het beheer en onderhoud
- Een strategie voor het realiseren van de ambities in de komende 8 jaar

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Beeldkwaliteit (% dat voldoet)	N.v.t.		n.t.b	n.t.b	n.t.b	n.t.b

Wat gaan we er voor doen?

- Vaststellen en uitvoeren nota integraal beheer openbare ruimte (IBOR).

3.4 Groenstructuurplan

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Voor de inrichting en beheer van de (groene) openbare ruimte zie ook 3.3

Voor behoud en verbetering van het groene imago van Dalfsen is in het groenstructuurplan (GSP) 2013-2017 een omvangrijk programma aan projecten voorgesteld. Voorbeelden van projecten zijn bijvoorbeeld het actualiseren van het beleids- en beheerplan bomen en spelen en het opstellen van het groenbeheerplan. Het doel is om de projecten met een score van 5 of hoger binnen de looptijd van het GSP uit te voeren. Projecten worden gefinancierd uit de reserve herstructurering openbaar groen. Binnen de looptijd kunnen genoemde projecten alleen uitgevoerd worden mits de reserve voldoende wordt gevoed door stortingen van opbrengsten van verkoop openbaar groen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Centrumzone en bijzondere elementen, beeldkwaliteit A (% dat voldoet)	PlanTerra rapportage	66%	66%	70%	70%	70%
Woonzones en bedrijventerreinen, beeldkwaliteit B (% dat voldoet)	PlanTerra rapportage	93%	93%	93%	93%	93%
Uitvoering projecten GSP 2013-2017 (% uitgevoerd)	GSP 2013-2017	20%	45%	65%	80%	95%

Wat gaan we er voor doen?

- Uitvoeren nota integraal beheer openbare ruimte (IBOR).
- Uitvoeren projecten GSP 2013-2017

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

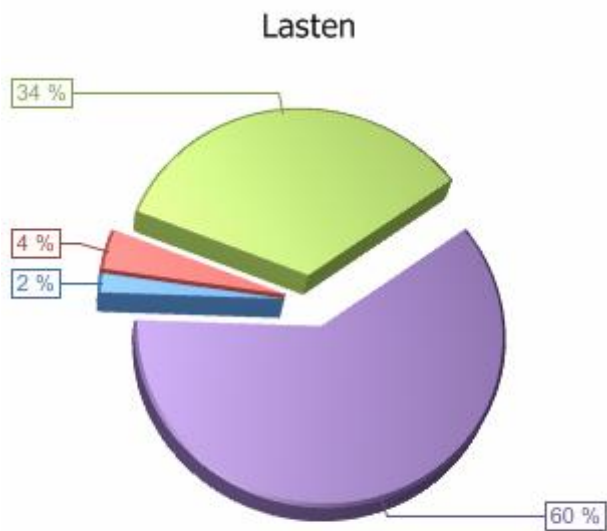
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- Gladheidsbestrijdingsplan (2014)
- [Speelruimteplan 2014-2023](#)
- [Beleidsplan openbare verlichting voor periode 2013-2017 \(2013\)](#)
- [Beleidsplan onderhoud gemeentelijke gebouwen periode 2013-2017 \(2012\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Wegenbeheernota voor periode 2009-2013 \(2009\)](#)
- [Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan voor periode 2006-2015](#)
- [Uitvoeringsnota GVVP 2012-2015](#)
- [Nota openbaar vervoer \(2010\)](#)
- [Groenstructuurplan 2013-2017 \(2013\)](#)
- Meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers voor periode 2012-2015 (2012)
- Gedragcode Flora- en Faunawet voor periode 2011-2015 (2011)
- Beheersing eikenprocessierups, plan van aanpak (2010)
- Hondenbeleid in de kernen (2010)
- Kapvergunningenbeleid (onderdeel van de APV)
- Zwerfafvalnota voor periode 2008-2012 (2008)

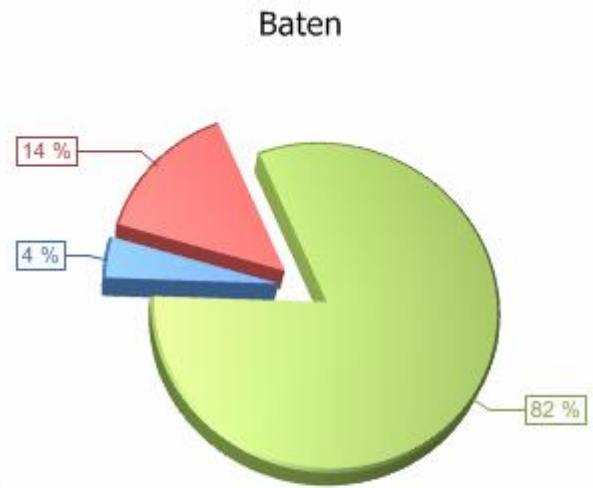
WAT MAG HET KOSTEN?

Beheer openbare ruimte	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-5.336	-5.339	-5.150	-5.171	-5.196	-5.160
Baten	317	105	92	93	94	94
Saldo van lasten en baten	-5.018	-5.233	-5.057	-5.077	-5.102	-5.066
Storting in reserves	-35	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	550	574	407	377	320	320
Resultaat	-4.503	-4.660	-4.651	-4.701	-4.782	-4.746

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wegen-straten-verkeermaatregel	-3.230	-3.000	-3.031	-3.059	-3.073	-3.087
Verkeersmaatregelen te land	-183	-197	0	0	0	0
Waterkering/afwatering ed.	-128	-99	-92	-92	-92	-92
Openbaar groen/openluchtrecre.	-1.338	-1.740	-1.741	-1.733	-1.744	-1.693
Ov recreatieve voorzieningen	-139	-197	-193	-194	-194	-194
Saldo van lasten en baten	-5.018	-5.233	-5.057	-5.077	-5.102	-5.066
Mutaties reserves functie 0/9	516	574	407	377	320	320
Resultaat	-4.503	-4.660	-4.651	-4.701	-4.782	-4.746

- Waterkering/afwatering ed.: 92
- Ov recreatieve voorzieningen: 193
- Openbaar groen/openluchtrecre.: 1.761
- Wegen-straten-verkeermaatregel: 3.103

- Openbaar groen/openluchtrecre.: 20
- Wegen-straten-verkeermaatregel: 72
- Mutaties reserves functie 0/9: 407

ANALYSE AFWIJKINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Vershil	Vershil	Vershil
Bedragen x € 1000	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Wegen-straten-verkeermaatregel	-3.030	30	-3.000	-3.103	72	-3.031	-74	42	-31
Verkeersmaatregelen te land	-256	59	-197	0	0	0	256	-59	197
Waterkering/afwatering ed.	-99	0	-99	-92	0	-92	7	0	7
Openbaar groen/openluchtrecre.	-1.757	16	-1.740	-1.761	20	-1.741	-5	4	-1
Ov recreatieve voorzieningen	-197	0	-197	-193	0	-193	3	0	3
Saldo van lasten en baten	-5.339	105	-5.233	-5.150	92	-5.057	189	-13	176
Mutaties reserves functie 0/9	0	574	574	0	407	407	0	-167	-167
Resultaat	-5.339	679	-4.660	-5.150	499	-4.651	189	-180	9

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014

Per product	Directe	Toerekeningen	Saldo voor	Reserve-	Saldo na
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	bestemming
Wegen-straten-verkeermaatregel	103	-53	-81	-31	-31
Verkeersmaatregelen te land	52	15	131	197	197
Waterkering/afwatering ed.	3	0	4	7	7
Openbaar groen/openluchtrecre.	5	1	-7	-1	-1
Ov recreatieve voorzieningen	0	1	3	3	3
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	-167
Totaal programma	163	-37	50	176	-167

FINANCIËLE AFWIJKINGEN

Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Wegen-straten-pleinen en verkeersmaatregelen/ Mutatie reserves programma 3	€ 166.000 + € 167.000 -
<p>Met ingang van het begrotingsjaar 2015 is conform de voorschriften (BBV) het product "verkeersmaatregelen te land" samengevoegd met het product "wegen, straten en pleinen". Door eenmalige investeringen in 2014 die in 2015 niet meer terugkomen ontstaat er per saldo een verschil op dit product. Genoemde investeringen werden gedekt ten laste van een reserve, met andere woorden de plus en de min vallen tegen elkaar weg.</p>	

PROGRAMMA 4 ECONOMISCHE ZAKEN

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat de activiteiten die betrekking hebben op bedrijfsterreinen, bedrijfsvestigingen en de ambulante handel.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none">• Handel, ambacht en industrie• Economische Ontwikkeling en Beleid
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none">• Baten marktgeden• Bouwgrondexploitatie Bedrijventerreinen

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Samenwerking Zwolle

De regio Zwolle behoort op dit moment tot een van de sterkste economische regio's in Nederland. De kansen die dit biedt willen we ten volle benutten. Wij staan positief tegenover samenwerking op economisch gebied met Zwolle en haar regio. We participeren actief in samenwerkingsverbanden op dit gebied.

Stimuleringsmogelijkheden voor startende ondernemers

Er komt een onderzoek naar stimulerende maatregelen voor starters. Hierbij denken we onder meer aan een starterslening.

Freeriders

De middenstandsverenigingen hebben te maken met het niet deelnemen aan hun activiteiten door freeriders. In eerste instantie zullen wij proberen freeriders te bewegen mee te doen. Lukt dit niet of onvoldoende, dan zullen wij de gemeenteraad voorstellen een verordening vast te stellen waarmee een bijdrage aan middenstandsactiviteiten kan worden afgedwongen (belastingmaatregel).

Parkeren

Om het winkelen in de kernen aantrekkelijk te houden is het van belang dat er voldoende parkeergelegenheid in de directe omgeving aanwezig is en dat deze parkeervoorzieningen gratis worden aangeboden.

Internet en mobiele bereikbaarheid

Snel internet is van belang voor de economische en sociale bereikbaarheid. Een aandachtspunt vormt het buitengebied. We streven naar een toekomstvaste digitale ontsluiting van deze percelen in deze raadsperiode.

Ten aanzien van de bereikbaarheid van mobiele telefoons bestaan er nog steeds witte vlekken in de gemeente Dalfsen. Wij willen de providers aanspreken op hun verantwoordelijkheden en hen stimuleren deze witte vlekken op te lossen.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

4.1 Een lokale vitale economie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken

Het behouden van een lokale vitale economie die de inwoners van de gemeente voldoende werkgelegenheid biedt; dit in aansluiting op wat de regio doet en biedt. Daarvoor moeten ook voldoende vestigingsmogelijkheden voor bedrijven beschikbaar zijn.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Werkgelegenheid	Lisa	9.836 (2013)	9.870	9.900	9.940	9.980
Werkzoekenden	CWI	737 (2014)	690	650	610	570
Uitgifte aantal ha per jaar	Gemeente/ particulier	0 (start 1- 1-2014)	0.5	0.75	0.75	0.75

Wat gaan we er voor doen?

- Onderzoek doen naar stimuleringsmogelijkheden voor startende ondernemers. Een starterslening is een voorbeeld.
- Vergroting en/of verbreding van agrarische bedrijven niet belemmeren.
- Evaluatie nota economisch beleid.

4.2 Ondernemersklimaat

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Bevorderen dat freeriders bijdragen aan activiteiten van middenstandsverenigingen. Ook wordt ingezet op het onderhouden van bedrijfscontacten.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal freeriders die niet bijdragen verminderen		Inventarisatie	-10%	-100%	-100%	-100%
Aantal bedrijfsbezoeken		2014	18	18	18	18

Wat gaan we er voor doen?

- Eerst via overleg (freeriders alsnog overhalen vrijwillig mee te doen), daarna het realiseren van gemeentelijke regelgeving via een door de gemeenteraad vast te stellen verordening (belastingmaatregel).
- Bedrijfsbezoeken door het college van B&W.

RELEVANTE BELEIDSPLANNEN EN VERORDENINGEN

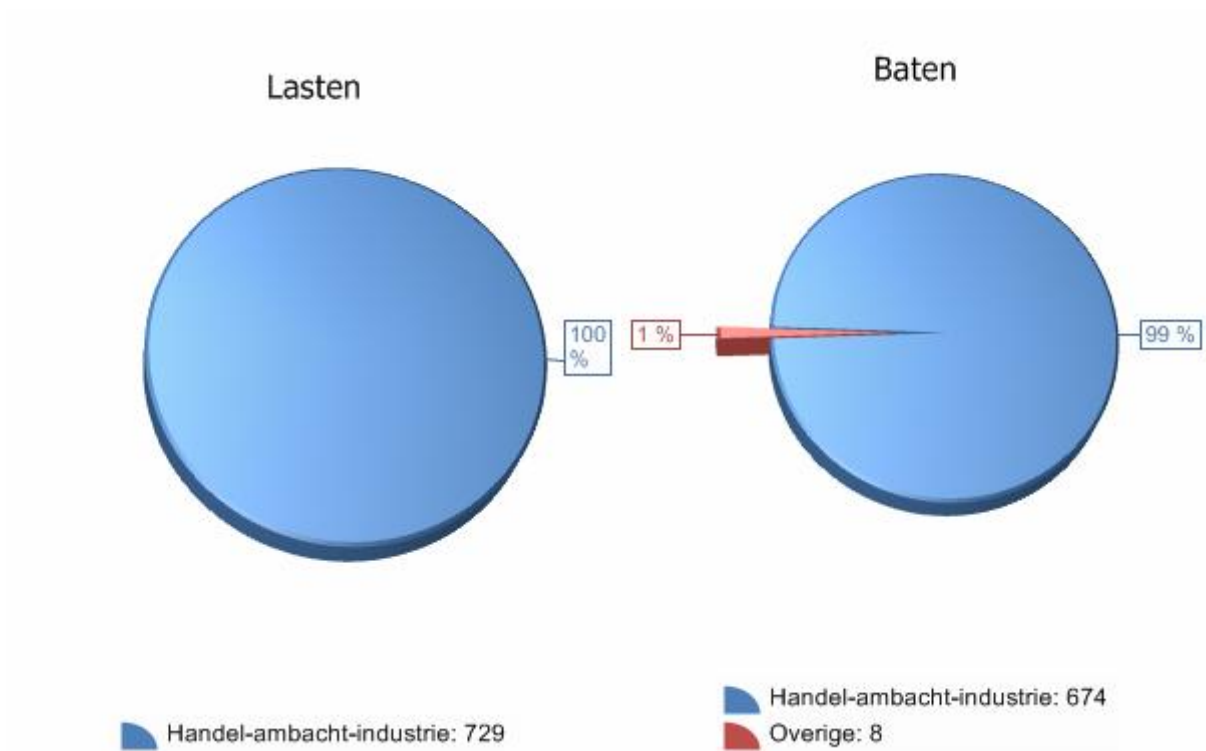
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstek DALFSEN Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)
- [Evaluatie Rood voor Rood en VAB \(2010\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010 –2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Bedrijventerreinvisie Dalfsen 2010 – 2025 \(2010\)](#)
- [Beleidsregels Rood voor rood met gesloten beurs gemeente Dalfsen \(2007-2009\)](#)
- [Beleidskader Vrijkomende Agrarische Bebouwing \(VAB\) gemeente Dalfsen \(2007\)](#)
- [Detailhandel Structuurvisie 2006 – 2016 \(2006\)](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Economische zaken	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-76	-572	-729	-791	-761	-730
Baten	76	521	682	741	709	677
Saldo van lasten en baten	1	-51	-47	-49	-51	-53
Storting in reserves	-59	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	10	0	0	0	0	0
Resultaat	-49	-51	-47	-49	-51	-53

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Handel-ambacht-industrie	-67	-59	-55	-57	-59	-61
Baten Marktgeden	8	8	8	8	8	8
Industrie	60	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	1	-51	-47	-49	-51	-53
Mutaties reserves functie 0/9	-49	0	0	0	0	0
Resultaat	-49	-51	-47	-49	-51	-53

ANALYSE AFWIJINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
Bedragen x € 1000	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Handel-ambacht-industrie	-64	6	-59	-729	674	-55	-665	668	4
Baten Marktgeden	0	8	8	0	8	8	0	0	0
Industrie	-508	508	0	0	0	0	508	-508	0
Saldo van lasten en baten	-572	521	-51	-729	682	-47	-157	161	4
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-572	521	-51	-729	682	-47	-157	161	4

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014

Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Handel-ambacht-industrie	-72	229	-153	4	0	4
Baten Marktgeden	0	0	0	0	0	0
Industrie	0	-140	140	0	0	0
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	-72	88	-12	4	0	4

FINANCIËLE AFWIJINGEN

Niet van toepassing.

PROGRAMMA 5 ONDERWIJS EN VRIJE TIJD

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat het lokaal onderwijsbeleid waarbinnen aandacht wordt besteed aan de zorg voor de onderwijshuisvesting, leerlingenvervoer, leerplicht, schoolbegeleiding, logopedie, volwasseneneducatie en afspraken in de Lokale Educatieve Agenda (LEA).

Ook leefbaarheid en vrije tijd vallen binnen dit programma.

Wat leefbaarheid betreft wordt ingezet op goede voorzieningen in de kernen maar ook daarbuiten. Het gaat hierbij niet alleen om fysieke voorzieningen maar ook de kracht van de samenleving is een belangrijk uitgangspunt. De burger aan zet.

Sport en sportbeleving, cultuur maar ook recreatie en toerisme zijn belangrijke peilers op het gebied van onderwijs en vrije tijd.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Basisonderwijs, exclusief onderwijshuisvesting • Basisonderwijs, onderwijshuisvesting • Voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting • Voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting • Gemeenschappelijke baten/lasten van het onderwijs • Leerplicht • Leerlingenvervoer • Volwasseneneducatie • Openbaar bibliotheekwerk • Vormings- en ontwikkelingswerk • Cultuurondersteunende activiteiten • Sport • Groene sportvelden en terreinen • Kunst • Recreatie en toerisme • Kinderopvang en peuterspeelzaalwerk
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Multifunctionele accommodaties

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Onderwijs

Toekomstbestendige scholen

De te maken keuzes voor toekomstbestendige scholen met als vertrekpunt de zich ontwikkelende leegstand in scholen en het voorkomen van concurrentie met bestaande voorzieningen zullen de komende jaren de nodige aandacht vragen. In de meest optimale situatie zijn de activiteiten voor het kind onder één dak samengebracht. Next best is op loopafstand. Schoolgebouwen moeten 'flexibel' zijn en een middel om onze doelen te bereiken.

Hiernaast zijn er nieuwe ontwikkelingen in het middengebied van Nieuwleusen voor een Kulturhus-concept met in de toekomst mogelijk een belangrijke plaats voor onderwijshuisvesting. Deze ontwikkeling sluit aan bij ons streven gericht op het behouden en/of realiseren van een voorzieningenniveau dat past bij de kern. De verwerving van het kantoorgebouw van de Rabobank geeft hieraan een nieuwe dynamiek. Eind 2014/begin 2015 is via een eerste verkenning meer duidelijkheid over de haalbaarheid van het Kulturhus-concept.

We werken de onderwijshuisvesting verder uit, waarbij we koersen om in 2015 te komen tot een nieuw integraal huisvestingsplan.

Sport

(sport)Accommodaties en Kulturhus(concept)en

Er is de afgelopen jaren volop geïnvesteerd in hoogwaardige accommodaties. Deze accommodaties zijn in beheer bij beheersstichtingen en gebruikers. Wij ondersteunen dit via exploitatiebijdragen.

Vanuit de gemeente willen wij hier grip op hebben. In 2015 willen wij duidelijk hebben hoe wij hier concreet inhoud aan geven.

Hier ligt ook een relatie met de drie decentralisaties. Kulturhus(concept)en en de ontwikkelingen daarvan zijn in feite 'voorliggende voorzieningen'. In 2015 gaan we hiervoor een nieuwe welzijnsvisie ontwikkelen.

De activiteiten moeten zich richten op langer thuiswonen, meedoen, sociale binding, het voorkomen van (sociale) eenzaamheid, etc.. Dit om de mensen uit de zorg te houden en daarom ook kostenbesparend te kunnen werken.

Vrijwilligers/Mantelzorgbeleid

Wij zijn van plan om in 2015 nieuw vrijwilligersbeleid in combinatie met mantelzorgbeleid vast te stellen. Dit heeft onder andere te maken met het eindigen van de rijksmiddelen voor de maatschappelijke stages, de financiële basis onder het beleid. Daarnaast is het huidige vrijwilligersbeleid ook inhoudelijk aan vernieuwing toe. Het huidige beleid past niet meer bij de vraag die we als overheid stellen aan de vrijwillige inzet van onze inwoners en past daarnaast niet bij de positie die we willen innemen.

Recreatie en toerisme

De Vecht

Ingezet wordt om De Vecht beter te benutten en de (natuur)beleving ervan verder te vergroten. Naast de lobby voor bevaarbaarheid voor de gehele Vecht willen we uitgekende voorzieningen langs de Vecht aanbrenge, zo mogelijk met meer toegang tot de halfnatuurlijke laagland rivier. In het bestuursprogramma 2014-2018 is hier uitvoerig op ingegaan.

Cultuur

Cultuurbeleving is een andere belangrijke pijler van de vrijetijdseconomie. Op dit beleidsterrein zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met de regio Zwolle. Dit geeft mogelijkheden en kansen.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

5.1 Beweging en sporten

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Voor jong en oud is het belangrijk dat zij kiezen voor een gezonde leefstijl en een actieve vrijetijdsbesteding. Met onze sociale partners willen wij bewegen en sporten bevorderen. De buurtsportcoaches en de ambassadeurs in de vorm van Dalfser (ex)topsporters van het Jeugdsportfonds hebben daarbij een belangrijke taak. Wij willen bereiken dat we in ieder geval zoveel mogelijk blijven voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Onderdeel hiervan is ook, het behouden en betaalbaar houden van de zwembaden in de kernen. Via duurzaamheidsprojecten willen we besparen op energielasten en/of eigen energie opwekken.

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen	Gezondheids-atlas GGD					
	4 t/m 11 jaar	86% (2013)			86%	
	12 t/m 15 jaar	89% (2011)	89%			
	16 t/m 23 jaar	49% (2011)	49%			
	18 t/m 64 jaar	70% (2012)		70%		
65 en ouder	64% (2011)	64%				

De meting hiervan door de GGD vindt eens in de vier jaar plaats.

Wat gaan we er voor doen?

- Breder inzetten van de buurtsportcoaches en de ambassadeurs van het Jeugdsportfonds.
- Onderzoek doen naar besparing op de energielasten en/of het opwekken van eigen energie bij de zwembaden.

5.2 Voorzieningenniveau in de kernen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij behouden en/of realiseren van een voorzieningenniveau dat past bij de kern. Hierbij doen we een beroep op de kracht van de samenleving: in de huidige samenleving is de burger meer aan zet. Dit houdt ook in dat ondernemende burgers van de gemeente de ruimte moeten krijgen: korte vergunningsprocedures, flexibele verkaveling e.d..

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Voorzieningen in de kernen op niveau houden of brengen			Inventarisatie			

Wat gaan we er voor doen?

- In 2015 een inventarisatie maken van de voorzieningen in de kernen. Deze inventarisatie gebruiken we voor het in 2016 opstellen van een integrale visie op de leefbaarheid per kern.
- Vergunningsprocedures verkorten, flexibele verkaveling.

5.3 Recreatie en toerisme

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Recreatie en toerisme vormen belangrijke pijlers voor de economie van onze gemeente. Op het gebied van recreatie en toerisme is gekozen voor een intensieve samenwerking in Vechtdalverband. Zo wordt het A-merk "Vechtdal" beter zichtbaar onder de paraplu van de bloeiende Vechtdal anjer. Niet alleen in de zomer, maar ook in herfst, winter en voorjaar willen wij aantrekkelijk zijn voor (meer) toeristen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal werkzame personen in de sector	Lisa/Biro	802 (2012)	835	840	840	840
Aantal overnachtingen (dagrecreatie niet meetbaar)	Gemeente	172.000 (2012)	175.000	176.000	176.000	176.000

Wat gaan we er voor doen?

- Onderzoek doen naar het vergroten van de natuurbeleving van de Vecht
- Het aanbrengen van uitgekende voorzieningen in of nabij de Vecht.
- Verder ontwikkelen en duidelijk aangeven van Vechtdalbrede toeristische routes.
- Uitwerking bestuurlijke agenda Vechtdal (Vechtdalkompas: visie op voeding, zorg, verblijf, water en organisatie)

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Vechtdalkompas \(2014\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013 \(2013\)](#)
- [Instructie medewerker leerplicht/RMC gemeente Dalfsen 2013](#)
- [Beleidsregels leerlingenvervoer \(2013\)](#)
- [Beleidsregels gymnastiekonderwijs \(2010\)](#)
- [Kadernota bewegen en sport 2013 – 2016 \(2013\)](#)
- [Bibliotheeknotitie 2014-2018](#)
- [Nota kunst en cultuur 2011-2014 \(2011\)](#)
- [Beleidskader Wmo-Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)
- [Notitie onderwijsbegeleiding 2012-2015 \(2012\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010 –2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Onderwijs en vrije tijd	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-7.526	-13.959	-5.916	-5.827	-5.781	-5.741
Baten	286	298	486	462	465	468
Saldo van lasten en baten	-7.241	-13.661	-5.430	-5.365	-5.316	-5.273
Storting in reserves	0	0	-46	-42	-38	-33
Onttrekking aan reserves	99	0	250	173	126	121
Resultaat	-7.141	-13.661	-5.226	-5.234	-5.228	-5.185

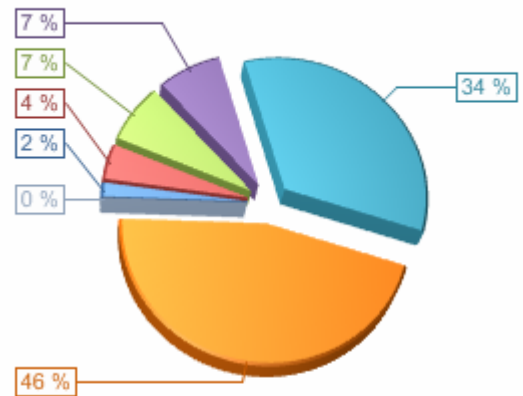
Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Basisonderwijs excl huisv O&B	-30	-36	-98	-98	-98	-98
Basisonderwijs huisvesting O&B	-338	-337	-1.049	-1.008	-989	-955
Bijz basisonderw excl huisv	-71	-81	0	0	0	0
Bijz basisonderw huisvesting	-925	-805	0	0	0	0
Bijz voortgezet onderw excl hv	-1	0	0	0	0	0
Bijz voortgezet onderw huisv	-8	-7	0	0	0	0
Gem. baten/lasten vh onderwijs	-906	-1.042	-952	-955	-958	-961
VGO onderwijshuisvesting O&B	0	0	-7	-7	-7	-7
Volwasseneneducatie	0	0	0	0	0	0
Openbaar bibliotheekwerk	-619	-542	-539	-545	-545	-546
Vormings- en ontwikkelingswerk	-213	-176	-140	-141	-142	-142
Sport	-1.244	-1.215	-1.296	-1.274	-1.245	-1.250
Groene sportvelden/terreinen	-628	-468	-465	-461	-457	-445
Kunst	-120	-137	-139	-129	-129	-130
Musea	-139	-159	-1	-1	-1	-1
Openbaar groen/openluchtrecre.	-167	-175	-175	-173	-171	-163
Ov recreatieve voorzieningen	-1.574	-7.931	-21	-21	-21	-21
Kinderdagopvang	-257	-551	-450	-455	-456	-456
Vreemdelingen	0	0	-97	-97	-97	-97
Saldo van lasten en baten	-7.241	-13.661	-5.430	-5.365	-5.316	-5.273
Mutaties reserves functie 0/9	99	0	204	131	88	88
Resultaat	-7.141	-13.661	-5.226	-5.234	-5.228	-5.185

Lasten

- Vreemdelingen: 97
- Basisonderwijs excl huisv O&B: 98
- Kunst: 139
- Vormings- en ontwikkelingswerk: 140
- Openbaar groen/openluchtrecre.: 175
- Kinderdagopvang: 462
- Groene sportvelden/terreinen: 496
- Openbaar bibliotheekwerk: 539
- Gem. baten/lasten vh onderwijs: 1.005
- Basisonderwijs huisvesting O&B: 1.049
- Sport: 1.632
- Overige: 130

Baten

- Kinderdagopvang: 12
- Groene sportvelden/terreinen: 31
- Gem. baten/lasten vh onderwijs: 53
- Volwasseneneducatie: 55
- Mutaties reserves functie 0/9: 250
- Sport: 336
- Overige: 0

ANALYSE AFWIJKINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1000									
Basisonderwijs excl huisv O&B	-36	0	-36	-98	0	-98	-63	0	-63
Basisonderwijs huisvesting O&B	-337	0	-337	-1.049	0	-1.049	-712	0	-712
Bijz basisonderw excl huisv	-81	0	-81	0	0	0	81	0	81
Bijz basisonderw huisvesting	-805	0	-805	0	0	0	805	0	805
Bijz voortgezet onderw excl hv	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bijz voortgezet onderw huisv	-7	0	-7	0	0	0	7	0	7
Gem. baten/lasten vh onderwijs	-1.094	52	-1.042	-1.005	53	-952	89	1	89
VGO onderwijshuisvesting O&B	0	0	0	-7	0	-7	-7	0	-7
Volwasseneneducatie	0	0	0	-55	55	0	-55	55	0
Openbaar bibliotheekwerk	-542	0	-542	-539	0	-539	2	0	2
Vormings- en ontwikkelingswerk	-176	0	-176	-140	0	-140	36	0	36
Sport	-1.412	197	-1.215	-1.632	336	-1.296	-220	139	-81
Groene sportvelden/terreinen	-499	31	-468	-496	31	-465	3	0	4
Kunst	-137	0	-137	-139	0	-139	-2	0	-2
Musea	-164	6	-159	-1	0	-1	163	-6	158
Openbaar groen/openluchtrecre.	-175	0	-175	-175	0	-175	0	0	0
Ov recreatieve voorzieningen	-7.931	0	-7.931	-21	0	-21	7.910	0	7.910
Kinderdagopvang	-563	12	-551	-462	12	-450	100	0	100
Vreemdelingen	0	0	0	-97	0	-97	-97	0	-97
Saldo van lasten en baten	-13.959	298	-13.661	-5.916	486	-5.430	8.042	188	8.231
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	-46	250	204	-46	250	204
Resultaat	-13.959	298	-13.661	-5.962	736	-5.226	7.996	439	8.435

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014							
Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na	
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming	
Basisonderwijs excl huisv O&B	-51	-20	9	-63	0	-63	
Basisonderwijs huisvesting O&B	-60	-645	-7	-712	0	-712	
Bijz basisonderw excl huisv	54	20	7	81	0	81	
Bijz basisonderw huisvesting	109	685	11	805	0	805	
Bijz voortgezet onderw excl hv	0	0	0	0	0	0	
Bijz voortgezet onderw huisv	6	1	0	7	0	7	
Gem. baten/lasten vh onderwijs	101	0	-11	89	0	89	
VGO onderwijshuisvesting O&B	-6	-1	0	-7	0	-7	
Volwasseneneducatie	0	0	0	0	0	0	
Openbaar bibliotheekwerk	1	0	2	2	0	2	
Vormings- en ontwikkelingswerk	36	0	0	36	0	36	
Sport	-147	65	1	-81	0	-81	
Groene sportvelden/terreinen	0	5	-2	4	0	4	
Kunst	0	0	-3	-2	0	-2	
Musea	96	4	47	147	11	158	
Openbaar groen/openluchtrecre.	0	1	-1	0	0	0	
Ov recreatieve voorzieningen	0	7.910	0	7.910	0	7.910	
Kinderdagopvang	87	0	13	100	0	100	
Vreemdelingen	-97	0	0	-97	0	-97	
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	204	204	
Totaal programma	129	8.025	66	8.220	215	8.435	

FINANCIËLE AFWIJKINGEN

Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Basisonderwijs exc. huisvesting O&B in combinatie met Bijzonder basisonderwijs excl. huisvesting	€ 63.000 - € 81.000 +
In 2014 waren dit nog 2 producten. Vanaf 2015 is dit één product. Samengevoegd geeft dit een verschil van € 20.000 wat veroorzaakt wordt door het niet toerekenen van uren.	
Basisonderwijs huisvesting O&B in combinatie met Bijzonder Basisonderwijs huisvesting	€ 712.000 - € 805.000 +
In 2014 waren dit nog 2 producten. Vanaf 2015 is dit één product. Omdat het onderhoud van de scholen niet meer tot de verantwoording van de gemeente behoort zijn er voor € 72.000 minder investeringen geraamd. Bovendien is er in 2014 € 20.000 geraamd voor het opstellen van een 0-meting voor de huidige stand van onderhoud van de scholen en in 2015 niet.	
Gemeentelijke baten en lasten onderwijs	€ 89.000
Het verschil 2015 ten opzichte van 2014 wordt veroorzaakt door enerzijds € 100.000 op leerlingenvervoer en anderzijds € 11.000 op apparaatskosten.	
Sport	€ 81.000
Als gemeente gaan wij ruimte in de Trefkoele huren voor door ons gesubsidieerde instellingen, daarnaast korten wij de subsidie van deze instellingen, per saldo een verschil ten opzichte van 2014 van € 65.000. Resteren diverse kleine verschillen	
Musea	€ 158.000
Monumenten, zoals de molens en de gemeentetoren, zijn vanwege BBV-regelgeving verschoven naar programma 9.	
Overige recreatieve voorzieningen	€ 7.910.000
Dit betreft de eenmalige last in 2014 voor de Trefkoele en de Potstal, waar de reserve tegenover stond. Deze reserve is nu zichtbaar bij programma 6.	
Kinderdagopvang	€ 100.000
Bij de jaarrekening 2013 is € 90.000 herbestemd voor 2014.	
Vreemdelingen	€ 97.000
In 2014 was dit geen apart produkt in 2015 wel.	

PROGRAMMA 6 INKOMENSONDERSTEUNING

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat bijstandsverlening, minimabeleid, schuldhulpverlening en vreemdelingen/inburgering nieuwkomers. Allen gericht op inkomensondersteuning.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen- en subsidie • Overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het Rijk • Gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid • Vreemdelingen
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Wet werk en bijstand

De Wet werk en bijstand (WWB) wordt vanaf 1 januari 2015 ingrijpend veranderd. Voor de inkomensondersteuning is van belang dat er geen afzonderlijke bijstandsnorm voor alleenstaande ouders meer is. Er blijven daardoor twee algemene normen over: de norm voor een alleenstaande en de norm voor een echtpaar/gehuwde. Een tweede belangrijke verandering is de invoering van de huishoudinkomenstoets. Dit wordt ook wel de woningdelersnorm genoemd. Met deze wijziging wil het kabinet voorkomen dat een onbedoelde stapeling van uitkeringen terechtkomt bij één huishouden. Andere veranderingen hebben betrekking op de categoriale bijzondere bijstand en de vergoedingen voor chronisch zieken en gehandicapten. De veranderingen zijn aanleiding voor een nieuwe nota armoedebeleid en schuldhulpverlening (vaststelling door de Raad in najaar 2014). In deze nota zal ook aandacht worden besteed aan specifieke maatregelen voor kinderen

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

6.1 Bijstandsverlening

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het doel van de Wet Werk en Bijstand is het bieden van een minimum bestaanszekerheid voor mensen die onvoldoende middelen van bestaan hebben. Ons doel is het aantal uitkeringen zo laag mogelijk te houden, uiteraard met inachtneming van het algemene recht op een uitkering. Vanwege de economische situatie is het aantal uitkeringen in de afgelopen vijf jaar enorm gestegen. In 2009 lag het aantal uitkeringen nog onder de 100; inmiddels ontvangen gemiddeld ongeveer 180 huishoudens een WWB-uitkering. Het doel is dit aantal in 2015 zo laag mogelijk te houden. Het aantal uitkeringen zou nog kunnen stijgen als gevolg van de Participatiewet. Door deze wet is de toegang tot de Wajong beperkt. De groep mensen met een arbeidshandicap die anders zou zijn aangewezen op een Wajong-uitkering zal nu instromen in de WWB.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal WWB cliënten	Eigen administratie	170	180	180	180	180

Wat gaan we er voor doen?

- Re-integratie. Projecten opzetten om mensen met een WWB-uitkering aan betaald werk te helpen.
- Handhaving. Door middel van goede voorlichting en controle uitkeringen verstrekken aan diegenen die er echt op zijn aangewezen.

6.2 Armoedebeleid en schuldhulpverlening

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het doel is te voorkomen dat mensen in problematische schuldsituaties terecht komen. Mensen hebben uiteraard een eigen verantwoordelijkheid om met hun inkomen rond te komen. Daar waar het nodig is worden mensen geholpen om uit de schuldsituatie te komen en uiteindelijk hun financiële zaken op orde te brengen en te houden.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal intakes schuldhulpverlening GKB	Eigen administratie/informatie GKB Drenthe	5	5	5	5	5

Wat gaan we er voor doen?

- Subsidiëring preventie schuldhulpverlening (bureau Stap 1)
- Subsidiëring vereniging Humanitas (thuisadministratie; begeleiding bij financiële zaken m.b.v. vrijwilligers)
- Subsidiëring van de GKB (bij schuldsaneringen en budgetbeheer)

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Notitie schuldhulpverlening \(2013\)](#)
- Nota armoede- en minimabeleid (2014)
- Beleidsnota Participatiewet (2014)
- Beleidsnotitie hoogwaardige handhaving 2013-2016
- Maatregelenverordening (2013)
- Verordening verrekening bestuurlijke boetes bij recidive (2013)
- [Toeslagenverordening WWB \(2012\)](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Inkomensondersteuning	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-3.335	-2.900	-3.119	-3.141	-3.146	-3.151
Baten	2.126	1.829	2.017	2.027	2.022	2.022
Saldo van lasten en baten	-1.209	-1.072	-1.101	-1.114	-1.124	-1.129
Storting in reserves	0	-50	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.570	8.140	0	0	0	0
Resultaat	360	7.017	-1.101	-1.114	-1.124	-1.129

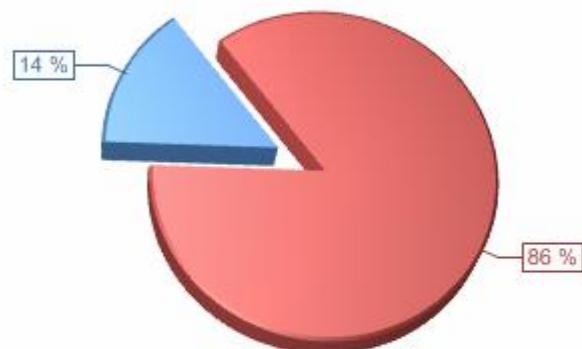
Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bijstand-inkomensvz-subsidies	-688	-611	-642	-646	-650	-655
Gem armoede schuldenbeleid	-521	-460	-459	-468	-474	-474
Saldo van lasten en baten	-1.209	-1.072	-1.101	-1.114	-1.124	-1.129
Mutaties reserves functie 0/9	1.570	8.089	0	0	0	0
Resultaat	360	7.017	-1.101	-1.114	-1.124	-1.129

Lasten

■ Gem armoede schuldenbeleid: 751
■ Bijstand-inkomensvz-subsidies: 2.368

Baten

■ Gem armoede schuldenbeleid: 292
■ Bijstand-inkomensvz-subsidies: 1.726

ANALYSE AFWIJINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Vershil	Vershil	Vershil
Bedragen x € 1000	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Bijstand-inkomensvz-subsidies	-2.337	1.726	-611	-2.368	1.726	-642	-31	0	-31
Gem armoede schuldenbeleid	-563	103	-460	-751	292	-459	-187	189	1
Saldo van lasten en baten	-2.900	1.829	-1.072	-3.119	2.017	-1.101	-218	189	-29
Mutaties reserves functie 0/9	-50	8.140	8.089	0	0	0	50	-8.140	-8.089
Resultaat	-2.951	9.968	7.017	-3.119	2.017	-1.101	-168	-7.951	-8.119

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014

Per product	Directe	Toerekeningen	Saldo voor	Reserve-	Saldo na	
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Bijstand-inkomensvz-subsidies	0	0	-31	-31	0	-31
Gem armoede schuldenbeleid	-177	188	-9	1	0	1
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	-8.089	-8.089
Totaal programma	-177	188	-40	-29	-8.089	-8.119

FINANCIËLE AFWIJINGEN

Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Mutaties reserves functie 0/9	€ 8.089.000
Dit betreft de eenmalige onttrekking in 2014 uit de reserve ten behoeve van de Trefkoele en de Potstal. Tevens is dit de onttrekking uit de bestemmingsreserve ten behoeve van de kapitaallasten van de kunstgrasvelden.	

PROGRAMMA 7 SOCIAAL DOMEIN

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat het sociale domein. Wat wetgeving betreft wordt met name gedoeld op de Participatiewet (onderdeel participatie en re-integratie), de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en de Jeugdwet. Daarnaast is ook het jeugd- en jongerenwerk onderdeel van dit programma en het welzijnswerk.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Maatwerkvoorzieningen Natura materieel Wmo • Maatwerkvoorzieningen Natura immaterieel Wmo • Opvang en beschermd wonen Wmo • Eigen bijdragen maatwerkvoorzieningen en opvang Wmo • Algemene voorzieningen Wmo en Jeugd • Eerstelijnsloket Wmo en Jeugd • PGB Wmo en Jeugd • Eigen bijdragen algemene voorzieningen Wmo en Jeugd • Individuele voorzieningen Natura Jeugd • Veiligheid, jeugdreclassering en opvang Jeugd • Ouderbijdragen individuele voorzieningen en opvang Jeugd • Openbare gezondheidszorg • Centra voor jeugd en gezin (jeugdgezondheidszorg)
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale werkvoorziening • re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet • Integratie-uitkering sociaal domein

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Decentralisaties

De belangrijkste ontwikkelingen die spelen binnen dit beleidsterrein zijn de decentralisaties in het sociaal domein. Op 1 januari 2015 treden drie wetten in werking: de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015. In oktober 2014 is via de nota "Meedoen en Verbinden; nieuwe taken in het sociale domein" een koers uitgezet voor de uitvoering van deze wetten. In het bestuursprogramma 2014-2018 is hier aandacht aan besteed. Hieronder in de tabel de rijksinkomsten die ermee gemoeid zijn.

	2015
WMO	€ 3.2 mln.
Jeugdwet	€ 5.9 mln.
Participatiewet	€ 3.6 mln.
Totaal	€ 12.7 mln.

Kinderopvang en peuterspeelzalen

In december 2013 heeft het kabinet een visie op voorschoolse voorzieningen gepresenteerd. Het kabinet wil de kwaliteit van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk op één lijn brengen en de financiering van het peuterspeelzaalwerk voor werkende ouders onder de wet Kinderopvang brengen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor Vroeg- een Voorschoolse Educatie (VVE) voor doelgroepkinderen en eventueel het peuterspeelzaalwerk voor ouders die niet (beiden) werken. Het wetsvoorstel is niet in lijn met de visie van de VNG en brancheorganisaties en zal nog uitvoerig met partijen besproken worden. Zodra er meer duidelijkheid is over de wetwijzigingen, zal het gemeentelijk beleid op het gebied van voorschoolse voorzieningen en educatie herzien worden. Naar verwachting zal de nieuwe wetgeving niet eerder dan per 1 januari 2017 in werking treden.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

Binnen het programma Sociaal domein is een aantal doelen geformuleerd. Die doelen zijn nog niet allemaal van passende indicatoren voorzien. Het is namelijk van belang de aandacht eerst te richten op de implementatie van de nieuwe taken en het financieel bewaken van de ontwikkelingen; er zijn immers nog veel onzekerheden. Zodra beide zaken goed zijn neergezet en zich verder hebben uitgekristalliseerd, volgt het oppakken van het onderdeel indicatoren.

7.1 Invoering decentralisaties

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Bij de decentralisaties hanteren wij de volgende uitgangspunten:

1. Wij hebben oog voor de zwakkeren in de samenleving. Dit betreft zij die niet zonder geestelijke of lichamelijke hulp kunnen, deze hulp niet georganiseerd krijgen en/of het financieel moeilijk hebben. Zij kunnen een beroep doen op het bestaande vangnet binnen het kader van de bestaande regelgeving en de overige ondersteuningsmogelijkheden van de gemeente.
2. Zorg en welzijnswerk is maatwerk:
 - a. Is voor jong en oud beschikbaar en persoons- en doelgericht;
 - b. is bereikbaar voor iedereen die dit nodig heeft en wordt waar mogelijk georganiseerd in de buurt van mensen;
 - c. Is erop gericht mensen zo lang mogelijk zelfstandig te laten functioneren.

Wij zien hierbij een belangrijke rol weggelegd voor de sociale kernteams. Zij coördineren waar mogelijk de inzet tussen de verschillende partijen op gebied van onder meer zorg, welzijn, werk en inkomen, onderwijs, sport en cultuur. De huidige methode van de zogenaamde "keukentafel" gesprekken wordt voortgezet.

3. Specifiek voor de beginperiode geldt dat huidige cliënten met een indicatie een passend niveau van zorg behouden voor de periode totdat de besluitvorming en aanbesteding zijn afgerond.
4. Maatschappelijke onrust onder inwoners met een zorgvraag moet worden teruggedrongen en/of voorkomen. Dit willen we realiseren door cliënten tijdig van doelgerichte en duidelijke informatie te voorzien.
5. In beginsel worden de benodigde structurele financiële middelen voor uitvoering binnen dit programma gevonden. Als blijkt dat dit niet mogelijk is, leggen wij dit aan u voor zodat uw raad daar een eigen en open afweging in kan maken.
6. Om eventuele tekorten in 2015 en/of 2016 af te dekken is een reserve decentralisaties gevormd van € 1,75 miljoen.

Wat gaan we er voor doen?

- Zowel bij het stellen van kaders als bij de uitvoering zien we een belangrijke rol weggelegd voor onze inwoners, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven. Er moet ruimte zijn voor ideeën vanuit het veld (bottom up benadering/burgerparticipatie).
- Starten van een Participatieraad.
- Uw raad krijgt eens per kwartaal een voortgangsrapportage met hierin de stand van zaken, de planning c.q. het stappenplan, de knelpunten, risico's en de momenten van betrokkenheid van de raad. Ook de actuele financiële situatie en vooruitblik worden hierin opgenomen.
- Per decentralisatie maken we een duidelijk Programma van Eisen, waarbij de kaders uit de hiervoor genoemde Decentralisatienota leidend zijn.
- Uitvoering geven aan de beleidsnota "Meedoen en Verbinden; nieuwe taken in het sociaal domein".

7.2 Participatiewet

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De gemeente Dalfsen streeft naar een lokale uitvoering van de Participatiewet. Daartoe heeft de gemeenteraad in 2012 besloten uit de Gemeenschappelijke Regeling Wezo te treden. Een lokale en zelfstandige uitvoering betekent dat de gemeente zelf meer Sw-taken gaat uitvoeren alsmede de werkgeversdienstverlening en re-integratie. Het opbouwen van een eigen organisatie en infrastructuur zal de komende jaren vorm moeten krijgen.

Wat gaan we er voor doen?

- Om zo veel mogelijk werkzoekenden/uitkeringsgerechtigden via werk te laten participeren in de samenleving wordt een veelheid aan instrumenten ingezet: loonkostensubsidie, begeleiding op de werkplek, detacheringen, werken met behoud van uitkering.
- De instroom in de sociale werkvoorziening stopt per 1 januari 2015. Daarvoor in de plaats worden banen met loonkostensubsidie gecreëerd. Het doel is om het aantal banen (met loonkostensubsidie) gelijk te houden met het huidige aantal WSW-dienstverbanden.

7.3 Tegengaan van eenzaamheid en contact met de gemeente

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het tegengaan van eenzaamheid bij ouderen is voor ons een erg belangrijk speerpunt. Wij willen dat de sociale kernteams hierin een belangrijke rol gaan vervullen. Ook vinden we dat de sociale kernteams samen met andere partners in het maatschappelijk middenveld een belangrijke rol dienen te vervullen in de strijd tegen armoede.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Tevredenheid over contact met gemeente	Klanttevredenheidsonderzoek	7,8	> 7,5	> 7,5	> 7,5	> 7,5
Percentage klanten dat (zeer) tevreden is over de voorgestelde oplossing	Klanttevredenheidsonderzoek	97 %	> 95%	> 95%	> 95%	> 95%

Wij houden er rekening mee dat in 2015 de klanttevredenheid lager zal zijn dan in voorgaande jaren vanwege de nieuwe ontwikkelingen en de onzekerheid die dit met zich mee zou kunnen brengen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat bestaande voorzieningen veranderen als gevolg van beleidswijzigingen of andere indicatiecriteria.

Wat gaan we er voor doen?

- Voortzetten van de, succesvol gebleken, methode van de zgn. “keukentafel” gesprekken.
- Ondersteuning bieden aan inwoners die moeilijkheden ondervinden bij het zelfstandig wonen of meedoen in de samenleving.
- Het ‘meedoen’ – zoals beoogd in het Wmo beleidsplan – stimuleren wij ook bij het overgaan van de AWBZ-begeleiding naar de Wmo.
- Invoeren sociale kernteams.

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

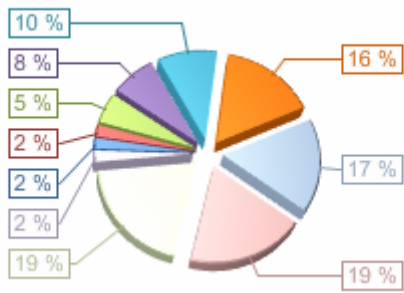
- [Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013](#)
- [Contourennota toekomst sociaal domein "Meedoen en Verbinden"](#)
- [Uitvoeringsnotitie 'Jeugd en Jongerenwerk' \(2013\)](#)
- ['Met elkaar, voor elkaar'. Beleidskader Wmo en Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)
- [Regionaal projectplan transitie jeugdzorg 2013](#)
- [Nota jeugdbeleid \(2012-2015\)](#)
- [Notitie 'Alcoholpreventie Jeugd 2012-2015'](#)
- [Beleidsregels voorschoolse educatie \(2012\)](#)
- [Beleidsregels peuterspeelzaalwerk \(2012\)](#)
- [Notitie Ketenbeleid gemeente Dalfsen \(2008\)](#)
- [Nota 'Mantelzorgers in beeld' 2008-2011 \(2008\), voortzetting beleid tot en met 2014](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Sociaal domein	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-10.790	-10.879	-19.659	-19.647	-19.315	-19.186
Baten	4.508	4.038	13.263	13.125	12.627	12.487
Saldo van lasten en baten	-6.282	-6.842	-6.396	-6.521	-6.688	-6.700
Storting in reserves	0	-1.761	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	0	147	57	57	0
Resultaat	-6.282	-8.603	-6.249	-6.464	-6.631	-6.700

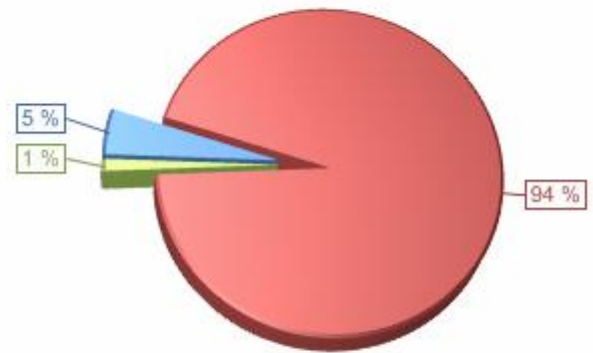
Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sociale werkvoorziening	-332	-342	-3.815	-3.669	-3.589	-3.418
Maatsch begeleiding en advies	-1.181	-1.453	0	0	0	0
Huish verzorging (Wmo)	-2.054	-2.163	0	0	0	0
Voorzieningen participatiewet	-289	-250	-262	-263	-265	-271
Sociaal Cultureel Werk	-569	-577	0	0	0	0
Voorzieningen gehandicapten	-873	-1.041	0	0	0	0
Maatwerk Natura materieel Wmo	0	0	-1.045	-1.054	-1.054	-1.054
Maatw Natura immaterieel Wmo	0	0	-3.739	-3.844	-3.827	-3.824
Eigen bijdrage maatwerk Wmo	0	0	603	615	614	614
Alg voorz Wmo en Jeugd	0	0	-1.988	-2.003	-1.986	-1.989
Eerstelijnsloket Wmo en Jeugd	0	0	-1.508	-1.516	-1.500	-1.508
PGB Wmo en Jeugd	0	0	-3.143	-3.185	-3.095	-3.101
Ind voorz Natura Jeugd	0	0	-3.259	-3.213	-3.104	-3.123
Veiligheid en opvang jeugd	0	0	-130	-128	-123	-124
Openbare gezondheidszorg	-380	-373	-367	-367	-367	-367
CJG Jeugdgezondheidszorg	-369	-445	-392	-393	-393	-393
Jeugdgezondheidszorg maatwerk	-235	-198	0	0	0	0
Integratie-uitk sociaal domein	0	0	12.648	12.498	12.000	11.860
Saldo van lasten en baten	-6.282	-6.842	-6.396	-6.521	-6.688	-6.700
Mutaties reserves functie 0/9	0	-1.761	147	57	57	0
Resultaat	-6.282	-8.603	-6.249	-6.464	-6.631	-6.700

Lasten

- Openbare gezondheidszorg: 367
- CJG Jeugdgezondheidszorg: 392
- Maatwerk Natura materieel Wmo: 1.052
- Eerstelijnsloket Wmo en Jeugd: 1.508
- Alg voorz Wmo en Jeugd: 1.988
- PGB Wmo en Jeugd: 3.148
- Ind voorz Natura Jeugd: 3.259
- Maatw Natura immaterieel Wmo: 3.739
- Sociale werkvoorziening: 3.815
- Overige: 392

Baten

- Eigen bijdrage maatwerk Wmo: 603
- Integratie-uitk sociaal domein: 12.648
- Overige: 159

ANALYSE AFWIJKINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
Bedragen x € 1000	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Sociale werkzorgzorg	-3.642	3.300	-342	-3.815	0	-3.815	-172	-3.300	-3.472
Maatsch begeleiding en advies	-1.460	7	-1.453	0	0	0	1.460	-7	1.453
Huish verzorging (Wmo)	-2.668	505	-2.163	0	0	0	2.668	-505	2.163
Voorzieningen participatiewet	-454	204	-250	-262	0	-262	192	-204	-12
Sociaal Cultureel Werk	-587	10	-577	0	0	0	587	-10	577
Voorzieningen gehandicapten	-1.053	12	-1.041	0	0	0	1.053	-12	1.041
Maatwerk Natura materieel Wmo	0	0	0	-1.052	7	-1.045	-1.052	7	-1.045
Maatw Natura immaterieel Wmo	0	0	0	-3.739	0	-3.739	-3.739	0	-3.739
Eigen bijdrage maatwerk Wmo	0	0	0	0	603	603	0	603	603
Alg voorz Wmo en Jeugd	0	0	0	-1.988	0	-1.988	-1.988	0	-1.988
Eerstelijnsloket Wmo en Jeugd	0	0	0	-1.508	0	-1.508	-1.508	0	-1.508
PGB Wmo en Jeugd	0	0	0	-3.148	5	-3.143	-3.148	5	-3.143
Ind voorz Natura Jeugd	0	0	0	-3.259	0	-3.259	-3.259	0	-3.259
Veiligheid en opvang jeugd	0	0	0	-130	0	-130	-130	0	-130
Openbare gezondheidszorg	-373	0	-373	-367	0	-367	5	0	5
CJG Jeugdgezondheidszorg	-445	0	-445	-392	0	-392	53	0	53
Jeugdgezondheidszorg maatwerk	-198	0	-198	0	0	0	198	0	198
Integratie-uitk sociaal domein	0	0	0	0	12.648	12.648	0	12.648	12.648
Saldo van lasten en baten	-10.879	4.038	-6.842	-19.659	13.263	-6.396	-8.780	9.226	446
Mutaties reserves functie 0/9	-1.761	0	-1.761	0	147	147	1.761	147	1.908
Resultaat	-12.640	4.038	-8.603	-19.659	13.410	-6.249	-7.019	9.373	2.354

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014						
Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Sociale werkzorgzorg	-3.467	0	-6	-3.472	0	-3.472
Maatsch begeleiding en advies	784	2	667	1.453	0	1.453
Huish verzorging (Wmo)	1.970	0	193	2.163	0	2.163
Voorzieningen participatiewet	-11	0	-1	-12	0	-12
Sociaal Cultureel Werk	510	3	65	577	0	577
Voorzieningen gehandicapten	942	0	99	1.041	0	1.041
Maatwerk Natura materieel Wmo	-1.019	0	-26	-1.045	0	-1.045
Maatw Natura immaterieel Wmo	-2.850	-680	-208	-3.739	0	-3.739
Eigen bijdrage maatwerk Wmo	603	0	0	603	0	603
Alg voorz Wmo en Jeugd	-1.814	-4	-169	-1.988	0	-1.988
Eerstelijnsloket Wmo en Jeugd	-908	0	-599	-1.508	0	-1.508
PGB Wmo en Jeugd	-3.143	0	0	-3.143	0	-3.143
Ind voorz Natura Jeugd	-3.259	0	0	-3.259	0	-3.259
Veiligheid en opvang jeugd	-130	0	0	-130	0	-130
Openbare gezondheidszorg	0	0	5	5	0	5
CJG Jeugdgezondheidszorg	57	0	-4	53	0	53
Jeugdgezondheidszorg maatwerk	195	0	3	198	0	198
Integratie-uitk sociaal domein	12.648	0	0	12.648	0	12.648
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	1.908	1.908
Totaal programma	1.108	-680	17	446	1.908	2.354

FINANCIËLE AFWIJKINGEN

Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Decentralisaties	€ 446.000
<p>Binnen dit programma zijn produkten vervallen en nieuw aangemaakt in verband met de decentralisaties. Dit geeft dus grote afwijkingen op diverse produkten. Het totaal van het programma exclusief de mutaties uit de reserve (€ 2.354.000/-€1.908.000) geeft een verschil van € 446.000. De mutatie in de reserve bedraagt € 1.908.000 en is voor het grootste deel (€ 1.761.000) de in 2014 ingestelde reserve decentralisaties. Door alle verschuivingen binnen dit programma, alle nieuwe produkten in verband met de decentralisaties, de oude produkten die (deels) vervallen en deels opgenomen worden binnen de nieuwe produkten voor decentralisaties, is het nagenoeg ondoenlijk om, in het kort, een leesbaar verhaal te maken van alle verschuivingen en verschillen in 2015. Aangezien sprake is van een éénmalige situatie zal met ingang van 2016 weer een goede vergelijking mogelijk zijn.</p>	

PROGRAMMA 8 DUURZAAMHEID EN MILIEU

Lasten

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

Het programma omvat de gemeentelijke activiteiten op het gebied milieu, afvalverwijdering en -verwerking, water, riolering en waterzuivering en de begraafplaatsen.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none">• Afvalverwijdering en verwerking• Milieubeheer• Riolering• Lijkbezorging
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none">• Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing• Baten rioolheffing• Baten begraafplaatsrechten

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Water

Waterkwaliteitsbeleid

Het waterkwaliteitsbeleid gaan we in samenwerking met het waterschap via het zogenaamde Waterkwaliteitspoor verder uitwerken. Het beleid is gericht op het oplossen van waterkwaliteitsproblemen en geeft invulling aan de Europese Kader Richtlijn Water (KRW).

ZON

We sluiten aan bij de beleidsuitwerking van 'Zoetwatervoorziening Oost Nederland (ZON)' De ZON streeft naar maatregelen die verdroging en 'hittestress' in stedelijk gebied tegengaan.

Samenwerking afvalwaterketen

De samenwerking binnen de afvalwaterketen krijgt gestalte in het samenwerkingsverband 'RIVUS' waar gemeenten en waterschap gezamenlijk een efficiëntieslag willen maken om zo de financiële taakstelling voor de afvalwaterketen te realiseren.

Regionale Uitvoeringsdienst

In 2014 is een aantal evaluaties (landelijk en regionaal) uitgevoerd naar de werking van de RUD's. De uitkomsten van de evaluaties zijn mede bepalend voor het al of niet doorontwikkelen van de netwerk-RUD's in Overijssel.

De Wet VTH kent ook kwaliteitscriteria die gaan gelden voor medewerkers belast met vergunningverlening, toezicht en handhaving. Dit heeft mogelijk gevolgen voor inzet van personeel. De wet treedt waarschijnlijk in 2015 in werking.

De Wet VTH richt zich op het Wabo-brede takenpakket. Bij de oprichting van de RUD is de intentie uitgesproken en vastgelegd in de Bestuursovereenkomst dat de RUD op termijn Wabo-breed gaat. Of dat ook daadwerkelijk het geval zal zijn is op dit moment nog niet bekend.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

8.1 Klimaat- en duurzaamheidsbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De raadsambities uit het Meerjarenprogramma Duurzaamheid blijven de komende periode onverminderd van kracht. Duurzaamheid is een stevige economische pijler onder ons beleid. Het doel van ons klimaat- en duurzaamheidsbeleid is een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025. Hoewel de fasering van de tussenstappen wellicht anders zal verlopen dan gepland, blijft dit de einddatum. In 2016 vindt een tussen-evaluatie plaats.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting g (2009)	2015	2016	2017	2018
Absolute CO ₂ -uitstoot (in kton)	Energie in Beeld	188,3	165,3	148,5	132	115,5
CO ₂ -besparing gemeentelijke projecten (in kton)	CO ₂ -scanner DHV	0	38,7	58	77,5	96,5
CO ₂ -besparing overige projecten (in kton)	CO ₂ -scanner DHV	0	8,8	13,2	17,6	22
Ranking op Lokale Duurzaamheidsmeter	VNG International	59	48	46	44	42

Wat gaan we er voor doen?

- De projecten in het projectenboek Duurzaam Dalfsen 2014-2015 worden uitgevoerd.
- Wij voegen, waar het van toepassing is, een duurzaamheidslabel toe aan onze raadsvoorstellen.
- Exploitatielasten gemeentelijke zwembaden omlaag brengen (zie ook programma 5).

8.2 Vergunningverlening en handhaving (via RUD)

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De samenwerking bij vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouw en ruimtelijke ordening wordt opgepakt via de RUD IJsselland. Per 1 januari 2015 moet worden voldaan aan de landelijke kwaliteitscriteria voor de VTH-taken. Deze moeten nog wel wettelijk worden vastgelegd.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal klachten (o.a. geur, geluid, leefbaarheid etc.)	Registratie-systeem Squit	125 (2011)	115	105	95	85
% gerealiseerde milieucontroles t.o.v. jaarprogramma	Registratie-systeem Squit	77% (2012)	100%	100%	100%	100%

Er is op dit moment geen exact percentage als indicator aan te geven wat betreft het voldoen aan de kwaliteitscriteria. Duidelijk is al wel dat op dit moment nog niet 100% wordt voldaan. Borging en verbetering komen aan de orde in het verbeterplan Implementatie VTH kwaliteitscriteria.

Wat gaan we er voor doen?

- Benoemen activiteiten in Jaarprogramma VTH 2015.
- Uitvoeren verbeterplan implementatie VTH-kwaliteitscriteria.

8.3 Afvalbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het hoofddoel is minder restafval en meer hergebruik. Het eindresultaat in 2020 is maximaal 30kg restafval per inwoner per jaar en een hergebruikpercentage van 90%.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
kg restafval per inwoner per jaar	ROVA jaarverslag	149kg (2012)	100kg	85kg	70kg	60kg
% hergebruik afval	ROVA jaarverslag	61% (2012)	75%	80%	83%	85%

Wat gaan we er voor doen?

- Voortzetten project omgekeerd inzamelen.

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

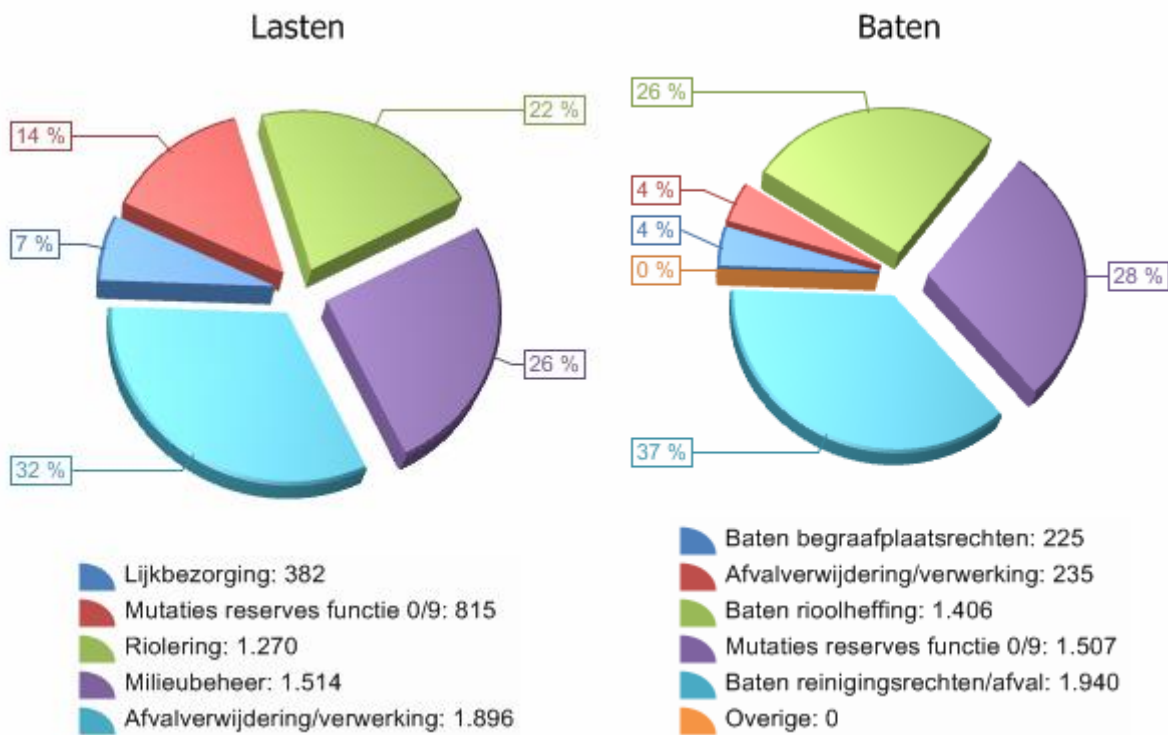
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- Meerjarenprogramma Duurzaamheid 2014-2015
- [Grondwaterbeleidsplan \(2013\)](#)
- [Milieuprogramma 2013 \(2012\)](#)
- [Programma uitvoering VTH-taken 2013 \(2012\)](#)
- [Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2012-2015 \(2011\)](#)
- [Verordening afvoer hemel- en grondwater \(2011\)](#)
- [Integrale handhavingsnota 2012-2016 \(2011\)](#)
- [Visiedocument ROVA "van afval naar grondstof" \(2011-rova\)](#)
- [Waterplan 2007-2016](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Duurzaamheid en milieu	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-4.433	-5.052	-5.062	-3.851	-4.742	-4.420
Baten	3.650	3.739	3.806	3.851	3.868	3.909
Saldo van lasten en baten	-783	-1.313	-1.257	0	-874	-511
Storting in reserves	-487	-744	-815	-855	-868	-904
Onttrekking aan reserves	717	1.546	1.507	285	1.166	829
Resultaat	-554	-511	-565	-571	-575	-586

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Afvalverwijdering/verwerking	-1.478	-1.652	-1.661	-1.654	-1.656	-1.657
Riolering	-1.121	-1.395	-1.270	-643	-1.526	-1.188
Milieubeheer	-1.163	-1.393	-1.514	-935	-943	-951
Lijkbezorging	-61	-377	-382	-384	-383	-389
Baten reinigingsrechten/afval	1.721	1.921	1.940	1.940	1.940	1.940
Baten rioolheffing	1.318	1.361	1.406	1.449	1.464	1.503
Baten begraafplaatsrechten	0	223	225	227	229	232
Saldo van lasten en baten	-783	-1.313	-1.257	0	-874	-511
Mutaties reserves functie 0/9	230	802	692	-571	298	-76
Resultaat	-554	-511	-565	-571	-575	-586

ANALYSE AFWIJKINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Verschil	Verschil	Verschil
Bedragen x € 1000	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Afvalverwijdering/verwerking	-1.886	235	-1.652	-1.896	235	-1.661	-10	0	-10
Riolering	-1.395	0	-1.395	-1.270	0	-1.270	126	0	126
Milieubeheer	-1.393	0	-1.393	-1.514	0	-1.514	-122	0	-122
Lijkbezorging	-377	0	-377	-382	0	-382	-5	0	-5
Baten reinigingsrechten/afval	0	1.921	1.921	0	1.940	1.940	0	19	19
Baten rioolheffing	0	1.361	1.361	0	1.406	1.406	0	45	45
Baten begraafplaatsrechten	0	223	223	0	225	225	0	2	2
Saldo van lasten en baten	-5.052	3.739	-1.313	-5.062	3.806	-1.257	-10	66	56
Mutaties reserves functie 0/9	-744	1.546	802	-815	1.507	692	-71	-39	-110
Resultaat	-5.796	5.285	-511	-5.877	5.312	-565	-81	28	-54

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014

Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Afvalverwijdering/verwerking	0	0	-10	-10	0	-10
Riolering	101	29	-4	126	0	126
Milieubeheer	0	-71	-50	-122	0	-122
Lijkbezorging	0	-3	-2	-5	0	-5
Baten reinigingsrechten/afval	19	0	0	19	0	19
Baten rioolheffing	45	0	0	45	0	45
Baten begraafplaatsrechten	2	0	0	2	0	2
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	-110	-110
Totaal programma	167	-45	-65	56	-110	-54

FINANCIËLE AFWIJKINGEN

Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Riolering	€ 126.000
Voor de uitvoering van het verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan is in 2015 € 101.000 minder benodigd dan in 2014. De kapitaallasten in 2015 zijn nihil, terwijl ze in 2014 op € 29.000 begroot waren. Daarnaast wordt er in 2015 € 4.000 meer doorberekend vanuit de overhead.	
Milieubeheer	€ 122.000
Begroot wordt er in 2015 € 71.000 meer uitgegeven aan Milieubeleid (hier staat een onttrekking uit de reserve tegenover, zie mutaties reserves). Daarnaast wordt er in 2015 € 50.000 meer doorberekend vanuit de overhead.	
Mutaties reserves 0/9	€ 110.000
Omdat voor de uitvoering van het GRP in 2015 € 101.000 minder nodig is dan in 2014 is de onttrekking ook € 101.000 lager. De onttrekking uit de egalisatiereserve reiniging was in 2014 € 9.000 lager begroot dan in 2015. In 2014 is er, begroot, minder aan de spaarvoorziening riolering toegevoegd dan in 2015. Het gaat om een bedrag van € 71.000. In 2015 wordt er, begroot, € 71.000 meer uit de reserve milieu gehaald dan in 2014. Totaal verschil per saldo € 110.000	

PROGRAMMA 9 RUIMTELIJKE ORDENING EN VOLKSHUISVESTING

Lasten

- Programma: Ruimtelijke ordening en WHV
- Overig deel van de begroting

OMSCHRIJVING VAN HET PROGRAMMA

De gemeente moet beschikken over een actueel ruimtelijk- en omgevingsbeleid. Hiermee wordt ingespeeld op wettelijke kaders en maatschappelijke ontwikkelingen. Ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Ook betrekken en stimuleren wij maatschappelijke partners bij het vormgeven en uitvoeren van ons beleid.

PORTEFEUILLEHOUDERS EN PRODUCTEN VAN DIT PROGRAMMA

Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Monumenten en archeologie • Ruimtelijke ordening • Stads- en dorpsvernieuwing • Overige volkshuisvesting • Bouw- en omgevingsvergunningen • Handhaving • Gebiedsbeleid
Portefeuillehouder van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Baten bouw- en omgevingsvergunningen • Bouwgrondexploitatie woningbouw • Gebiedsbeleid: Ruimte voor de Vecht

BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN

Wet kwaliteitsborging voor het bouwen

Op 26 juni 2014 is het conceptvoorstel van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen gepubliceerd (internetconsultatie). Dit conceptwetsvoorstel introduceert een nieuw stelsel van kwaliteitsborging voor het bouwen. Hierbij moet voor bepaalde categorieën bouwwerken gebruik gemaakt worden van toegelaten instrumenten voor kwaliteitsborging om te waarborgen dat aan de bouwtechnische voorschriften kan worden voldaan. Dit betekent dat voor een groot deel van de aanvragen omgevingsvergunning bouw geen bouwbesluittoets meer uitgevoerd hoeft te worden en dat hierop ook geen toezicht meer plaats hoeft te vinden. Welke gevolgen dit heeft voor de benodigde capaciteit op het gebied van vergunningverlening en toezicht is op dit moment nog niet bekend. Ook is nog niet bekend of en in hoeverre dit consequenties heeft voor de legesopbrengsten. Daarnaast is nog niet duidelijk hoe deze wet zich verhoudt tot de Wet VTH die waarschijnlijk in 2015 in werking zal treden. Het is de bedoeling dat het wetsvoorstel eind dit jaar ter behandeling naar de Tweede Kamer gaat en in 2015 in werking zal treden. Exacte data zijn nog niet bekend, maar ontwikkelingen worden nauwlettend in de gaten gehouden.

Bereikbaarheidsplannen N340/348/377 en N35

Ruimtelijke consequenties van de bereikbaarheidsplannen moeten eventueel ook in bestemmingsplannen worden uitgewerkt. Ook dit vraagt om de nodige afstemming met provinciale- en rijkdiensten.

Externe veiligheid

Bij externe veiligheid gaat het om de risico's voor de omgeving die samenhangen met het produceren, verwerken, opslaan en vervoeren van gevaarlijke stoffen. Deze risico's doen zich voor rondom zowel risicovolle inrichtingen, transportassen als buisleidingen waarover / waardoor gevaarlijke stoffen worden vervoerd. Doel van het externe veiligheidsbeleid is om duidelijk te maken welke externe veiligheidsrisico's in de gemeente Dalfsen aanwezig zijn en hoe onder andere bij ruimtelijke ontwikkelingen met deze en toekomstige risico's dient te worden omgegaan. Voor de periode 2015 – 2018 gaan wij het externe veiligheidsbeleid actualiseren.

Cichoreifabriek

Wij zijn met de raad van mening dat de Cichoreifabriek in combinatie met de Witte Villa als historisch erfgoed, belangrijk is voor Dalfsen. Het jaar 2014 wordt gebruikt om een huurder te selecteren voor het horecagedeelte van de cichoreifabriek en de witte villa. Ook wordt er invulling gegeven aan het culturele deel (theater) van de cichoreifabriek. Wij willen in 2015 de plannen afronden en starten met de bouw inclusief de aanleg van de wandelpromenade.

Demografische ontwikkelingen

De laatste PRIMOS-prognose (2013) voorspelt voor de gemeente Dalfsen een groei van het inwoneraantal tot 2040. Echter daarbinnen vindt een toename plaats van het aantal ouderen en een afname van het aantal jongeren. Wij brengen de gevolgen van de demografische ontwikkelingen voor onze beleidsvelden en (wettelijke) taken in kaart en werken daarbij voorstellen uit. Daarbij betrekken wij ook de wens van de gemeenteraad voor een interactieve sessie over de gevolgen van de demografische ontwikkelingen voor onze gemeente.

Gebiedsontwikkeling

De LEADER aanpak is voor de periode 2014-2020 onderdeel van het nieuwe plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3). Het gebied Noord-oost Overijssel wordt samengevoegd met de gebieden Noord-west Overijssel en verder nog aangevuld met de gemeenten Zwolle en Kampen.

Het huidige programma Ruimte voor de Vecht loopt eind 2015 af. De gezamenlijke ambitie en de meerwaarde van het samenwerkingsprogramma wordt door de gebiedspartners breed gedragen en verder uitgewerkt. Binnen de begroting zijn middelen gereserveerd voor cofinanciering, in te zetten voor:

- LEADER
- Ruimte voor de Vecht
- Leefbaarheidsinitiatieven vanuit de bevolking.

Grondexploitatie

Op 20 juni 2013 heeft de gemeenteraad via een initiatiefvoorstel besloten een onafhankelijk onderzoek in te stellen naar de grondexploitaties in de gemeente Dalfsen. Voor de actuele gang van zaken grondexploitatie verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE ERVOOR DOEN?

9.1 Ruimtelijke ontwikkelingen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

- Evenwichtige ruimtelijk ontwikkeling op het gebied van wonen, werken, recreatie, verkeer, landgoederen en milieu. Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit zijn hierbij uitgangspunt. Dit mag echter niet van al te grote invloed zijn op de resultaten van de grondexploitaties. Resultaten, risico's en te nemen maatregelen moeten zorgvuldig worden afgewogen.
- Ruimtelijke plannen moeten actueel blijven. Dit betekent dat ze (wettelijk) 1x per 10 jaar moeten worden geactualiseerd.
- Behoud van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.
- Voldoende flexibiliteit in ruimtelijke plannen zodat beter kan worden ingespeeld op actuele marktontwikkelingen en particuliere initiatieven.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Twee actuele Structuurvisies voor het totale grondgebied van de gemeente (1 voor de kernen en 1 voor het buitengebied)	Wet ruimtelijke ordening Missie/visie	2 (2013)	2	2	2	2
Percentage van het grondgebied belegd met actuele bestemmingsplannen * Buitengebied * Kernen	Wet ruimtelijke ordening Missie/visie	100% 100%	100% 100%	100% 100%	100% 100%	100% 100%
Aantal bestemmingsplannen: Buitengebied, kernen en recreatiegebieden (basisplannen)	Intern	8 (2013)	8	8	3	3

Wat gaan we er voor doen?

- Actualisatie extern veiligheidsbeleid
- Ontwikkelen van een (stedenbouwkundige) visie voor het centrumgebied van de kern Dalfsen
- Plannen cichoreifabriek afronden en starten met de bouw, inclusief de aanleg van de wandelpromenade langs de Vecht
- Realisatie van een evenemententerrein in Oudleusen
- In kaart brengen van de gevolgen van de demografische ontwikkelingen voor onze beleidsvelden, voorzieningen en (wettelijke) taken
- Actualiseren van de Nota Grondbeleid 2012-2016

9.2 Volkshuisvesting

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

De wijken in onze kernen moeten voor alle categorieën inwoners aantrekkelijk zijn. Diversiteit is daarbij belangrijk. Voor alle doelgroepen moeten er voldoende woningen zijn. De woningcorporatie(s) hebben hierin mede een belangrijke taak. Hierbij past het principe van flexibele bouw. Senioren zijn binnen het volkshuisvestingsbeleid een specifieke doelgroep. Speerpunt op korte termijn is het stimuleren van de lokale woningmarkt. Hierbij denken wij aan het verlagen van grondprijzen voor (grote) kavels, herverkaveling, blijven verstrekken van startersleningen, doorlopende gronduitgifte in plaats van 1x per jaar, verkoop van restkavels voor voorbeeldprojecten aan marktpartijen en verkoop van kavels aan niet gebondenen aan de gemeente. Ervaringen zullen worden gebruikt als input voor de actualisatie van de Woonvisie gemeente Dalfsen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Aantal nieuwe verblijfsobjecten met woonfunctie	CBS/ Gemeente	102 (2014) totaal = 11.134	75	75	75	75
Aantal nieuwe startersleningen per jaar	Gemeente	27 (2013) totaal = 118	30	30	30	30

Wat gaan we er voor doen?

- Evaluatie en actualisatie van de Woonvisie gemeente Dalfsen.

9.3 Gebiedsontwikkeling

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied voor inwoners en toeristen.

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Tevredenheid van Dalfsenaren over wonen in het Vechtdal (uitgedrukt in een rapportcijfer)	Vechtdal beleving onderzoek 2-jaarlijks	8,2 (2013)	8,2	--	8,2	--
Percentage van de Dalfsenaren die het aantrekkelijk vindt om in het Vechtdal te recreëren	Vechtdal beleving onderzoek 2-jaarlijks	91% (2013)	91%	--	91%	--

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- Inzetten op vervolg LEADER (POP3)
- Uitwerken samenwerking programma Ruimte voor de Vecht en ontwikkelingen in het Vechtdal initiëren en/of faciliteren.
- Leefbaarheidsinitiatieven van burgers en organisaties ondersteunen.

9.4 Landschapsbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken en hoe meten we dat?

- Het behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap.
- Het streekeigen karakter (de identiteit), in de verschillende landschapstypen, van het Dalfser landschap behouden en versterken.

Indicator	Bron	Nulmeting	2015	2016	2017	2018
Totale hoeveelheid (hectares) landschapselementen onder contract via regeling Groene en Blauwe Diensten	LOP Landschap Overijssel	42,2 ha (2013)	52,3 ha	52,5 ha	52,7 ha	52,9 ha

Wat gaan we er dit jaar voor doen?

- (Groene en belevings-) initiatieven van burgers/organisaties ondersteunen
- Uitvoeren regeling Groene en Blauwe Diensten (aanleg, herstel en onderhoud landschappelijke elementen)

RELEVANTE BELEIDSPANNEN EN VERORDENINGEN

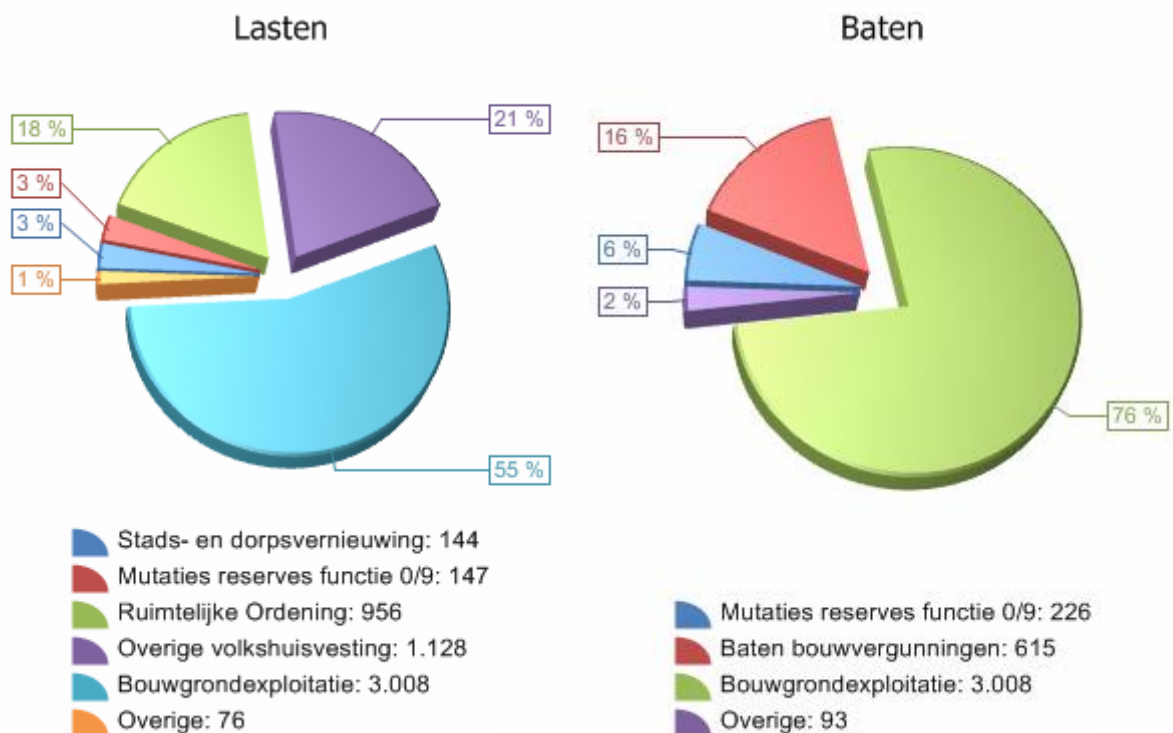
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstek DALFSEN Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Uitwerkingsplan \(2010\)](#)
- [Uitgifteregeling bouwgrond \(2014\)](#)
- [Welstandsnota 2014 \(2014\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen \(2013\)](#)
- [Nota Grondbeleid 2012-2016\(2012\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Woonvisie gemeente Dalfsen 2011- 2016 \(2011\)](#)
- [Verordening VROM Starterslening 2012 \(2011\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010-2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Externe veiligheidsbeleid gemeente Dalfsen 2011-2014](#)
- [Landschapsonwikkelingsplan Dalfsen \(2010\)](#)
- [Evaluatie Rood voor Rood en VAB \(2010\)](#)
- [Beleidsregels Rood voor rood met gesloten beurs gemeente Dalfsen \(2007-2009\)](#)
- [Beleidskader Vrijkomende Agrarische Bebouwing \(VAB\) gemeente Dalfsen \(2007\)](#)
- [Masterplan Ruimte voor de Vecht \(2009\)](#)
- [Subsidieverordening Instandhouding Monumenten Dalfsen \(2008\)](#)
- [Notitie Evaluatie Archeologiebeleid 2012 \(2012\)](#)

WAT MAG HET KOSTEN?

Ruimtelijke ordening en VHV	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	-5.901	-3.608	-5.313	-5.303	-5.087	-4.700
Baten	2.216	2.001	3.715	3.702	3.507	3.066
Saldo van lasten en baten	-3.686	-1.607	-1.597	-1.600	-1.580	-1.634
Storting in reserves	-1.629	-105	-147	-153	-159	-166
Onttrekking aan reserves	4.291	261	226	196	196	236
Resultaat	-1.024	-1.450	-1.519	-1.558	-1.544	-1.564

Uitsplitsing saldo per product	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Natuurbescherming	-53	-57	-60	-59	-57	-56
Ruimtelijke Ordening	-507	-932	-901	-909	-916	-964
Woning-exploitatie/woningbouw	4	3	3	4	4	4
Overige volkshuisvesting	-985	-1.237	-1.116	-1.095	-1.092	-1.101
Baten bouwvergunningen	568	609	615	621	627	633
Bouwgrondexploitatie	-2.714	8	0	-5	-9	-14
Stads- en dorpsvernieuwing	0	0	-138	-157	-136	-136
Saldo van lasten en baten	-3.686	-1.607	-1.597	-1.600	-1.580	-1.634
Mutaties reserves functie 0/9	2.662	156	78	42	36	70
Resultaat	-1.024	-1.450	-1.519	-1.558	-1.544	-1.564

ANALYSE AFWIJINGEN 2014 T.O.V. 2015

Per product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Vershil	Vershil	Vershil
Bedragen x € 1000	2014	2014	2014	2015	2015	2015	Lasten	Baten	Saldo
Natuurbescherming	-66	8	-57	-71	11	-60	-6	2	-3
Ruimtelijke Ordening	-987	55	-932	-956	55	-901	31	0	31
Woning- exploitatie/woningbouw	-6	8	3	-5	9	3	1	0	1
Overige volkshuisvesting	-1.249	13	-1.237	-1.128	13	-1.116	121	0	121
Baten bouwvergunningen	0	609	609	0	615	615	0	6	6
Bouwgrondexploitatie	-1.300	1.308	8	-3.008	3.008	0	-1.707	1.699	-8
Stads- en dorpsvernieuwing	0	0	0	-144	6	-138	-144	6	-138
Saldo van lasten en baten	-3.608	2.001	-1.607	-5.313	3.715	-1.597	-1.705	1.714	9
Mutaties reserves functie 0/9	-105	261	156	-147	226	78	-43	-36	-78
Resultaat	-3.712	2.262	-1.450	-5.460	3.941	-1.519	-1.748	1.679	-69

Verschillen ten opzichte van de begroting 2014						
Per product	Directe	Toerekeningen		Saldo voor	Reserve-	Saldo na
Bedragen x € 1000	L & B	Kap.Lasten	Uren	bestemming	mutaties	bestemming
Natuurbescherming	2	2	-7	-3	0	-3
Ruimtelijke Ordening	64	0	-33	31	0	31
Woning-exploitatie/woningbouw	0	0	1	1	0	1
Overige volkshuisvesting	132	-12	1	121	0	121
Baten bouwvergunningen	6	0	0	6	0	6
Bouwgrondexploitatie	2.336	-2.317	-28	-8	0	-8
Stads- en dorpsvernieuwing	-85	-4	-39	-127	-11	-138
Mutaties reserves functie 0/9	0	0	0	0	-78	-78
Totaal programma	2.456	-2.331	-105	20	-89	-69

FINANCIËLE AFWIJKINGEN

Toelichting verschillen groter dan € 50.000. NB. dit zijn de verschillen tussen de begroting 2015 en de begroting 2014 (incl. alle begrotingswijzigingen).

Overige volkshuisvesting	€ 121.000
In 2015 is er budget voor het opstellen van een nieuwe woonvisie, € 30.000 en de kapitaallasten in 2015 zijn € 10.000 lager dan in 2014 op het produkt volkshuisvesting. Op het produkt handhaving bouw-woningtoezicht was in 2014 een bedrag begroot van € 160.000, voor 2015 niet.	
Stads- en dorpsvernieuwing	€ 127.000
De monumenten zijn vanaf 2015 niet meer in programma 5 maar onder programma 9 ingedeeld.	
Mutaties reserves functie 0/9	€ 78.000
In totaal wordt er in 2015 € 78.000 minder onttrokken aan de reserve dan in 2014. In 2015 wordt er een onttrekking gedaan voor het ontwikkelen van de nieuw woonvisie € 30.000. Er wordt € 60.000 minder onttrokken dan in 2014 ivm gebiedsbeleid. Er wordt € 43.000 minder onttrokken ivm rente reserve grondbeleid. Er wordt € 12.000 meer onttrokken ivm kapitaallasten startersfonds. In 2014 is er € 17.500 onttrokken voor het Landschapsontwikkelingsplan (LOP).	

Hoofdstuk 3 Paragrafen

3.1 PARAGRAAF BEDRIJFSVOERING

Algemeen

De bedrijfsvoering moet op een eigentijdse wijze dienstbaar zijn aan de in de programma's opgenomen doelen en prestaties. Het welslagen van de programma's is in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit van de bedrijfsvoering.

Bedrijfsvoering kan worden samengevat als het geheel van de werkzaamheden, middelen en structuren op het gebied van personeel en organisatie, informatievoorziening en automatisering, financiën, facilitaire zaken, communicatie en juridische zaken. Door toenemende aandacht voor de transparantie van het gemeentelijk handelen en hogere eisen die gesteld worden aan de producten en diensten van de gemeente, wordt de kwaliteit van de bedrijfsvoering ook een factor voor het imago van de gemeente.

Onze gemeente krijgt de komende jaren indringend te maken met taakverzwaring door decentralisaties, ambities en eisen van het rijk, door ombuigingen van rijk en provincies, door een krappere wordende arbeidsmarkt met ook een nieuwe generatie medewerkers, druk vanuit samenleving om in toenemende mate transparant, participatief en communicatief te zijn.

Intern kiest de directie voor het inzetten op de volgende sporen:

- gebruik te maken van de prima basishouding van ons personeel namelijk betrokkenheid in brede zin, en bedreigingen (zoals ontwikkeling op de arbeidsmarkt) ook als kans te zien;
- dienstverlening op een hoog peil houden en waar mogelijk te verbeteren;
- mede in verband daarmee interne processen slim inrichten en efficiënt en effectief maken;
- inzetten op samenwerking in de regio en in Talentenregio verband (16 samenwerkende gemeenten);
- bij HRM beleid inspelen op genoemde speerpunten (denk hierbij aan opleiding, werving/selectie, coaching en mobiliteitsbevordering);
- informatievoorziening, basisregistraties en ICT verder te stroomlijnen ter ondersteuning van de werkprocessen;
- systematisch te werken aan kwaliteitszorg binnen de organisatie volgens het Overheidsontwikkelmodel.

Ambtelijke organisatie

Op 1 januari 2015 starten wij formeel met de nieuwe organisatie, een andere structuur en een andere manier van werken. De nieuwe structuur moet onder andere de wendbaarheid van de organisatie versterken. Aanpassingsvermogen is belangrijk om de snelheid en de veelheid aan veranderingen het hoofd te kunnen bieden. Het takenpakket wordt groter en complexer, maar er is bijvoorbeeld ook steeds meer behoefte aan co-creatie tussen burgers, bedrijven en overheid. Om hier tegen opgewassen te zijn is een kwaliteitsimpuls en een verdere professionalisering van de dienstverlening en de ambtelijke beleidsvoorbereiding nodig. Voor de lange termijn moet dit ook bijdragen aan de bestuurlijke zelfstandigheid van de gemeente.

Om de medewerkers te ondersteunen bij het anders werken wordt het programma IDEAAL uitgevoerd. Dit programma is gericht op houdings- en gedragsverandering en op nieuwe manieren van werken in de nieuwe organisatie. Daarnaast wordt gewerkt aan een teamontwikkelingstraject voor het nieuwe management.

We gaan ervan uit dat de professionalisering en kwaliteitsverbetering binnen de bestaande budgetten voor de organisatie (en in het bijzonder voor personeel) tot stand komt. Dat betekent dat extra middelen die in de ambtelijke organisatie nodig zijn om deze door te ontwikkelen, moeten worden opgebracht door de organisatie zelf. Daarbij kan worden gedacht aan voordelen die worden behaald door een toenemende efficiency in de bedrijfsprocessen en door samenwerking met andere organisaties en gemeenten in de regio. Een uitzondering hierop vormt de overdracht van substantiële taken van rijk en provincie naar de gemeenten, zoals bijvoorbeeld de decentralisaties. De (extra) kosten van uitvoering worden gedekt door de decentralisatiebudgetten.

Om deze kwaliteitsimpuls en professionalisering te realiseren, overwegen wij voor de raadsperiode 2014-2018 vooralsnog geen nieuwe bezuinigingstaakstelling, tenzij een substantiële onvoorziene terugloop in inkomsten dit noodzakelijk maakt.

Ook de komende periode blijven we aandacht houden voor regeldruk. We gaan door met het lean maken van de bedrijfsprocessen. Dit moet leiden tot een in- en externe efficiencyslag. Lean werken wordt niet meer op projectbasis uitgevoerd, maar krijgt structureel invulling in de organisatie. Procedures worden korter. Regels worden eenvoudiger of soms zelf afgeschaft. Regels zijn niet (altijd) leidend, maar de initiatieven. We staan open voor experimenten. Wij willen dat de organisatie denkt in beleidsveldoverstijgende oplossingen en willen een gemeentelijk apparaat dat past als een handschoen bij een veranderende rol van de overheid.

Personeelsbeleid

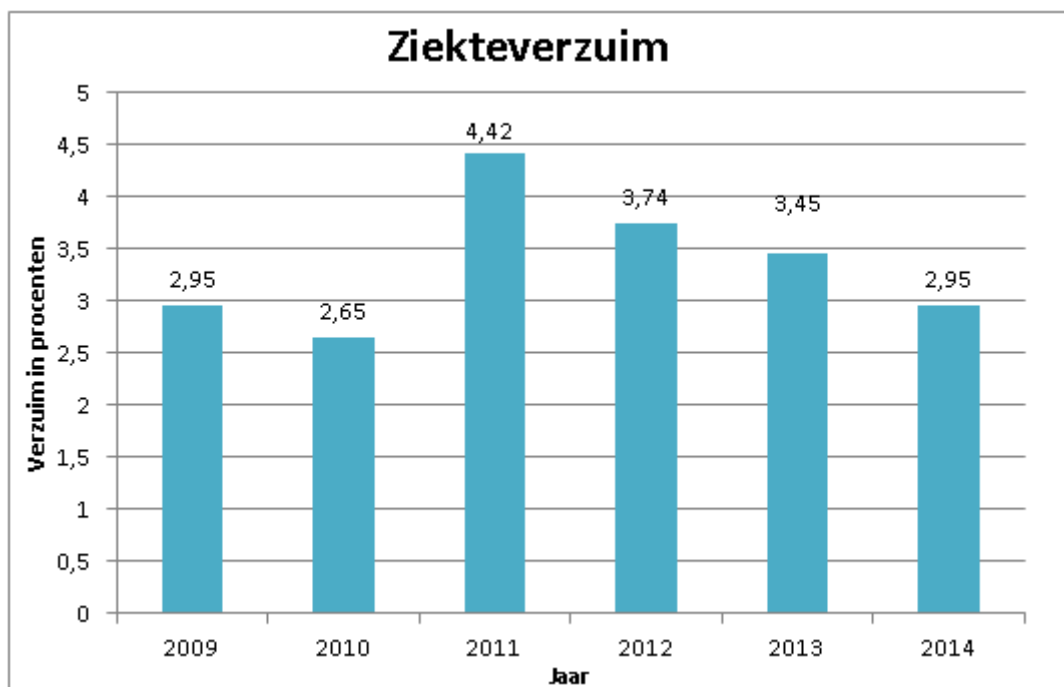
Talenteregio

De samenwerking met Talenteregio is verlengd tot en met 31 december 2016. Ook in 2015 zullen er door Talenteregio diverse flexibele, interactieve werkvormen ingezet worden om initiatieven rondom mobiliteit en kennisuitwisseling te ontplooiën. Dalfsen maakt samen met de andere gemeenten gebruik van de Talenteregio.

Meer informatie over Talenteregio is te vinden op www.talenteregio.nl

Ziekteverzuim

Hieronder volgt een overzicht van het ziekteverzuim over de afgelopen jaren (2014 is 1e halfjaar).

Directie en afdelingshoofden monitoren het ziekteverzuim ieder half jaar en nemen waar nodig maatregelen om het verzuim laag te houden. In 2015 zal vooral meer aandacht worden besteed aan de frequentie van het ziekteverzuim.

Medewerkersonderzoek

In juni 2013 heeft het bureau Effectory een onderzoek uitgevoerd naar de werkbeleving van de medewerkers van de gemeente Dalfsen. De uitkomsten van dit onderzoek hebben geleid tot de nominatie van beste werkgever bij de overheid.

Voor eind 2015 staat het medewerkersonderzoek opnieuw gepland.

Werkkostenregeling

In 2015 gaat de werkkostenregeling definitief van start. Dit betekent dat er voor een bedrag van 1,2% van de fiscale loonsom onbelaste vergoedingen aan de medewerkers gegeven mogen worden. Alles boven de 1,2% wordt belast met 80% eindheffing. Wij gaan ervan uit dat wij niet boven de 1,2% komen.

Strategisch Opleidingsplan

Het Strategisch Opleidingsplan (SOP) is in het tweede kwartaal van 2014 vastgesteld. De acties die hieruit naar voren komen zijn geïntegreerd met de acties uit het Strategisch Personeelsplan tot één actieplan voor de komende jaren. Het SOP is een middel om de gewenste doelen, zoals bijvoorbeeld wendbaarheid, te bereiken via het sturen op de individuele ontwikkeling van de medewerker. SOP is een onderdeel van het HR beleid.

Samenwerking

Op dit moment ligt de focus op belastingsamenwerking (Gemeente- en waterschapsbelastingen Lococensus Tricijn, GBLT) en op deelneming aan het Shared Service Center (SSC) van de gemeenten Zwolle en Kampen en de provincie Overijssel op het gebied van ICT, personeels/salarisadministratie en inkoop. Vanwege de complexiteit en de grote belangen van deze deelname voeren wij samen met de gemeente Dronten een onderzoek uit in verschillende fases. Eind 2014 zal het gehele traject grotendeels zijn doorlopen en wordt ook deze samenwerking na consultatie van de ondernemingsraad en georganiseerd overleg ter besluitvorming in 2015 voorgelegd.

De samenwerking zal met het afronden van deze projecten niet eindigen. In de komende jaren zullen wij ook op andere terreinen de mogelijkheden onderzoeken. De 'zoekrichting' daarbij blijft het rapport *Sterker Dichtbij* en zal worden toegespitst (hoewel niet uitsluitend) op het genoemde Shared Service Center of afzonderlijke partners daarbinnen.

Inkoopbeleid

Het ministerie van Economische Zaken werkt opnieuw aan de implementatie van de nieuwe Europese aanbestedingsrichtlijnen. Het wordt steeds duidelijker dat deze nieuwe Richtlijnen veel meer wijzigingen met zich meebrengen dan aanvankelijk werd gedacht. Dat houdt in dat de aanbestedingswet opnieuw zeer ingrijpend zal veranderen. Een en ander zal ook consequenties hebben voor het inkoop- en aanbestedingsbeleid van de gemeente Dalfsen. Hoe dat verder te organiseren in samenwerking met het SSC is nog niet bekend aangezien de wijzigingen nog niet zijn vastgesteld. Daarnaast is concrete samenwerking op het gebied van inkoopbeleid, advies en ondersteuning met Zwolle, Kampen en de provincie Overijssel (SSC) nog niet geformaliseerd aangezien de businesscase pas eind 2014 gereed zal zijn en deze begin 2015 nog in de besluitvormingsfase zit.

Informatievoorziening en automatisering

Voor de dienstverlening en de bedrijfsvoering is de organisatie onder andere afhankelijk van een goede informatievoorziening en ondersteuning van ICT. De informatievoorziening en de daarbij toegepaste ICT zijn van cruciaal belang voor de prestaties van de gemeente. Zonder een adequaat opgezette informatievoorziening en de juiste ICT kan Dalfsen haar ambities niet waarmaken. Daarbij wordt de gemeente geconfronteerd met ontwikkelingen die binnen de gehele overheid spelen en die zich richten op de realisatie van de elektronische overheid. De moderne burger verwacht van de gemeente zeven dagen per week, 24 uur per dag geïntegreerde, interactieve dienstverlening via meerdere kanalen. Ook verwacht de burger een transparante overheid die besluiten op proactieve wijze openbaar maakt, die verantwoording aflegt en die interactieve beleidsvorming ondersteunt. Dit alles vraagt om een moderne gemeentelijke organisatie waarbij op een efficiënte wijze gebruik wordt gemaakt van beschikbare middelen en de mogelijkheden die informatietechnologie biedt. De technologische ontwikkelingen en het verdere digitaliseren van documenten en processen, bieden de gemeente de kans om de dienstverlening en de interne bedrijfsvoering efficiënter te maken.

De basis die in 2012 met het "Bedrijfsinformatieplan 2.0" is gelegd, zal in 2015 worden herijkt. Onze nieuwe ICT omgeving biedt ons mogelijkheden om ons werk op een andere, meer flexibele, manier in te richten. Hiermee zal in 2015 een start worden gemaakt door werkplekken meer op de specifieke gebruiker in te richten. Dit vraagt echter ook dat onze focus binnen de informatievoorziening verschuift naar nog beter beheersen van de informatiestromen en de daarbij behorende informatiebeveiliging.

Geo-informatie en documentbeheer (voorheen Vastgoedinformatievoorziening)

De omschrijving van dit onderdeel is gewijzigd aangezien het begrip Vastgoedinformatievoorziening soms verwarring scheidt en niet de lading van het vakgebied dekt.

Onder geo-informatie verstaan we de registratie van de BAG en de BGT, de inrichting van de viewer en de gegevensuitwisseling van kern- en basisregistraties. Ook het beschikbaar stellen van beeldmateriaal valt hieronder.

Onder documentbeheer verstaan we de documentaire informatievoorziening.

Voor 2015 staan de opbouw, transitie en beheer van de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie) centraal. Wettelijk is bepaald dat op 1 januari 2016 een landsdekkend topografisch bestand beschikbaar moet zijn.

Planning en Control

In 2012 heeft uw raad besloten tot een verbetertraject Planning en Control (P&C). Om breed inzichtelijk te krijgen welke verbetermaatregelen allemaal nodig zijn om de P&C op een hoger niveau te krijgen heeft PWC hier onderzoek naar gedaan. Dit heeft geresulteerd in een rapport met daarin 16 verbetermaatregelen. Veel van deze verbetermaatregelen zijn inmiddels gerealiseerd. In de jaarrekening en in de bestuursrapportages bent u daarover geïnformeerd. Ook wordt de uitvoering van het verbeterplan afgestemd met de raads werkgroep planning en control.

De verwachting is dat het verbetertraject P&C in 2016 kan worden afgerond. De volgende onderwerpen willen we in 2015 realiseren.

Onderwerp	Voortgang	%	Afronding in:	Prioriteit
Het herontwerpen van de planning en control cyclus		75	2015	Hoog
Onderzoek doen naar het verbeteren van de huidige budgetteringssystematiek		0	2015	Fundamenteel
Onderzoeken of het invoeren van een verplichtingenadministratie zinvol is		0	2015	Regulier
Verbeteren budgetbeheer door managementrapportages met dashboards		50	2015	Regulier
Besturingsmodel van integraal management nader uitwerken in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden		25	2015	Regulier

Nadat het verbetertraject is afgerond willen we een aantal jaren gaan werken met de verschillende P&C documenten, zonder al te grote aanpassingen meer. Door ervaring op te bouwen met de producten zullen we gericht gaan bijstaven en afstemmen met de wensen van uw raad.

3.2 PARAGRAAF FINANCIERING

Algemeen

Algemeen

De paragraaf financiering is een verplicht onderdeel van de begroting. De verplichting hangt samen met de invoering van de Wet fido (Wet financiering decentrale overheden). Deze paragraaf bevat, conform artikel 13 van het BBV, in ieder geval de beleidsvoornemens voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille. De paragraaf financiering vormt, in samenhang met het in artikel 212 van de Gemeentewet voorgeschreven treasurystatuut en de overeenkomstig vastgestelde verordeningen, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen, verantwoorden van en toezicht houden op de financieringsfunctie.

In het treasurystatuut worden onder meer doelstellingen, uitzettingen en garanties, financiering, kasbeheer en organisatie van de treasuryfunctie rond het liquiditeitenbeheer van de gemeente op korte en lange termijn vastgelegd. Het treasurystatuut geeft de kaders weer waarbinnen de treasuryactiviteiten dienen te worden uitgevoerd. We zetten onze treasuryfunctie in 2015 op dezelfde risicomijdende wijze voort als in 2014.

De gemeente verkeert permanent in de situatie van financieringsbehoefte. Dit houdt verband met het stelsel van baten en lasten, waarbij investeringen worden geactiveerd en de lasten in de vorm van rente en afschrijving ten laste van de exploitatie worden gebracht. Deze handelswijze leidt ertoe dat de investeringsuitgaven gedurende de periode van afschrijving gefinancierd moeten worden. Daarnaast ontstaat een financieringsbehoefte door het in de tijd achterlopen van de inkomsten bij de uitgaven. Voor de financieringsbehoefte worden leningen afgesloten, worden rekening courantkredieten en interne financieringsmiddelen in de vorm van reserves en voorzieningen gebruikt. Door het aantrekken van geld van derden ontstaat een schuldpositie. De gemeente moet de leningen aflossen en betaalt gedurende de looptijd van de lening rente. Gemeenten zijn bij deze financieringswijze gehouden aan twee normen uit de wet Fido: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Procedures en bevoegdheden zijn uitgewerkt in het Treasurystatuut.

Kasgeldlimiet

Gegeven de permanente financieringsbehoefte, kunnen fluctuaties in rentelasten voor de gemeente risico's met zich meebrengen. Om deze risico's zoveel mogelijk te beperken is de kasgeldlimiet ingesteld. De kasgeldlimiet stelt grenzen aan de mate waarin de financieringsbehoefte wordt gedekt met kortlopende leningen (< 1 jaar). De kasgeldlimiet is uitgedrukt in een percentage van de omvang van de begroting. Voor 2015 bedraagt dit, bij ministeriële regeling vastgestelde, percentage 8,5. De omvang van de begroting op 1 januari 2015 bedraagt € 56.744.000. De kasgeldlimiet bedraagt dan € 4.823.000.

Renterisiconorm

Om het risico van renteaanpassing en herfinanciering bij langlopende leningen (> 1 jaar) te beperken is de renterisiconorm ingesteld. Deze norm is bij ministeriële regeling bepaald en houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Uit het volgende overzicht blijkt dat we ruim binnen de renterisiconorm blijven. Voor 2015 zitten we op slechts 2,5%.

	Variabelen renterisico(norm)	2015	2016	2017	2018
1	Renteherziening	0	0	0	0
2	Aflossingen	1.462	1.462	1.462	795
3	Renterisico (1+2)	1.462	1.462	1.462	795
4	Renterisiconorm	11.349	11.037	11.066	10.867
5a=(4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	9.887	9.575	9.604	10.072
5b=(4<3)	Overschrijding renterisiconorm				
	Berekening renterisiconorm				
	Begrotingstotaal	56.744	55.187	55.330	54.335
	Bij ministeriële regeling vastgesteld %	20%	20%	20%	20%
4	Renterisiconorm	11.349	11.037	11.066	10.867
	(bedragen x € 1.000)				

Langlopende geldleningen

Na de maximale termijn gebruikt te hebben voor het financieren met kort geld heeft de gemeente in maart 2014 een vaste geldlening van € 7,5 miljoen aangetrokken. De laatste keer dat de gemeente een vaste geldlening aangetrokken heeft was in 2002.

Op 1 januari 2015 bedraagt de restantschuld van de langlopende geldleningen € 9,9 miljoen.

NAAM GELDGEVER	LAATSTE AFL.	RENTE %	LENING	AFLOSSING T/M 2014	SCHULDRES- TANT OP 01-01-15	RENTE 2015	AFLOSSING 2015	AFLOSSING T/M 2015	SCHULDRES- TANT OP 31-12-15
B.N.G.	2024	1,84	7.500.000	0	7.500.000	137.850	750.000	750.000	6.750.000
B.N.G.	2023	5,29	1.134.451	726.048	408.402	21.604	45.378	771.426	363.024
B.N.G.	2017	5,13	10.000.000	8.000.000	2.000.000	102.600	666.667	8.666.667	1.333.333
TOTAAL			18.634.451	8.726.048	9.908.402	262.054	1.462.045	10.188.093	8.446.358

Rentebeleid in de gemeente Dalfsen

Rente speelt een belangrijke rol in de begroting; er zijn kosten (vergoeding voor het lenen van geld) maar ook opbrengsten (bespaarde rente) mee gemoeid. Mede gelet op de omvang van deze bedragen, is het gewenst dit onderdeel van de begroting voor uw raad inzichtelijk te maken. Daarbij gaat het zowel om factoren die invloed op de rente hebben, als het in beeld brengen van de keuzemogelijkheden die hier aanwezig zijn. Dit alles vatten wij gemakshalve samen onder de term 'rentebeleid'.

Onderscheid kan worden gemaakt tussen de zogenaamde korte rente en lange rente. We spreken van korte rente voor termijnen tot maximaal 1 jaar en van lange rente voor termijnen van 1 jaar of langer.

Zoals bekend kan de hoogte van de rente fluctueren als gevolg van diverse omstandigheden. Als gemeente kunnen wij op de ontwikkelingen die van buiten komen, weinig tot geen invloed uitoefenen. Wel kunnen wij de interne rekenrente bepalen en ook keuzes maken in de manier waarop wij geld aantrekken of uitzetten. Daarbij zijn wij gebonden aan wettelijke bepalingen, waaronder de Wet Fido en de Wet HOF. Onze eigen uitvoeringsvoorschriften zijn opgenomen in het Treasurystatuut.

De gemeente Dalfsen voert een verantwoord, robuust en gedegen rentebeleid. Het kan tegen een stootje en het zit aan de veilige en niet aan de risicokant. Ook houdt het rekening met mogelijke ontwikkelingen, zoals een grotere financieringsbehoefte als gevolg van toenemende investeringen en een stijging van de langetermijnrente.

Externe rente

Voor een eventueel (langdurig) financieringstekort dient de gemeente geld te lenen. De gemeente sluit daarvoor dan een langlopende geldlening af. Voordat we daartoe over gaan benutten we eerst de wettelijk toegestane ruimte binnen de kasgeldlimiet, dit vanwege de lage rente die daarvoor geldt. Voor langlopende geldleningen hanteren wij de marktrente. Daarboven houden we voor beide soorten geldleningen een marge aan waardoor we rentestijgingen tot circa 1% kunnen opvangen.

Interne rente

Bespaarde rente

Als we spreken over bespaarde rente, dan zijn daar lasten en baten mee gemoeid. Allereerst gaan wij in op de lasten, daarna op de baten.

Lasten: conform het BBV en onze nota reserves en voorzieningen rekenen we over de inzet van onze reserves rente. Dit wordt ook wel de bespaarde rente genoemd. In het verleden is deze rente voor enkele reserves bepaald op een vast percentage (dit varieert van 0% tot 6%), maar het gaat dan om uitzonderingen. Voor de meeste reserves geldt een percentage dat jaarlijks wordt bepaald; voor 2015 is dat uitgekomen op 4%. Dit percentage is gebaseerd op de rente die wij ook voor nieuwe langlopende leningen hanteren.

Baten: Vrijwel alle renteopbrengsten gaan naar de reserves. Op grond van onze nota reserves en voorzieningen bestaat die toevoeging uit twee delen: het ene deel is een inflatiepercentage (in de begroting 2015 is dit nihil) en het andere deel wordt gezien als een daadwerkelijk toevoeging. Het deel dat vrij besteedbaar is komt in de 'algemene reserve vrij besteedbaar' terecht. De raad kan daar dan weer incidentele uitgaven mee dekken. Daarnaast hebben we binnen de algemene reserve een vaste buffer van € 4 miljoen waarover we 4% te weten € 160.000 structureel toevoegen aan de exploitatie. Aangezien het hier gaat om een geblokkeerde reserve lopen we geen risico.

Renteomslag

De renteomslag is de rente die wij toerekenen aan de investeringen en aan de grondexploitaties. Dit percentage wordt jaarlijks bepaald. In een aantal gevallen is in het verleden afgesproken voor bepaalde investeringen een vast percentage te hanteren. Voor de resterende investeringen vloeit het percentage voort uit de rentekosten van de gemeente. In Dalfsen kiezen wij er voor de renteomslag gelijk te houden aan de rente voor nieuwe langlopende leningen en de bespaarde rente. Voor 2015 komt de omslagrente uit op 4%. Op die manier werken wij door de hele begroting heen met één uniform tarief voor de rente met een langlopend karakter.

3.3 PARAGRAAF GRONDBELEID

Algemeen

In deze paragraaf gaan wij in op de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan haar grondbeleid. In 2012 is de Nota Grondbeleid (2012-2016) vastgesteld. In deze nota is het beleid uitgewerkt. In de nota grondbeleid is opgenomen dat de gemeente een actief grondbeleid voert. Dit komt met name omdat wij zelf actief willen blijven sturen op de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente. Op deze wijze wordt grip gehouden op planvorming, realisatie en uitgifte van gronden. Het aankoopbeleid is gericht op het zelf verwerven van grond voor de realisatie van bedrijventerreinen en woningbouwlocaties. De huidige grondexploitaties worden in eigen beheer uitgevoerd.

Als daar aanleiding voor is wordt op basis van de Wet voorkeursrecht gemeenten het voorkeursrecht gevestigd. Dit betekent dat de eigenaren bij voorgenomen verkoop eerst de grond aan de gemeente moeten aanbieden. De laatste voorkeursrechten zijn in 2013 afgelopen. Uit oogpunt van de huidige marktomstandigheden worden op dit moment geen nieuwe voorkeursrechten gevestigd. Eventuele grondaankopen worden niet gedaan zonder voorafgaande besluitvorming door de gemeenteraad.

Als verdere uitwerking van de nota grondbeleid is in 2013 de Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen deel 1 vastgesteld. In deze nota is het beleid voor de kostentoerekening van bovenwijkse voorzieningen aan de verschillende grondexploitaties vastgelegd.

De financiële vertaling van de grondexploitaties zijn in 2014 voor het eerst vertaald in een Meerjaren Prognose Gebiedsontwikkeling (MPG) 2014. In het MPG zijn de financiële doorrekeningen opgenomen van alle lopende grondexploitaties en is inzicht gegeven in het verwachte resultaat en het weerstandsvermogen. Het MPG 2014 was er met name op gericht om inzicht te geven in de huidige status van de grondexploitaties. Er is vooral gekeken naar de programmering van de exploitaties. Het doel voor het komend begrotingsjaar is om het MPG verder te ontwikkelen en via het MPG de raad meer te informeren over de status van de grondexploitaties, de risico's die worden gelopen en de inschattingen die zijn gemaakt.

Uit bovenstaande blijkt dat de grondexploitaties binnen de gemeente in ontwikkeling zijn. In de komende jaren zal deze ontwikkeling doorgaan waarbij ook ingespeeld moet worden op de ontwikkelingen in de markt. De eerste voorzichtige voortekenen van economisch herstel zijn zichtbaar, ook in de woningmarkt. Dit betekent naar verwachting niet gelijk dat de kavelverkoop zal toenemen. Het is van belang om de ontwikkelingen nauwlettend te volgen en waar nodig in te spelen op deze ontwikkelingen en deze te verwerken in de actualisaties van de grondexploitaties.

Belangrijke beleidsdocumenten:

- [Nota Grondbeleid 2012-2016 \(2012\)](#)
- [Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen \(2013\)](#)
- [Structuurvisies kernen \(2010\)](#)
- [Structuurvisie Buitengebied \(2012\)](#)

Plaats van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie/bedrijfsvoering

Er is geen sprake van een gemeentelijk grondbedrijf. De taakgebieden grondbeleid en grondexploitatie vallen onder de afdeling Ontwikkeling & Grondzaken (Eenheid ruimtelijke ontwikkeling). Het afdelingshoofd is verantwoordelijk voor deze taakgebieden en is ook budgethouder. De afdeling Ontwikkeling en Grondzaken wordt ondersteund door de afdelingen Financiën & Belastingen (Eenheid bedrijfsvoering) en Onderhoud & Beheer (Eenheid openbare ruimte).

Planning en control cyclus en grondexploitaties/informatievoorziening gemeenteraad

Tijdens de planning en control cyclus informeren Burgemeester en Wethouders de gemeenteraad 3 keer over de exploitatie van grond in de gemeente Dalfsen. Dat is op de volgende momenten.

- Via de paragraaf grondbeleid in de begroting en het jaarverslag in respectievelijk november (programma begroting) en mei (via het jaarverslag).
- Via het MPG. In 2014 is voor het eerst een MPG opgesteld. Hierin worden de actualisaties van de grondexploitaties opgenomen. In het MPG wordt vervolgens een doorkijk gegeven naar de toekomstige ontwikkelingen van de lopende exploitaties en de risico's die hiermee samenhangen. Het MPG wordt een maand voorafgaand aan de jaarrekening aangeboden aan de raad.

Verbetertraject

Organisatiebreed is de afgelopen jaren hard gewerkt aan het verbetertraject met betrekking tot planning en control. Ook voor het grondbeleid is vanuit dit verbetertraject een aantal aandachtspunten geformuleerd. In de vorige rapportages is uitgebreid per actiepunt gerapporteerd over de voortgang. Op basis van de verbeteringen in de jaarrekening 2013 en het opstellen van een MPG 2014 kan worden geconcludeerd dat de actiepunten/aanbevelingen zijn opgevolgd. De aandachtspunten zijn onderdeel geworden van de reguliere processen en zijn onderdeel van de P&C cyclus. In dit najaar zijn verdere stappen gemaakt om de genomen acties door te ontwikkelen. Te denken valt aan de doorontwikkeling van het MPG en de ontwikkelingen met betrekking tot risicobeheersing.

In februari 2014 is het rekenkameronderzoek naar de grondexploitaties van de gemeente Dalfsen afgerond.

Naar aanleiding van het rekenkameronderzoek heeft de raad het volgende besloten.

1. Kennis te nemen van het onderzoeksrapport inclusief de reactie van het college
2. De aanbevelingen over te nemen
3. Het college op te dragen een actieplan aan de raad aan te bieden en hierover afstemming te zoeken met de werkgroep planning en control.

Wij pakken punt 3 als volgt op:

1. De eerste aanbevelingen zijn reeds opgevolgd, de paragraaf grondbeleid is reeds in de begroting 2014 en de jaarrekening 2013 aangepast.
2. Er is een Meerjaren Prognose Gebiedsontwikkeling (MPG) opgesteld. Het MPG 2014 diende als eerste opzet, waarbij met name naar de programmering is gekeken. Het is de planning om het komende MPG verder te ontwikkelen en hier meer informatie in te verschaffen. In het MPG zal meer aandacht worden gegeven aan de risico's inschatting en de beheersing hiervan.
3. In 2014/2015 worden risico's en beheersmaatregelen op basis van een cyclisch proces (plan, do check, act) beter inzichtelijk gemaakt.
4. Het college gebruikt het actieplan (bijlage 1 van het onderzoeksrapport) als basis tot verdere optimalisering van de grondexploitaties. Het actieplan wordt uitgebreid met de onderdelen: reactie B&W-voorstellen-planning. Een groot aantal aanbevelingen is reeds opgevolgd door de opvolging van de aanbevelingen in de P&C cyclus.
5. Als bovengenoemde stappen leiden tot aanpassingen in het grondbeleid zal de Nota Grondbeleid worden aangepast. Een herijking van deze nota staat gepland voor 2015.

Wij gaan bovenstaande verder uitwerken en afstemmen met de werkgroep Planning & Control van de gemeenteraad.

Risicomanagement

Om de risico's te beheersen en bijsturen mogelijk te maken is inzicht in de risico's noodzakelijk.

De jaarlijkse herzieningen van de grondexploitaties vormen een onderdeel van de risicobeheersing. Jaarlijks worden de exploitaties herzien en worden de inschattingen van toekomstige kosten en opbrengsten beoordeeld en waar nodig herzien. Voorzienbare risico's worden verwerkt in de desbetreffende grondexploitatie.

Onvoorzienbare risico's

Voor onvoorzienbare risico's wordt in de grondexploitatie een post 'onvoorzien' opgenomen. Deze post voorziet onder meer in het afdekken van het eventueel hoger uitvallen van de ramingen voor het bouw- en woonrijp maken ten gevolge van onvoorzienbare risico's. Naast deze tegenvallers van al geraamde kosten kan het ook voorkomen dat zich specifieke project risico's voordoen. Bijvoorbeeld verplichtingen in contracten met ontwikkelaars of grondeigenaren, locatietekeningen, vervuiling en planschade. Per project zal er worden geïnventariseerd of er sprake is van project specifieke risico's. Deze zullen zo veel mogelijk worden gekwantificeerd. Eventuele risico's moeten zoveel mogelijk gedekt worden uit de post onvoorzien in de desbetreffende exploitatie.

Er zijn ook onvoorzienbare risico's die samenhangen met de zogenaamde marktrisico's, zoals renterisico's, verwervingsrisico's en afzetrisico's. Deze risico's worden gezien als generieke risico's die voor alle grondexploitaties van toepassing zijn en invloed op elkaar hebben. Deze risico's zijn niet vertaald in de post onvoorzien in de exploitaties. Eventuele tegenvallers die niet gedekt kunnen worden uit de grondexploitatie zullen dan gedekt moeten worden uit de algemene reserve grondexploitaties. Om de generieke economische risico's binnen de grondexploitaties te kwantificeren wordt een planmatig en cyclisch risicomodel toegepast. Dit risicomodel zal zich kenmerken door het financieel vertalen van een situatie waar sprake is van een (geringe) verslechtering van de economische situatie of stagnatie op de vastgoedmarkt. In onderstaande tabel zijn onvoorziene risico's opgenomen inclusief de maatregelen welke zijn genomen om deze risico's te verminderen.

Risico	Maatregel
Bedrijfsvoering grondexploitaties	<ul style="list-style-type: none"> • Tijdig actualiseren van niet in exploitatie genomen gronden en overige gronden. Deze worden opgenomen in het MPG • Jaarlijks taxeren van niet in exploitatie genomen gronden en overige gronden waardoor risico's eerder worden gesignaleerd • Afweging afwaardering niet in exploitatie genomen gronden • Marktvaaganalyse voor bouwgrond en effecten daarvan op de waardering van gronden. Deze is in 2013 uitgevoerd en zal volgens planning in 2015 weer plaatsvinden. • Parameters en uitgangspunten actueel houden en financieel vertalen om tijdig resultaten te kunnen bijsturen • Afweging (tussentijdse) winstnemingen • Afweging al of niet storten in reserves • Verbeteren informatievoorziening gemeenteraad, mede door het opstellen van een MPG • Terughoudend aankoopbeleid • Afweging afstoten van gronden die zeker niet in exploitatie genomen worden • Winstneming vooraf (25%) op verwacht resultaat grondexploitaties in te berekenen weerstandsvermogen
Europese en rijksmaatregelen Macro economische ontwikkelingen Financiële /economische crisis	<ul style="list-style-type: none"> • Rekenrente 4% • Verbeteren risicomanagement grondbeleid • Bepalen weerstandsvermogen grondexploitaties • Toepassen inflatiecijfers (0%) • In beeld brengen risicovolle grondexploitaties
Consumentenvertrouwen	<ul style="list-style-type: none"> • Voorlichting

Stagnatie bouw	<ul style="list-style-type: none"> • Wijzigen/verlengen programmering en fasering van grondexploitaties. Welke reeds verwerkt zijn in het MPG 2014, maar wat jaarlijks beoordeeld zal worden. • Marktpartijen betrekken bij bouwprojecten
Minder belangstelling bouwgrond	<ul style="list-style-type: none"> • Verlagen uitgifteprijzen (grote) kavels • Waar mogelijk herverkaveling • Verstrekken startersleningen • Stimuleringsubsidies • Doorlopend uitgifteproces in plaats van 1x per jaar een uitgifteronde • Verkoop aan niet gebonden aan de gemeente

In 2015 worden de risico's en beheersmaatregelen op basis van een cyclisch proces (checks and balances) verder/beter in beeld gebracht. Hierbij zal, naast de generieke risico's, meer inzicht worden verkregen in de project specifieke risico's per grondexploitatie en de daarbij behorende beheersmaatregelen. De opgestelde risicoanalyse wordt meegenomen in het MPG 2015 en de beoordeling van het weerstandsvermogen.

Voor de meeste grondexploitaties worden de project risico's op gering ingeschat. Dit geldt niet voor alle grondexploitaties. Op de grondexploitaties van Westerbouwlanden Noord en de Grift III worden de grootste risico's gelopen. Dit wordt met name veroorzaakt door de hoge boekwaardes (meer kosten dan opbrengsten) en de relatief hoge, nog te realiseren opbrengsten. Eventuele teruglopende verkopen hebben dan een grote impact op de boekwaarde, wat met name een gevolg heeft op de rentetoevoeging op de boekwaarde. In het MPG 2014 zijn reeds maatregelen genomen om het risico van teruglopende verkopen te verlagen. Zo zijn de looptijden van de grondexploitaties verlengd en zijn kosten en opbrengsten doorgeschoven in de tijd. Bij het MPG 2015 zal blijken of deze maatregelen afdoende zijn. Gezien de boekwaarde van de overige exploitaties en met name de nog te maken kosten en opbrengsten van deze exploitaties wordt het risico voor deze exploitaties als gering geschat.

Naast de project risico's op de grondexploitaties kunnen ook waarderingsrisico's worden gelopen op de overige gronden en nog niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG). De waardering van deze gronden zijn voor de jaarrekening 2013 allemaal beoordeeld. De waarderingsvallen allemaal binnen de taxatiewaarde van ultimo 2013. Risico's worden met name gelopen op NIEGG gronden met een hoge boekwaarde per m². Dit wordt veroorzaakt doordat op deze gronden rente wordt toegevoegd, waardoor het risico bestaat dat de boekwaarde van deze gronden de marktwaarde kunnen overstijgen. Het risico heeft met name betrekking op de gronden Oosterdalfsen (boekwaarde ultimo 2013 bedroeg € 5,6 mln.) en Oosterbouwlanden (boekwaarde ultimo 2013 bedroeg € 2,7 mln.). In het najaar worden de waarderingsvallen van de gronden beoordeeld en waar nodig zal een afwaardering plaatsvinden. Daarnaast wordt de wijze waarop kosten en rente worden toegerekend aan de NIEGG heroverwogen. De besluitvorming hierover zal plaatsvinden via het MPG 2015.

Algemene reserve grondbedrijf (weerstandsvermogen)

In de vorige alinea is weergegeven dat de grondexploitatie risico's met zich meebrengen. Om mogelijke risico's af te dekken, wordt er een buffer gevormd in de vorm van de algemene reserve grondbedrijf.

Voor de bepaling van de omvang van de Algemene reserve grondbedrijf (weerstandsvermogen) is de volgende methodiek vastgesteld:

10% van de som van:

- voor onderhanden werken: de boekwaarden per complex
- voor overige gronden (gronden zonder kostprijsberekening en overige percelen) de boekwaarde; afwijkingen zijn mogelijk op basis van hogere risico's.
- voor de nog te maken kosten (onvoorwaardelijke verplichtingen): 100%
- voor de nog te maken kosten (voorwaardelijke verplichtingen): 50%

Deze methode ligt in lijn met de IFLO-norm* welke door het ministerie van binnenlandse zaken is opgesteld.

In 2014/2015 wordt gestart met het verbeteren van de risico-inschatting en de beheersmaatregelen. Deze ontwikkeling zal meegenomen worden bij het beoordelen van de norm en de benodigde omvang van het weerstandsvermogen.

De toereikendheid van het weerstandsvermogen wordt jaarlijks bepaald bij de jaarrekening. In de jaarrekening 2013 is weergegeven dat de algemene reserve grondexploitaties toereikend is om de risico's te kunnen opvangen.

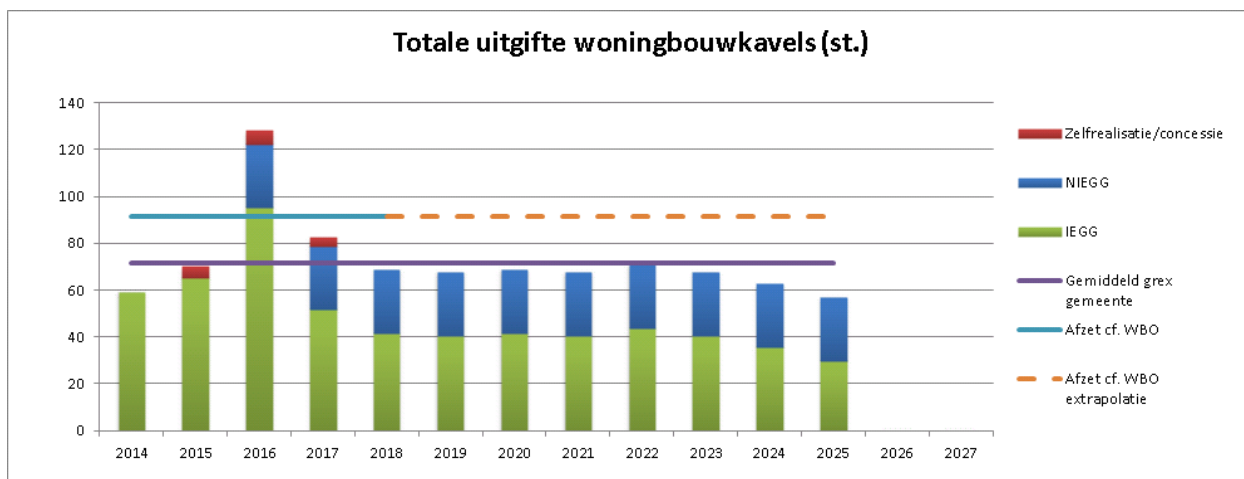
* Inspectie Financiën Lagere Overheden

Ontwikkelingen

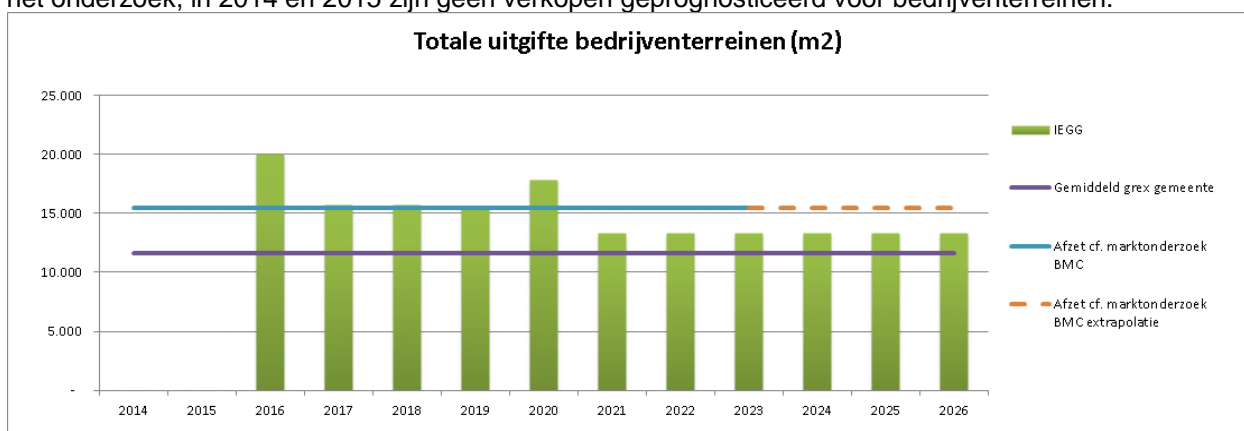
In 2013 zijn de projecten Vechtstraat en de Spiegel in exploitatie genomen (verwerkt in het MPG2014). Op de exploitatie Vechtstraat staan verkopen begroot voor 2014 en 2015. Verkopen voor de Spiegel staan geraamd voor 2015 en 2016.

De huidige programmering is bepaald op basis van het rapport 'Marktonderzoek bouwgrond woningbouw Dalfsen 2014-2018 en het rapport 'bedrijventerreinenvisie Dalfsen'. Op basis van deze onderzoeken is de programmering in het MPG 2014 bijgesteld. Hiermee is het eventuele plan optimisme uit de exploitaties gehaald.

De economie en de woningmarkt lijken zich licht te herstellen. Het blijft lastig in te schatten welke effecten dit herstel zal hebben op de verkoop van de gronden. Gemiddeld zijn in de grondexploitaties 71 grondverkopen (kavels) per jaar geraamd. Het marktonderzoek geeft aan dat dit gemiddeld 91 (inclusief particuliere ontwikkeling) zou kunnen zijn. Wij hebben de ramingen in de grondexploitatie voor nu nog aan de voorzichtige kant gehouden.

Voor de bedrijventerreinen wordt gemiddeld 1,2 ha geraamd ten opzicht van 1,5 ha aan behoefte uit het onderzoek, in 2014 en 2015 zijn geen verkopen geprognosticeerd voor bedrijventerreinen.

Bij zowel de woningbouw als bedrijventerreinen betekent dit dat in de grondexploitaties de verkopen voorzichtig worden geraamd. In het najaar van 2014 is de programmering beoordeeld aan de hand van de huidige marktomstandigheden en ontwikkelingen binnen de kernen. Deze bijgestelde programmering zal input zijn voor het MPG 2015.

Actualiteit grondexploitaties

Alle grondexploitaties zijn per 1-1-2014 geactualiseerd en door de gemeenteraad vastgesteld via het vaststellen van het MPG 2014 en de jaarrekening 2013. Jaarlijks zullen de actualisaties worden verricht naar de stand van 1 januari. De actualisaties zullen worden verwerkt in het MPG.

De parameters worden jaarlijks beoordeeld en waar nodig aangepast aan de huidige marktomstandigheden. Voor het actualiseren wordt gebruik gemaakt van de volgende parameters:

- Inflatiecijfers (kosten- en opbrengsten stijging);
- Rentepercentages voor het toerekenen van financieringskosten, de huidige rekenrente bedraagt 4%;
- Looptijden van de grondexploitaties/projecten (programmering en fasering);
- Grond uitgiftepreizen.

In het MPG 2014 en de jaarrekening 2013 is inzicht gegeven in de geactualiseerde stand van de grondexploitaties. In onderstaand overzicht is de prognose weergegeven van de balansposten en de verwachte resultaten zoals deze blijken uit het MPG 2014 (boekwaarden) en de jaarrekening 2013 (verwacht contant resultaat).

Onderhanden werken	Boekwaarde			Verwacht Resultaat 1-1-2014
	Werkelijk 1-1-2014	Prognose 1-1-2015	Prognose 1-1-2016	
Bedr. Welsum	16.500-	-	-	-
Bedr. De Grift III	7.702.290	8.140.381	8.525.996	261.239
Bedr. Posthoornw. W	218.595	229.041	239.903	22.259
Bedr. Parallelweg	554.612	57.296	621.288	117.931
De Gerner Marke	518.779-	1.167.574-	1.798.357-	3.220.134
Vechtstraat	515.895	209.531	1.088-	1.006
Waterfront	2.967.795-	2.534.275-	2.681.725-	225.227
De Spiegel	45.844	57.678	119.998-	293.807
Westerbouwlanden N.	10.600.506	10.663.923	10.652.007	2.944.492
De Nieuwe Landen	496.971	531.368	226.087	608.449
De Nieuwe Landen II	2.857.453	3.069.393	3.001.635	826.586
De Koele Hoonhorst	193.305-	292.351-	512.966-	832.885
Muldersveld II	91.936-	99.283-	239.300-	190.042
Totaal	19.203.851	18.865.128	17.913.482	9.544.058

3.4 PARAGRAAF LOKALE HEFFINGEN

Algemeen

In de gemeente Dalfsen is het beleid rond de lokale heffingen gebaseerd op de uitgangspunten van het bestuursprogramma 2014 – 2018.

In het bestuursprogramma is ten aanzien van het Financiële beleid het volgende opgenomen:

"De gemeentelijke financiën zijn in de afgelopen jaren gevoeliger voor fluctuaties geworden, onder meer door de economische onvoorspelbaarheid. Het volume zal door de decentralisaties in de komende jaren aanzienlijk toenemen. Dit kan ook inhouden dat ons risicoprofiel toeneemt. Een sluitende en reële meerjarenbegroting is voor ons het uitgangspunt. Dalfsen blijft daarom een verstandig en gezond financieel beleid voeren. De lasten moeten in verhouding staan tot de kwaliteit van gemeentelijke diensten en voorzieningen".

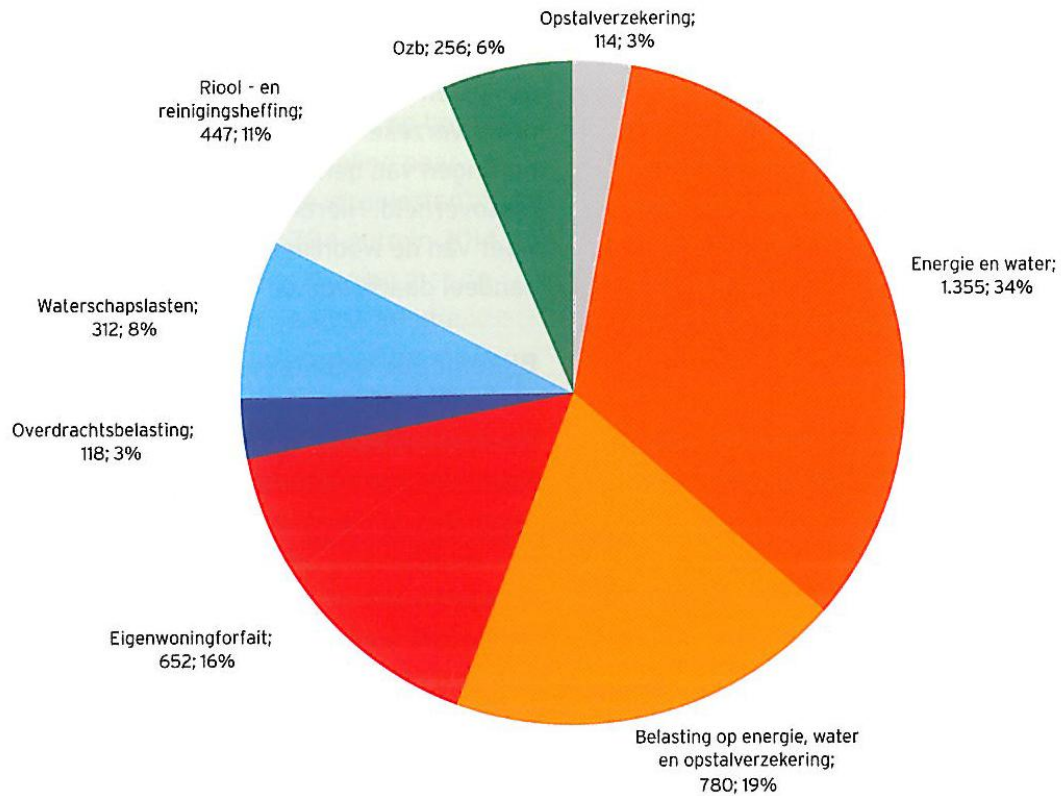
Voor zover bepaalde zaken niet in het document zijn benoemd, wordt de ingezette beleidslijn gecontinueerd.

Deze uitgangspunten zijn:

- de jaarlijkse trendmatige stijging van de tarieven dient als correctie op de inflatie en is in meerjarenperspectief voor 2015 vastgesteld op 1,00 %;
- er is een tariefsdifferentiatie tussen woningen en niet woningen bij de OZB;
- de kwijtscheldingsmogelijkheden voor de burger worden optimaal benut;
- er wordt een actief informatiebeleid nagestreefd;
- Leges en tarieven dienen zoveel mogelijk kostendekkend te zijn".

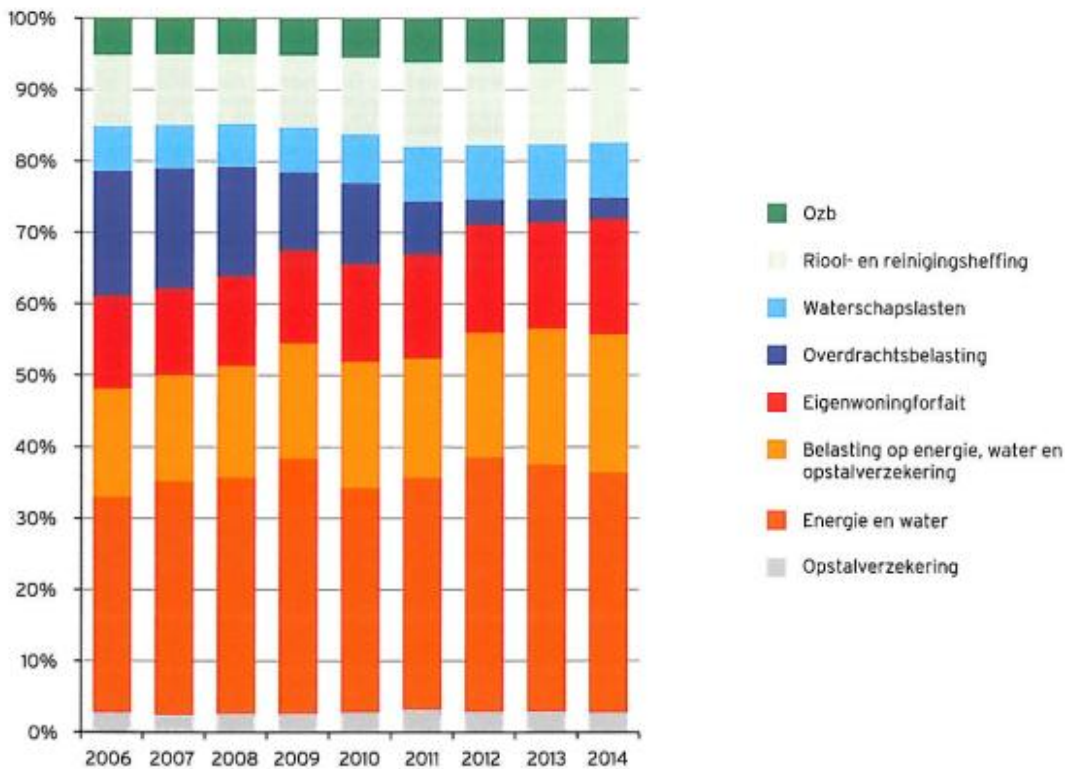
De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron van de gemeente, welke vooral door de burgers opgebracht dienen te worden. De aandacht voor de lokale lastendruk neemt de laatste jaren toe. Wanneer de lokale lastendruk wordt uitgedrukt in een percentage van het gezinsinkomen blijkt de invloed relatief beperkt. Van de bijkomende woonlasten (de woonlasten naast de hypotheeklasten) zoals belastingen op water, energie, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelastingen maakten gemeentelijke belastingen in 2014 17 % uit. (Bron COELO woonlastenmonitor 2014 Figuur 7).

Figuur 7 Samenstelling bijkomende woonlasten in 2014 (in euro's en procenten)

Figuur 8 laat zien dat de aandelen van de verschillende woonlastencomponenten de afgelopen jaren niet sterk veranderd zijn. Er is één uitzondering: de overdrachtsbelasting is sinds 2012 fors lager. Dat komt omdat het tarief is verlaagd van 6 naar 2 procent. Ook worden er minder woningen verkocht. (Bron COELO woonlastenmonitor 2014 Figuur 8).

Figuur 8 Ontwikkeling samenstelling bijkomende woonlasten

Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Dalfsen is het mogelijk om volledige dan wel gedeeltelijke kwijtschelding te verkrijgen voor de OZB, hondenbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor de afvalstoffenheffing geldt dat kwijtschelding slechts mogelijk is voor het vastrecht en een bedrag, gebaseerd op het gemiddelde aantal ledigingen. Bij de hondenbelasting is alleen voor de belasting voor de eerste hond kwijtschelding mogelijk.

In totaal is er een bedrag van ongeveer € 41.000 gemoeid met het huidige kwijtscheldingsbeleid. Bij de beoordeling van de verzoeken om kwijtschelding hanteert de gemeente de zogenaamde 100% norm. Inwoners die twee jaar of langer zijn aangewezen op een bijstandsuitkering krijgen automatisch kwijtschelding. Op basis van melding door de gemeente verleent ook het waterschap aan deze mensen automatisch kwijtschelding.

Kostendeekkende tarieven

De "grote belastingen" als afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn hierbij het meest in het oog springend. Jaarlijks wordt aan de hand van de kosten een becijfering gemaakt van de hoogte van de benodigde opbrengsten. Bij beide belastingen worden grote tariefschommelingen afgevlakt door te werken met een egaliseringsreserve. Voor "kleine belastingen" als de diverse legessoorten mogen maximaal kostendeekkende tarieven worden gevraagd.

Wet Waardering Onroerende zaken

Met ingang van 2007 dient de WOZ-waarde jaarlijks opnieuw bepaald te worden. Om dit te kunnen doen worden er procesmatig object- en marktgegevens bijgehouden en verwerkt. Het contract met het huidige taxatiebureau dat ons ondersteunt bij de werkzaamheden voor het huidige tijdvak loopt tot 31 december 2014.

Gelet op de ontwikkelingen voor een samenwerking in regionaal verband heeft het contract een looptijd voor een jaar met de optie om deze te verlengen.

Vanwege de economische ontwikkelingen zien wij nog steeds een daling van de waarde van het vastgoed. Aangezien de herwaardering voor 2015 nog niet is afgerond (planning half oktober) kunnen wij u nog niet informeren over de definitieve uitkomsten van de herwaardering.

Zoals bekend wordt de uitvoering van de Wet WOZ bij de gemeente gecontroleerd door de Waarderingskamer. In het rapport van bevindingen wordt de weergave van de inspectie weergegeven. Het eindoordeel bestaat uit een viertal oordeelcategorieën te weten:

1. de uitvoering verloopt goed
2. de uitvoering verloopt naar behoren
3. de uitvoering kan worden verbeterd
4. de uitvoering moet dringend verbeterd worden.

Naar aanleiding van inspectie over 2012 was het oordeel dat de uitvoering naar behoren verloopt. Tijdens de laatste inspectie, augustus 2013, is het oordeel definitief bijgesteld naar goed.

Tarievenbeleid 2015

Afvalstoffenheffing

In 2011 heeft de ROVA het visiedocument, "Van Afval naar Grondstof" gepresenteerd. Dit document is bestuurlijk (college en raadsleden) en ambtelijk besproken en heeft in 2013 geleid tot een beleidswijziging als het gaat om de inzameling en de verwerking van afval afkomstig van huishoudens. In een afzonderlijk raadsvoorstel bent u nader geïnformeerd over de vervolgfase en de financiële consequenties.

Hondenbelasting

De opbrengst van de hondenbelasting komt ten goede aan de algemene middelen. In 2014 zijn ongeveer 3.500 adressen binnen de gemeente gecontroleerd.

Hondenbelasting wordt geheven per hond, voor iedere hond boven het aantal van 1 binnen hetzelfde huishouden wordt anderhalf maal het tarief in rekening gebracht. Voor 2015 is rekening gehouden met de trendmatige tariefsverhoging van 1%.

Leges

Voor 2015 wordt een trendmatige aanpassing van 1% doorgevoerd. De verordening en tarieventabel worden verder geactualiseerd op basis van recente wetswijzigingen en bedrijfsvoering.

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Voor 2015 rekening gehouden met een trendmatige verhoging van 1% en met areaaluitbreiding door nieuwbouw. Omdat de gegevens van de hertaxatie in oktober 2014 bekend worden, kunnen dan de nieuwe tarieven worden berekend. Gelet op de ontwikkelingen op de onroerende goed markt kan dit betekenen dat de totale WOZ – waarde ten opzichte van 2014 is gedaald. Omdat een gelijkblijvende opbrengst gewenst is, zal bij de berekening van de tarieven hier rekening mee gehouden worden.

Precariobelasting

De tarieven voor de precariobelasting worden in 2015 verhoogd met 1%.

Rioolheffing

Eind 2011 is het verbreed Gemeentelijke Rioleringsplan (vGRP) vastgesteld. In de begroting is rekening gehouden met de voorstellen omtrent de tarieven uit het vGRP verhoogd met 1% inflatiecorrectie.

Toeristenbelasting

Voor 2015 blijft het tarief per overnachting gehandhaafd op € 0,85 conform de besluitvorming bij de behandeling van de begroting 2012.

Aantonen mate van kostendekkendheid.

Voor de lokale heffingen geldt als wettelijke norm, dat deze niet boven het niveau van kostendekkendheid uit mogen komen.

In onderstaande opstelling een overzicht van de mate van kostendekkendheid van de volgende heffingen:

Omschrijving	Lasten	Baten	2015%
1. Rijbewijzen en Reisdocumenten	294.500	247.200	84
2. Omgevingsvergunning (bouwen)	668.900	614.600	92
3. Begraafplaatsen	382.200	224.800	59
4. Riolering	1.269.500	1.406.000	111
5. Huishoudelijk afval	2.057.200	1.940.000	94

Ad. 3 Begraafplaatsen

Gelet op het feit dat de begraafplaatsen een parkachtig karakter hebben is een hogere mate van kostendekkendheid moeilijk te realiseren.

Ad. 4 Riolering

De hogere opbrengst wordt toegevoegd aan de spaarvoorziening zodat in de toekomst de investeringen hieruit gerealiseerd kunnen worden.

3.5 PARAGRAAF ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Algemeen

Een omvangrijk deel van de begroting wordt binnen de diverse programma's bestemd voor het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Het is van belang dat hierover een zorgvuldig beheer wordt gevoerd, want het is juist de kwaliteit van het openbaar gebied die door de inwoners vaak intensief wordt beleefd.

Het is van belang om beleidskaders vast te leggen, waarin een beoordelings- en toetsingsmethodiek voor de openbare ruimte wordt vastgelegd, waarmee de kwaliteit van de openbare ruimte meetbaar wordt gemaakt. De vaststelling hiervan is voorbehouden aan de raad en wordt door het college uitgewerkt in de diverse beheersplannen.

In deze paragraaf worden voor de kapitaalgoederen wegen, infrastructurele kunstwerken, openbare verlichting, riolering, water openbaar groen en gebouwen achtereenvolgens aangegeven:

- a. Het beleidskader;
- b. Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren;
- c. Financiële consequenties beleidsdoel.

Voordat we daarmee starten, volgt eerst een samenvattend overzicht van de actualiteit van onze plannen en de verwerking daarvan in deze begroting.

Beleidsplan	Betreft periode (vaststelling)	Financieel verwerkt in begroting
Groenstructuurplan	2013-2017 (2013)	Ja
Beleidsplan openbare verlichting	2013-2017 (2013)	Ja
Wegenbeheernota	2009-2013 (2009)	Ja
Nota onverharde wegen	2009-2013 (2009)	Ja
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP)	2006-2015 (2006)	Ja
Beleidsplan onderhoud gemeentelijke gebouwen	2013-2017 (2012)	Ja
Waterplan	2007-2016 (2007)	Ja
Verbreed gemeentelijk rioleringsplan	2012-2015 (2011)	Ja
Grondwaterbeleidsplan	2007-2016 (2007)	Ja
Landschapsontwikkelingsplan (LOP)	2010-2020 (2010)	Ja
Beheerplan	Betreft periode (vaststelling)	Financieel verwerkt in begroting
Meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers	2012-2015 (2012)	Ja
Berm- en slootbeheersplan	(1998) (actualisatie 2013/2014)	Ja
Speelplaatsenbeheersplan	2008-2012 (2008)	Ja
Uitvoeringsprogramma GVVP	2012-2015 (2012)	Ja

Wegen

Het beleidskader

De gemeente heeft als wegbeheerder de zorgplicht voor de wegen. Een achterstand in het onderhoud kan de veiligheid van de weggebruikers in gevaar brengen en leiden tot klachten en het aansprakelijk stellen van de wegbeheerder voor schades.

De onderhoudstoestand van wegen wordt beoordeeld aan de hand van de criteria voor rationeel wegbeheer van de CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek). Als norm geldt het zogenoemde kwaliteitsniveau R die kan worden vertaald naar beeldkwaliteitsniveau B (voldoende - functioneel). De (beeld)kwaliteit van de openbare ruimte wordt voor wegen onderverdeeld naar vier thema's: veiligheid, duurzaamheid, comfort en aanzien.

In 2009 is de wegen beheernota voor de periode 2009-2013 vastgesteld. Er is gekozen voor het scenario waarbij er geen verdere daling van het schadebeeld veiligheid plaatsvindt en waarmee hogere onderhoudsbedragen (thema duurzaamheid) in de toekomst worden voorkomen.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De omvang van het gemeentelijke wegennet bedraagt ongeveer 2,87 miljoen vierkante meter verharding van asfalt, beton en elementenverharding en 55 km onverharde wegen.

De kwaliteit van het verharde wegennet per beleidsthema (percentage slecht) ziet er als volgt uit:

	2008	2010	2012	2014
Duurzaamheid	3	3	4	5
Veiligheid	5	6	5	4

Financiële consequenties beleidsdoel

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Groot onderhoud (budget)*	561	561	561	561

* Betreft kosten voor groot onderhoud wegen buiten de kom, binnen de kom en de fietspaden.

De totale lasten van de wegen vallen onder het product Wegen, straten en pleinen¹ en omvatten de verharde wegen buiten de kom, binnen de kom, onverharde wegen en de fietspaden. De totale lasten inclusief de kosten voor groot onderhoud van voornoemde onderdelen zijn:

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Wegen, straten en pleinen ¹	2.175	2.208	2.219	2.231

¹) Het product wegen, straten en pleinen bevat naast bovengenoemde onderdelen ook nog de onderdelen bruggen, openbare verlichting en gladheidsbestrijding.

Infrastructurele kunstwerken (verkeersbruggen en duikers)

Het Beleidskader

Er zijn geen landelijke kaders/richtlijnen voor het beheer en onderhoud van civiel technische kunstwerken. Als norm geldt hiervoor een vastgesteld kwaliteitsniveau dat wordt vertaald naar beeldkwaliteitsniveau B. De (beeld)kwaliteit van de openbare ruimte wordt voor de kunstwerken daarbij onderverdeeld naar drie thema's: veiligheid, duurzaamheid en aanzien. Uitgangspunt is dat een functioneel gebruik van een kunstwerk mogelijk is tegen de laagst maatschappelijke kosten. In 2012 is het meerjarenonderhoudsplan verkeersbruggen en duikers vastgesteld. In 2015 wordt het beleid (IBOR) geactualiseerd.

Voor het onderhoudsniveau worden de normen gehanteerd voor een functioneel gebruik van een kunstwerk tegen de laagst maatschappelijk mogelijke kosten en het zogenoemde beeldkwaliteitsniveau B (voldoende – functioneel) volgens de CROW systematiek.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het areaal bestaat uit 28 objecten die een uiteenlopende (verkeers)functie hebben. De kwaliteit van de verkeersbruggen en duikers ziet er als volgt uit:

Procentuele kwaliteit (slecht) per beleidsthema

	2007	2011
Duurzaamheid	4	0
Veiligheid	0	0

Financiële consequenties

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de kunstwerken vallen onder het product Wegen, straten en pleinen:

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Kunstwerken	32	26	26	26

In 2012 heeft het college het meerjarenonderhoudsplan verkeersbruggen en duikers 2012-2015 vastgesteld met als uitgangspunt de hierboven beschreven kaders. De benodigde budgetten voor groot onderhoud, inspectie planvorming en onderzoek zijn opgenomen in het investeringsplan.

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Groot onderhoud (beleid)	0	- *	- *	- *

* bedrag volgt uit het in 2015 op te stellen MOP

Openbare verlichting

Het Beleidskader

Het beleidskader voor de openbare verlichting is in de raadsvergadering van 22 april 2013 vastgelegd in het beleidsplan Openbare Verlichting 2013 - 2017. Er is vastgelegd waarom, waar en hoe openbare verlichting wordt toegepast evenals het kwaliteitsniveau en de financiële middelen.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

Het openbare verlichtingsareaal in onze gemeente bestaat uit (afgerond): 5.600 lichtmasten, 5.750 armaturen en 5.900 lampen. Jaarlijks verbruikt de openbare verlichtingsinstallatie ruim 1 miljoen kWh elektrische energie.

De beeldkwaliteitsnorm van de openbare verlichting sluit aan op de beeldkwaliteitsnormen voor de wegen en het openbaar groen (volgens de systematiek van het CROW). Naast de beeldkwaliteit worden ook nog kwaliteitsnormen gehanteerd voor de verlichtingskwaliteit, installatiekwaliteit, energetische kwaliteit en de interne proceskwaliteit.

Financiële consequenties

Voor de openbare verlichting moeten kosten worden gemaakt. Deze kosten worden verdeeld volgens de landelijke kengetallensystematiek van de NSVV.

Er wordt onderscheid gemaakt in drie kostensoorten:

- 1) Energiekosten: netwerkkosten, kosten levering en de energiebelasting
- 2) Onderhoud en Beheer: onderhoud aan de masten en lampen, schades en manuren van de medewerkers van de gemeente
- 3) Investeringskosten: kosten voor renovaties die zijn opgenomen in het investeringsplan

De drie kostensoorten voor openbare verlichting zijn in de gemeente Dalfsen (boekjaar 2013) als volgt:

Exploitatie exclusief investeringen(energie, dagelijks beheer en onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Openbare verlichting	248	247	245	243

Voor de renovaties van de installaties heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld door middel van het investeringsplan. Volgens het vastgestelde investeringsplan 2013 – 2016 ziet het overzicht voor vervanging er in de komende jaren als volgt uit:

Investerings (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Openbare verlichting	120	120	120	120

Bovenstaande kosten hebben betrekking op de aanwezige verlichtingspunten. Dat wil zeggen: de kosten van de aanleg van verlichtingspunten in nieuwe woonwijken en industrieterreinen zijn hierin niet opgenomen. De kosten voor de aanleg van openbare verlichting in nieuwe woonwijken en industrieterreinen worden opgenomen en verantwoord in de grondexploitatie.

Riolering

Het Beleidskader

Het onderhoud en beheer van het gemeentelijk rioleringsstelsel vindt plaats op basis van het in 2011 vastgestelde verbreed Gemeentelijke Rioleringsplan (vGRP). De verplichting voor het hebben van dit plan is vast gelegd in de Wet Milieubeheer (Wm). Het plan geeft aan hoe wij invulling geven aan onze wettelijke zorgplichten voor het inzamelen en transporteren van afvalwater, hemelwater en grondwater. Doelstellingen hierbij zijn:

- Het inzamelen van het geproduceerde afvalwater en overtollige hemel- en grondwater naar een geschikt lozingspunt.
- Het (afval)watersysteem en het beheer hiervan moeten doelmatig, duurzaam en robuust zijn.
- Het afvalwatersysteem moet natuurlijke systemen (o.a. oppervlaktewater en bodem) niet verstoren in hun functioneren.
- Overlast en schade moet worden voorkomen en hinder moet worden beperkt tot een acceptabel niveau.
- Het (afval)watersysteem en zijn beheer moet transparant, eerlijk en professioneel zijn
- Continuïteit van (afval)watersysteem en zijn beheer moeten worden nagestreefd.

Het beleidskader van de riolering wordt gevormd door het Gemeentelijke rioleringsplan 2011-2015, dat vormt de basis voor de te nemen maatregelen.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

De gemeentelijke riolering bestaat uit twee typen stelsels. Het vrijverval stelsel omvat ca. 92 km gemengd riool, 33 km vuilwater riool, 22 km hemelwaterriool en 14 km infiltratieriool met in totaal ruim 3.600 inspectieputten. Het mechanische stelsel omvat ca. 67 km drukriolering met 34 rioolgemalen en 397 pompen.

Jaarlijks vindt inspectie plaats van 1/10^e deel van het vrijerval stelsel om het onderhoudsniveau te monitoren en de te nemen maatregelen te bepalen. Het stelsel is in een goede staat en er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Financiële consequenties

In het vGRP is de huidige situatie omschreven, is de ambitie met het gewenste onderhoudsniveau vastgesteld en zijn de bijbehorende maatregelen en middelen bepaald. Het totaalpakket vormt de grondslag voor het kostendekkende tarief van de rioolheffing. Er wordt voor de riolering met een egalisatiereserve, voor het opvangen van tegenvallers, en een spaarvoorziening voor toekomstige investeringen, gewerkt. In het vGRP is deze duurzame financieringsmethode vastgesteld om accumulatie van rentelasten te voorkomen.

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de riolering vallen onder het product Riolering en waterzuivering:

Exploitatie exclusief investeringen(dagelijks onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Riolering en waterzuivering	540	543	546	548

Om invulling te geven aan de gestelde doelen zijn voor de komende jaren de investeringen overgenomen zoals in het vGRP zijn bepaald.

Investeringen (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Maatregelen uitvoering GRP	729	100	980	640

Water

Het Beleidskader

Het gaat hier met name om het beheer van watergangen met een schouwplicht. Andere watergangen zijn functioneel onderdeel van wegen of openbaar groen en worden vanuit de betreffende budgetten gedekt. De beheerkosten worden gemaakt voor het maaien en onderhouden van watergangen (met name in het buitengebied) en het afvoeren of verwerken van het maaisel.

Het beleidskader wordt gevormd door;

- de Waterwet;
- de Keur van het waterschap Groot Salland;
- de Legger Watergangen van het waterschap Groot Salland;
- de Flora en Faunawet;
- Wet Milieubeheer (Wm).

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Jaarlijks vindt onderhoud plaats aan de watergangen met een schouwplicht en wordt het schouwafval opgeruimd waarvoor een ontvangstplicht bestaat.

De omvang van de servicewatergangen (watergangen met schouwplicht) die in samenwerking met aanliggende eigenaren worden onderhouden omvatten 86 km aan lengte. Voor 110 km aan watergangen geldt schouwplicht en wordt het schouwafval opgeruimd.

Financiële consequenties

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de watergangen.

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Watergangen	92	92	92	92

Openbaar groen

Het Beleidskader

Het onderhoud en de inrichting van het openbaar groen vindt plaats conform het Groenstructuurplan gemeente Dalfsen (GSP) 2013-2017. In het GSP worden de kwaliteiten van de groene openbare ruimte in de vijf kernen beschreven, gewaarborgd en versterkt.

Tevens zijn visies ontwikkeld voor de beleidsthema's bomen, snippergroen, omvorming in relatie tot bezuinigingen en wateropvang, speelplaatsen en honden. De zonering in beeldkwaliteit, richtlijnen voor de verschillende beheervormen en groeninrichting en de bedrijfsvoeringsvraagstukken zijn tevens vastgelegd. Het plan wordt afgesloten met een financiële vertaling van de uitvoeringsprojecten.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het openbaar groen in de gemeente Dalfsen omvat in totaal ± 142 ha. Het totale bomenbestand binnen de kom beslaat ruim 17.100 stuks. De beeldkwaliteit die (over het algemeen) gehanteerd wordt is: onderhoudsniveau A in winkelgebieden en onderhoudsniveau B voor de overige gebieden binnen en buiten de bebouwde kom.

Financiële consequenties

Er wordt onderscheid gemaakt in twee kostensoorten:

- 4) Onderhoud en beheer aan de groene (en blauwe) buitenruimte (bomen, bosplantsoen, heesters, gras), hondentoiletten.
- 5) Investeringskosten: de uitvoeringsprojecten uit het GSP worden betaald uit de reserve herstructurering openbaar groen. Deze reserve wordt gevoed door de verkoop van openbare groenstroken.

De kosten voor openbaar groen zijn in de gemeente Dalfsen als volgt:

Exploitatiekosten exclusief investeringen (dagelijks beheer en onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Openbaar Groen	1.632	1.635	1.645	1.652

Voor de uitvoeringsprojecten heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld bij het vaststellen van het GSP en het investeringsplan. Wanneer de verkoop van openbaar groenstroken stagneert en de reserve niet meer wordt aangevuld, dan worden de uitvoeringsprojecten (2016, 2017) uitgesteld.

Investerings (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Openbaar groen	56,6	56,6	56,6	onbekend

De kosten voor de aanleg van openbaar groen in nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen zijn opgenomen en verantwoord in de grondexploitaties.

Gebouwen

Het Beleidskader

De wijze waarop de gemeentelijke gebouwen worden onderhouden en in stand worden gehouden is vastgelegd in het beleidsplan Onderhoud gemeentelijke gebouwen 2013 - 2017. Dit beleidsplan is vastgesteld in de raadsvergadering van 26 november 2012.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De gemeente heeft 25 (kleinere en grotere) gebouwen in eigendom. Het betreft gebouwen voor de gemeentelijke organisatie, voor sport, voor sociaal culturele doeleinden en gebouwen voor algemeen gebruik. Gezamenlijke deler is dat alle gebouwen worden gebruikt voor maatschappelijke doeleinden. Alle gebouwen bij elkaar hebben een bruto vloeroppervlakte van ruim 21.000 m² en vertegenwoordigen een W.O.Z. waarde van in totaal ruim 22 miljoen euro.

In het beleidsplan zijn onderstaande eisen voor de kwaliteit en duurzaamheid periode 2013 – 2017 opgenomen:

- Gemeentehuis te Dalfsen en 't Olde gemientehuis te Nieuwleusen in stand houden in een hoge kwaliteit
- Alle andere gebouwen in stand houden in een kwaliteit boven het gemiddelde
- Gebouwen die binnen afzienbare tijd worden gesloopt in stand houden in een kwaliteit onder het gemiddelde tot laag
- Gebouwen die ook in de (midden)lange termijn in stand blijven verder te verduurzamen
- Duurzame aspecten te betrekken bij de inkoop en aanbestedingen van beheer en onderhoudsprojecten

Het onderhoud aan de gebouwen is grofweg te verdelen in eigenaaronderhoud en gebruikersonderhoud. De gemeente is verantwoordelijk voor het eigenaaronderhoud aan alle gebouwen. Het gebruikersonderhoud aan de verhuurde gebouwen is vastgelegd in de huurovereenkomst. Bij de overige gebouwen is ook het gebruikersonderhoud voor rekening van de gemeente.

Financiële consequenties

De benodigde middelen voor de uitvoering van werkzaamheden worden ten laste gebracht van de jaarbegroting (contracten, abonnementen, klachtenonderhoud) of worden onttrokken aan de voorziening groot onderhoud gebouwen (meerjarenonderhoud en eenmalige uitgaven).

De voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt gevoed vanuit de jaarlijkse dotaties van de diverse gebouwen. Deze jaarlijkse dotatie is gebaseerd op een onderhoudsplanning van 5 jaar. Vanaf 2013 is de jaarlijkse dotatie vastgesteld op € 165.000. Op deze wijze is de financiering van het meerjarenonderhoud van deze kapitaalgoederen gewaarborgd. Per 1 januari 2014 was de stand van de voorziening onderhoud gebouwen afgerond € 763.385. Als ondergrens voor deze stand een bedrag van € 500.000 bepaald.

De gemeente heeft geen gebouwen voor onderwijs in eigendom. Voor de onderwijsgebouwen geldt een afzonderlijke vergelijkbare systematiek.

Verzekeringsbeleid

Van de gemeentelijke kapitaalgoederen zijn de gebouwen, inclusief die voor het onderwijs, verzekerd op basis van een uitgebreide gevarenpolis (brand, storm, inbraak e.d.) op VNG voorwaarden. Deze verzekering is ondergebracht op een beurspolis bij Marsh en kent een eigen risico van € 1.000 voor zowel onderwijsgebouwen als overige gebouwen bij de opstalverzekering.

Alle gebouwen zijn in november 2009 opnieuw getaxeerd, deze taxaties hebben een geldigheidsduur van 6 jaar. De huidige polis voor onderwijsgebouwen en overige gebouwen is verlengd per 1 januari 2012 met 3 jaar tegen een verlaging van het premiepercentage met 10 % en heeft als contractvervaldatum 1 januari 2015. Vanwege de verlenging van deze polis is een Europese aanbestedingsprocedure niet noodzakelijk geweest.

Eind 2011 heeft Marsh een dossieronderzoek gedaan, hier kwam onder uit naar voren dat het schadebeeld zeer positief is. De investeringen, die in 2004/2005 zijn gedaan om de onderwijsgebouwen te beveiligen tegen inbraak en brand, om de continuïteit en de verzekeraarbaarheid op lange termijn te waarborgen, werpen hun vruchten af in minder schades en een lagere premie.

3.6 PARAGRAAF VERBONDEN PARTIJEN

Algemeen

Op grond van artikel 9, lid 2f van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de programmabegroting een paragraaf Verbonden Partijen te bevatten. Volgens artikel 15 BBV dient deze paragraaf ten minste te bevatten:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting
- de beleidsvoornemens over verbonden partijen
- de lijst van verbonden partijen.

Een verbonden partij is een derde rechtspersoon, waarbij de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Verbindingen met derde partijen kan een manier zijn om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Op degene die in het bestuur van een verbonden partij functioneert, berust de verplichting zich te verantwoorden (gevraagd en ongevraagd) naar het bestuursorgaan dat betrokkene naar die partij heeft afgevaardigd.

In 2015 willen we actiever gaan sturen op de verbonden partijen. We zullen daartoe een beleidsnota Verbonden Partijen gaan opstellen. Vaststelling is voorzien in het 3e kwartaal 2015.

In deze paragraaf wordt aangegeven met welke organisaties de gemeente verbonden is en wat de achtergrond van deze relaties is. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen belangen met een financieel accent en belangen met een bestuurlijk accent. Bij de eerste groep is sprake van aandelen bezit of een substantieel gemeentelijk subsidie- bedrag voor een organisatie. Bij de tweede groep is er primair een bestuurlijke overweging, zoals de Veiligheidsregio IJsselland, die dan wel een financiële verplichting oplevert.

Lijst van verbonden partijen

Door een wijziging van het BBV, moet deze paragraaf met ingang van 2014 ook een lijst van verbonden partijen bevatten. Die lijst is hieronder opgenomen. Meer informatie volgt daarna in de vorm van een toelichting op de diverse verbonden partijen.

Naam en vestigingsplaats	Openbaar belang	Veranderingen in belang gemeente in 2015	Eigen vermogen op 1-1 en 31-12-2013 (in € mln)	Vreemd vermogen op 1-1 en 31-12-2013 (in € mln)	Resultaat 2013 (in € mln)
NV Bank Nederlandse Gemeenten, Den Haag	De vennootschap heeft ten doel de uitoefening van het bedrijf van bankier ten dienste van overheden	N.v.t.	2.741 en 3.425	139.453 en 127.727	289
Vitens NV, Zwolle	Het leveren van betrouwbaar drinkwater tegen de laagst mogelijke maatschappelijke lasten	N.v.t.	386 en 438	1.297 en 1.274	80

Wadinko NV, Zwolle	Het stimuleren van bedrijvigheid en werkgelegenheid in het werkgebied met risicodragend kapitaal, kennis, management-ondersteuning en netwerken	N.v.t.	49 en 54	0,118 en 1,3	1,7
Enexis Holding NV 's Hertogenbosch	Een betrouwbaar, betaalbaar en veilig energienet	N.v.t.	3.244 en 3.370	3.778 en 2.895	239
Vordering op Enexis B.V. 's Hertogenbosch	Geen	N.v.t.	0,094 en 0,082	1.367 en 862	-0,012
CBL Vennootschap B.V. 's Hertogenbosch	Geen	N.v.t.	\$ 129 en \$9,88 mln.	\$ 9,9 mln. en \$ 0,1mln.	\$ 9,88 mln.
Verkoop Vennootschap B.V. 's Hertogenbosch	Geen	N.v.t.	415,9 en 347,3	0,416 en 0,828	-62,1
CSV Amsterdam B.V. 's Hertogenbosch	Geen	N.v.t.	0,066 en 0,052	0,002 en 0,012	-0,014
PBE BV, 's-Hertogenbosch	Distributienet-beheerder voor elektriciteit en aardgas	N.v.t.	1,6 en 1,6	0,155 en 0,111	-0,018
NV ROVA gemeenten, Zwolle	Publieke dienstverlener op gebied van: grondstoffen & afval, openbare ruimte en duurzame energie	N.v.t.	53 en 58	21 en 23	5
Stichting Administratiekantoor Dataland, Gouda	Intergemeentelijk samenwerkingsverband op het gebied van vast-goed informatie	N.v.t.	0.27 en 0.50	0.25 en 0.25	0.41
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland, Zwolle	Uitvoeren van brandweezorg, hulpverlening bij ongevallen, rampenbestrijding en crisis-beheersing	N.v.t.	3,1 en 1,7	1,5 en 1,7	0,05
Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland, Zwolle	Bewaking, bescherming en bevordering van gezondheid	N.v.t.	1.377 en 1.356	9.975 en 10.751	0,16
WEZO NV, Zwolle	Uitvoeren van Wet Sociale Werkvoorziening	Plan om uit te treden per 1-1-2016	1.627 en 1.028	17.141 en 17.129	-0,6
Stichting Larcom, Ommen	Uitvoeren van Wet Sociale Werkvoorziening	N.v.t.	-/- 0,401 en -/- 0,298	7.071 en 7.780	0,103

Verbonden partijen waarbij primair sprake is van een financieel belang

Als eerste groep vinden we hier een aantal bedrijven waarin de gemeente aandelen heeft. De deelname in de bedrijven heeft bij de start het karakter gehad van stimuleren, invloed op nutsvoorzieningen of intergemeentelijke solidariteit. Door verkoop en fusies (Vitens, Essent) is er in feite sprake van beleggingen. Gezien de omvang van het belang van de individuele gemeente is de invloed van het stemrecht vrijwel nihil. Een uitzondering vormt de NV ROVA. Hier is nog wel sprake van een sterke relatie tussen de aanleiding tot deelname in het aandelenkapitaal en de taak.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De gemeente bezit 33.735 aandelen à € 2,50 (0,06% van de uitstaande aandelen). De bank is gevestigd in Den Haag. Daarnaast is de BNG, de bank die al het betalingsverkeer van het Rijk naar de gemeente verzorgt, ook de huisbank van de gemeente Dalfsen. De BNG is essentieel voor de publieke taak. De gemeente heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht op de aandelen (een stem per aandeel van € 2,50). Voor 2015 en volgende jaren houden we rekening met een dividenduitkering van € 49.800.

Vitens N.V.

De gemeente bezit 34.746 gewone aandelen (0,55% van het totaal aantal gewone aandelen). Het begrote dividend Vitens in de meerjarenbegroting 2015-2018 is € 92.000. Per 1 januari 2006 zijn de 22.835 preferente aandelen van de gemeente in Vitens omgezet in een achtergestelde lening van € 2.283.500 met een looptijd van 15 jaar. De jaarlijkse aflossing (1/15 deel) wordt (t/m 2021) ten gunste van de exploitatie geboekt. Daarnaast wordt er een rente vergoed die gelijk is aan het gemiddelde percentage van de 10-jaars Nederlandse staatsleningen over de vijf voorafgaande kalenderjaren vermeerderd met 1%. De rentebetaling is achteraf per 1 juli in het daaropvolgende jaar. Voor 2015 gaat het om een bedrag van € 61.600.

Wadinko N.V.

De gemeente bezit 75 aandelen van de in totaal 2.389 geplaatste aandelen (3,14%).

Wadinko heeft ten doel:

- het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken;
- het bevorderen van werkgelegenheid in die provincie, één en ander in de ruimste zin, waarbij de vennootschap bij het nastreven van bovengenoemde doelstellingen zal handelen overeenkomstig hetgeen in de markt waarin zij opereert gebruikelijk is.

Het begrote dividend bedraagt € 38.000.

Voormalig Essent

In totaal hebben we nog 6 deelnemingen die verbonden zijn aan het voormalige Essent. Na de verkoop van Attero (en de overdracht van de aandelen) blijft er nog 1 operationele vennootschap over en 5 administratieve vennootschappen. De 5 administratieve vennootschappen hebben geen operationele activiteiten en kunnen worden geliquideerd nadat het doel is bereikt. Deze SPV's (Special Purpose Vehicles) creëren de noodzakelijke randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst Essent. Plus een optimale (financiële) risicoafdekking voor eventuele aansprakelijkheid van de publieke Aandeelhouders. De deelname aan de nieuwe vennootschappen met het aantal aandelen ziet er als volgt uit.

Operationele vennootschappen:

1. Enexis Holding N.V. 64.662 aandelen
Fungeert als holding vennootschap voor de netwerkactiviteiten.
Voor de begroting 2015-2018 wordt rekening gehouden met een dividend van € 42.000.

De volgende SPV's:

1. Vordering op Enexis B.V. 864 aandelen
In het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.

2. CBJ Vennootschap B.V. 864 aandelen
In het leven geroepen ter dekking van eventuele aansprakelijkheid bij het afkopen van de cross border leases.
3. Verkoop Vennootschap B.V. 864 aandelen
In het leven geroepen voor een efficiënte afwikkeling van de rechten en verplichtingen van de Verkopende Aandeelhouders
4. CSV Amsterdam B.V. 864 aandelen
De primaire taak is het voeren van een schadevergoedingsprocedure tegen de Staat der Nederlanden namens de Aandeelhouders.
5. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. 864 aandelen
Deze BV behartigt tot 8 jaar na de ondertekening van de verkoopovereenkomst de rechten en verplichtingen die hieruit voortvloeien.

In het verleden is als gevolg van een fusieproces van elektriciteitsbedrijven, door de gemeente Dalfsen een niet opeisbare achtergestelde lening van € 90.800 aan Essent verstrekt. Bij de verkoop aan Enexis is de lening mee over gegaan. Hierover wordt 9% rente (€ 8.200) vergoed en verantwoord bij het product Nutsbedrijven.

N.V. ROVA Gemeenten

- Er is een dienstverleningsovereenkomst voor onbepaalde tijd met de ROVA N.V. gesloten. Hiermee is een bedrag gemoeid per jaar gemoeid van bijna € 2 mln..
- De gemeente Dalfsen bezit 360 van de in totaal 8.551 aandelen.

Daarnaast is een achtergestelde lening van verstrekt in 2001 met een looptijd van 10 jaar, waarover 8% rente wordt vergoed. In 2011 is deze lening met 5 jaar verlengd.

Voor de verwerking en inzameling van afvalstoffen is een contract gesloten. Voor de begroting 2015-2018 wordt rekening gehouden met een jaarlijks dividend van € 150.000.

Stichting Administratiekantoor Dataland

Dataland is het grootste intergemeentelijke samenwerkingsverband op het gebied van vastgoedinformatie. De gemeente Dalfsen participeert in certificaten van aandelen van deze stichting. Met ingang van 1 mei 2009 hebben wij 12507 certificaten (t.o.v. 11.500 stuks vanaf 1-5-2004). Conform het beleid van Dataland en de besluitvorming van de Certificaathoudersvergadering van Dataland ontvangen wij een financiële uitkering van Dataland. Deze uitkering is het saldo van de aan de gemeente uit te keren bijdrage voor het toegankelijk maken van gegevens door Dataland, verrekend met de bijdrage aan Dataland voor de uit te voeren kwaliteitsmanagement-activiteiten.

Verbonden partijen waarbij primair sprake is van een bestuurlijk belang

Er bestaat een groep van organisaties waar een substantiële financiële bijdrage aan geleverd wordt, omdat de gemeente het noodzakelijk vindt dat de betreffende taak in Dalfsen uitgevoerd wordt of de doelstelling van groot maatschappelijk belang gevonden wordt.

In de strikte zin van het Besluit Begroting en Verantwoording Gemeenten en Provincies (BBV) behoren deze organisaties niet tot de verbonden partijen. Bij de verdere ontwikkeling van de programmabegroting en -rekening zal de afweging gemaakt worden of en hoe deze organisaties een plaats moeten krijgen in deze paragraaf, gezien de vaak sterke financiële afhankelijkheid van de gemeente.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland

De veiligheidsregio (VHR) voert de wettelijke taken en bevoegdheden uit op het gebied van brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing. Uitgangspunt is een doelmatige en slagvaardige hulpverlening en samenwerking, als 1 organisatie bij, rampen en crises mede op basis van een gecoördineerde voorbereiding. Met ingang van 1 januari 2014 valt het geheel van de brandweezorg onder de VHR. Het gemeentelijke aandeel voor 2015 bedraagt € 1.771.600.

Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland

De Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van 430.000 inwoners in twaalf gemeenten in de regio IJsselland. Met en voor deze gemeenten werkt de GGD IJsselland aan de ontwikkeling van een veilige en gezonde regio.

De openbare gezondheidszorg is gericht op het beschermen en bevorderen van de gezondheid en het voorkomen van ziekten. Gemeenten vervullen binnen de openbare gezondheidszorg een belangrijke rol. Het beleid wordt onder andere vastgelegd in nota's lokaal gezondheidsbeleid. De GGD vervult uitvoerende, adviserende en coördinerende taken.

De openbare gezondheidszorg ondergaat voortdurend veranderingen. Dit is het gevolg van demografische ontwikkelingen, veranderingen in het risicobewustzijn en gedrag, in de fysieke en sociale omgeving en in de zorg, maar ook van wet- en regelgeving en ontwikkelingen in de wetenschap. Dit heeft gevolgen voor het takenpakket van de GGD.

De bijdrage van de gemeente Dalfsen aan de GGD IJsselland bedraagt: € 438.000

WEZO N.V.

De WEZO NV (Werkvoorzieningschap Zwolle en Omgeving NV) is een naamloze vennootschap met als aandeelhouders vijf regionaal gebonden gemeenten (Dalfsen, Hatterm, Raalte, Zwartewaterland en Zwolle). In hoofdlijnen is Wezo NV belast met de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening. Via het aandeelhouderschap vindt de politiek bestuurlijke verantwoordelijkheid plaats. Het aandelenkapitaal van de NV bestaat uit 908 certificaten van € 1.000. De gemeente Dalfsen heeft hiervan 42 certificaten van € 1.000 in bezit. Het aandeel van Dalfsen bedraagt dus 4,63% in het aandelenkapitaal. In het totale maatschappelijk aandelenkapitaal van € 4,5 miljoen is door de deelnemende gemeenten per 31 december 2005 een bedrag gestort van € 2,33 miljoen, waarvan door de gemeente Dalfsen is gestort € 105.000. In 2011 is deze waarde conform het BBV afgewaardeerd tot € 1,=, omdat de verwachting is dat de aandelen geen waarde meer vertegenwoordigen. De gemeente Dalfsen treft voorbereidingen om met ingang van 1 januari 2016 uit de gemeenschappelijke regeling te treden.

Stichting Larcom

De gemeente Dalfsen heeft in 2001 besloten deel te nemen in de Gemeenschappelijke Regeling WEZO voor wat betreft de uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening. De voormalige gemeente Nieuwleusen nam deel in de Gemeenschappelijke Regeling Vechtdal (GR Vechtdal)/Stichting Larcom. Formeel is er geen bestuurlijke betrokkenheid bij de GR Vechtdal. Vanwege het feit dat ongeveer 100 personen uit de gemeente Dalfsen werkzaam zijn bij Larcom is Dalfsen nog wel gebonden. Een gevolg hiervan is dat in 2007 een Bijzonder Achtergestelde Lening (BAGL) verstrekt is, evenals een overbruggingslening van € 160.000 met een looptijd van 10 jaar. In 2011 is de waarde van de BAGL conform het BBV afgewaardeerd tot € 1,=, omdat de Larcom (op het toetsmoment) niet aan de terugbetalingsverplichting voldeed.

3.7 PARAGRAAF WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Algemeen

In oktober 2014 is het beleidsdocument Risicomanagement vastgesteld in de gemeenteraad van Dalfsen. In het beleidsdocument wordt onder andere ingegaan op de risico's, hoe we het risicomanagement willen vormgeven en die stappen die wij gaan nemen om risico's in kaart te brengen, te beheersen en te evalueren.

Door deze stappen te zetten, willen we ons risicomanagement verder professionaliseren en hierop beleid formuleren en implementeren. Dit moet leiden tot het vergroten van het risicobewustzijn en het vergroten van de kennis over de benodigde weerstandscapaciteit en beleidsvorming ten aanzien van het aan te houden weerstandsvermogen.

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de gemeente Dalfsen aan een drietal eisen te voldoen op het gebied van risicomanagement. Zo dient de gemeente te beschikken over:

1. een risicomanagementbeleid;
2. een risicoprofiel;
3. een berekening van het weerstandsvermogen.

We voldoen aan de drie hierboven geformuleerde onderdelen. Hieronder een korte toelichting per onderdeel.

Risicomanagementbeleid

Naast de wettelijke verplichting van het BBV helpt risicomanagement ook bij het maken van afwegingen bij investeringsbeslissingen, biedt het inzicht in de grootste risico's en helpt het de continuïteit van de organisatie te verbeteren.

De definitie van een risico is: de kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. Uit deze definitie volgt dat een goede omschrijving van een risico drie elementen bevat:

- 1) *Een kans op het optreden van een gebeurtenis ($p < 1$)*
Het gaat hier dus om een mogelijke gebeurtenis. Als iets 100% zeker is, is het geen risico meer.
- 2) *Negatief gevolg*
De negatieve gevolgen van een risico kunnen zowel financieel als niet financieel van aard zijn. We richten ons echter hoofdzakelijk op het in kaart brengen van de financiële gevolgen die de gebeurtenissen met zich meebrengen. Risico's die mogelijk leiden tot aantasting van het imago van de gemeente dan wel andere niet-financiële gevolgen te weeg kunnen brengen worden niet gekwantificeerd.
- 3) *Een betrokkene, voor wiens rekening de negatieve gevolgen komen*
De betrokkene is hierbij de gemeente Dalfsen.

Het beleid en de risico's die samenhangen met de grondexploitatie worden afzonderlijk benoemd en vastgesteld in de paragraaf Grondbeleid.

Inventarisatie risico's

Door middel van een workshop door BNG Advies en via afzonderlijke gesprekken is in 2013 de kennis over risicomanagement en het bewustzijn van risico's in de organisatie vergroot. Met de overgedragen kennis is de organisatie in staat de belangrijkste risico's te benoemen en kwantificeren. Zo is het eerste organisatiebrede risicoprofiel opgesteld. Om risico's te kwantificeren dienen zowel de kans als het gevolg van een risico te worden bepaald. Daartoe wordt gebruik gemaakt van 'referentiebeelden' om te bepalen in welke klasse een risico zich bevindt.

Kans

Voor de beoordeling van de kans dat een risico zich voordoet hanteren we 5 klassen met de volgende referentiebeelden:

Klasse	Referentiebeelden	Kwantitatief
1	< of 1 keer per 10 jaar	(10%)
2	1 keer per 5-10 jaar	(30%)
3	1 keer per 2-5 jaar	(50%)
4	1 keer per 1-2 jaar	(70%)
5	1 keer per jaar of >	(90%)

Geldgevolg

Hiervoor hanteren we 5 klassen met de volgende indeling:

Klasse	Geldgevolg	
0	Geen geldgevolgen	
1	$x < € 25.000$	(< 0,05% van begroting)
2	$€ 25.000 < x > € 95.000$	(0,05 - 0,2% van begroting)
3	$€ 95.000 < x > € 250.000$	(0,2 - 0,5% van begroting)
4	$€ 250.000 < x > € 450.000$	(0,5 - 1% van begroting)
5	$x > € 450.000$	(> 1% van begroting)

Risicoscore

De risicoscore wordt bepaald door van elk risico de bepaalde klassen van kans en gevolg te vermenigvuldigen volgens onderstaande formule.

Risicoscore = klasse kans x klasse geldgevolg

De maximale risicoscore is: $5 \times 5 = 25$. Met behulp van de risicoscore kunnen risico's worden geprioriteerd en wordt inzichtelijk welke risico's het meest belangrijk zijn om te worden gemanaged. De prioritering op risicoscore kan echter een vertekend beeld geven, aangezien een risico met een kans in klasse 5 en een gevolg in klasse 5 bovenaan de lijst komt te staan. Terwijl een risico met een kans in klasse 1 en een gevolg in klasse 5 wellicht een veel grotere impact heeft. Deze invloed is in onderstaande tabel meegenomen.

Nr.	Risico	Kans	Gevolg	Risico Score
1	Algemene uitkering gemeentefonds	5	4	20
2	Waterfront- markt/afzetrisico	3	5	15
3	Decentralisaties: Jeugdzorg	4	3	12
4	Decentralisaties: Participatiewet	4	3	12
5	Decentralisaties: AWBZ-Wmo	4	3	12
6	Grondexploitaties	3	4	12
7	Onvolkomenheden aanbestedingsprocedure	4	3	12
8	Exploitatierisico's bij verbonden partijen	4	3	12
9	Bijzondere bijstand	5	2	10
10	Leerlingenvervoer	3	3	9

1 Algemene uitkering gemeentefonds

Er is een direct verband tussen de Rijksuitgaven en het gemeentefonds. Bij groei of krimp van de Rijksuitgaven zal het gemeentefonds verhoudingsgewijs evenredig stijgen of dalen. Dit systeem wordt ook wel 'samen de trap op en samen de trap af' genoemd. De Rijksoverheid geeft al sinds het begin van de economische crisis minder uit en ontvangen we als gemeente ook minder gemeentefondsuitkering. Het tempo en de hoogte van het economisch herstel hebben wezenlijke invloed op de hoogte van het gemeentefonds. Deze twee componenten zijn echter moeilijk voorspelbaar en beïnvloedbaar. Reeds verschillende malen hebben Rijksbezuinigingen er toe geleid dat de gemeente fors gekort wordt op haar grootste inkomstenbron. Het risico van een onzeker en dalende gemeentefondsuitkering blijft aanwezig, zeker gezien het voorzichtige economische herstel.

2 Waterfront- markt/afzetrisico

In het Waterfront (inbreidingslocatie) zijn vijf bouwdeelen gepland:

1. 20 woningen. Deze zijn alle verkocht aan woningcorporatie VechtHorst
2. 12 woningen. Hiervan zijn er 6 verkocht. De overige woningen zijn in de verkoop. Verwachting is dat deze woningen in de loop van 2014 verkocht zijn.
3. 18 woningen en 1000 m2 detailhandel / horeca. Deze woningen en bedrijfsruimtes staan gepland voor 2018
4. 12 woningen. Deze woningen staan gepland voor 2016
5. 18 woningen. Hiervan zijn er nu 8 in verkoop en zijn er 3 verkocht. Dit betreft het appartementencomplex aan het water. De overige 7 staan gepland voor 2015.

De einddatum voor het project staat gepland in december 2018. Met de projectontwikkelaar (OCW) is afgesproken dat er gestart wordt met bouwen wanneer er een voorverkooppercentage is bereikt van 70% per bouwdeel. De grond wordt op dat moment afgenomen (en betaald) door OCW.

De provincie subsidieert het project voor een bedrag van € 1.996.000. Als voorwaarde is gesteld dat het project is afgerond op 31 december 2018. Wanneer marktomstandigheden slecht blijven is het mogelijk dat deze einddatum niet gehaald wordt. Dit kan consequenties hebben voor de hoogte van de subsidie. Mede om deze reden worden de investeringen in de openbare omgeving voor een groot deel naar voren gehaald. Zo wordt er bijvoorbeeld met de aanleg van de wandelpromenade nog dit jaar begonnen. Ook is het de bedoeling om de investeringen in de Cichoreifabriek en de Witte Villa naar voren te halen. De kans dat de provinciale subsidie (deels) teruggestort moet worden is daarmee aanzienlijk verkleind.

In het geval de projectontwikkelaar failliet gaat of zich om andere redenen moet terugtrekken uit het project zal de gemeente een nieuw plan moeten maken met een of meerdere projectontwikkelaars. Eventueel kan gekozen worden om bepaalde delen uit het plan zelf te ontwikkelen. Het risico hierop is lastig in te schatten maar wanneer het zich voordoet betekent dit extra plankosten en renteverlies door een langere doorlooptijd. In de raamovereenkomst met OCW zijn afspraken gemaakt over de situatie waarbij OCW en gemeente afscheid van elkaar nemen (worst case scenario's). De afspraken houden in dat OCW zich heeft verplicht de onbebouwde gronden te egaliseren en in te zaaien met gras en woonrijp maakt op basis van het bestaande wegenpatroon.

3 Decentralisaties: Jeugdzorg

De 3e decentralisatie is de jeugdzorg. Het budget voor de jeugdzorg in 2015 bedraagt voor de gemeente Dalfsen € 5,9 miljoen. Voorzichtige verkenningen wijzen uit dat het onzeker is of dit voldoende is voor de huidige doelgroep. Om meer inzicht te krijgen zal de doelgroep eerst in kaart moeten worden gebracht met daarbij welke voorziening deze groep heeft, tegen welke kosten en welke indicaties hierbij worden gehanteerd. Op regionaal niveau zijn afspraken gemaakt met aanbieders van jeugdzorg, waarbij afspraken zijn gemaakt over innovaties en een bezuiniging van 15%. Ook hier is het onzeker of de budgetten voldoende zijn om de taken uit te voeren.

4 Decentralisaties: Participatiewet

De gemeenteraad heeft zijn voorkeur uitgesproken voor een lokale uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) c.q. Wet Werken naar Vermogen (Participatiewet), boven het blijven participeren in de Gemeenschappelijke Regeling WEZO. In 2014 is een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd dat gericht is op de realisatie van een gemeentelijke uitvoeringsstructuur voor zelf uitvoeren van Wsw en Participatiewet.

De Wsw bepaalt dat de arbeidsovereenkomsten van SW-medewerkers moet worden aangegaan met de gemeente. Op dit moment hebben SW-medewerkers nog een arbeidsovereenkomst met de gemeenschappelijke regeling WEZO. De arbeidsovereenkomsten worden vanaf 2015 ondergebracht bij een gemeentelijke stichting. Uit het financieel overzicht in het haalbaarheidsplan blijkt dat de Rijksbijdrage en inleenvergoedingen niet voldoende zijn om de exploitatiekosten af te dekken. Een extra gemeentelijke bijdrage is dan ook noodzakelijk. De Rijksbijdrage wordt in 6 jaar tijd structureel met € 3.000 verminderd tot € 23.000 per arbeidsjaar in 2020. Voor Dalfsen betekent dit concreet dat in 2020, uitgaande van een uitstroom uit de WSW, ongeveer een tekort ontstaat van € 325.000. Dit is de som van 108 arbeidsjaren vermenigvuldigd met € 3.000. Dit is ongeveer hetzelfde bedrag als nu ook aan aanvullende gemeentelijke bijdrage wordt betaald aan Larcom en Wezo. Bij de voorjaarsnota 2014 is naar verwachting het structureel tekort grotendeels afgedekt.

Naast dit structurele risico is er ook een incidenteel financieel risico, namelijk de vergoeding voor uittreding uit de gemeenschappelijke regeling WEZO. Over de hoogte van deze vergoeding is nog geen duidelijkheid verkregen van de WEZO.

5 Decentralisaties AWBZ-Wmo

De decentralisatie van de AWBZ-Wmo, Participatiewet en Jeugdzorg naar gemeenten vormt door de bezuinigingen een risico voor de gemeenten. Alle drie staan ze in de top 10 van onze grootste risico's. Met name de drie onderdelen van de Wmo brengen risico's met zich mee. Ten eerste de voorgenomen bezuiniging van 40% op het budget voor hulp bij het huishouden. Dit betekent ofwel een flinke bezuiniging toepassen op de hulp bij het huishouden ofwel de bezuiniging niet doorvoeren en het bedrag elders in de begroting zoeken. De gemeenteraad van Dalfsen heeft het standpunt ingenomen dat de decentralisaties "budgetneutraal" moeten worden ingevoerd. Dit komt erop neer dat het uitgavenniveau in overeenstemming moet zijn met de middelen die van het Rijk worden ontvangen. Er zal dus een nieuw concept voor de hulp bij het huishouden moeten worden ontwikkeld om deze voorziening tegen veel lagere kosten uit te voeren. Toch is er sprake van overschotten op de Wmo in de jaren 2013 en 2014 van ongeveer € 1,5 miljoen, dit bedrag is gestort in een nieuwe reserve. Een deel van dit bedrag kan incidenteel worden ingezet om tekorten op de Wmo (m.n. de hulp bij het huishouden) aan te zuiveren als er nog niet voldoende is bezuinigd.

In de tweede plaats moet een bezuiniging van 15% worden toegepast op de functie Begeleiding. Deze voorziening komt over van de AWBZ. De gemeente Dalfsen ontvangt een bedrag van € 3,2 miljoen voor de nieuwe taken. Geschat wordt dat ongeveer 330 cliënten gebruik maken van deze voorziening. Het is op dit moment niet mogelijk om aan te geven of het genoemde bedrag voldoende is om de voorzieningen voor de huidige doelgroep te bekostigen.

Een derde risico zit op het onderdeel vervoer, en specifiek de Regiotaxi. Ondanks een aantal maatregelen zijn de laatste twee jaar de kosten voor de Regiotaxi flink gestegen. Daar komt bij dat de provincie Overijssel plannen heeft flink te bezuinigen op de Regiotaxi. Hoe de bezuinigingen precies worden ingevuld en wat er dus nog overblijft van deze voorziening is op dit moment nog niet bekend. Provinciale Staten heeft hierover nog geen definitief besluit genomen. Evenals bij de Hulp bij het Huishouden moet dus waarschijnlijk bij de Regiotaxi in de komende raadsperiode een nieuw concept worden uitgedacht en uitgewerkt. Mogelijk dat de pilot mobiliteit in Lemelerveld hierover inspiratie kan opdoen.

6 Grondexploitaties

Er kunnen verschillende typen risico's worden onderscheiden in de grondexploitaties bij actief grondbeleid. We onderscheiden drie soorten risico's:

1. Waarderingsrisico's: deze risico's omvatten het risico dat een aangekocht perceel niet voor de verwervingsprijs in exploitatie genomen kan worden en het risico van de rentelasten van verworven percelen.
2. Marktrisico's: tot deze risico's behoren risico's van nog te maken kosten, nog toe te kennen subsidies, grondprijzen en afzetrisico's.
3. Organisatierisico's: deze risico's kan de gemeente zelf beïnvloeden; het gaat, bijvoorbeeld, om risico's van een slechte interne organisatie, maar ook om het risico dat een door de gemeente zelf gewenst kwaliteitsniveau met zich meebrengt of om de hoogte van kosten voor voorbereiding en toezicht.

Afhankelijk van de fase waarin een exploitatie zich bevindt, zullen de bovengenoemde risico's groter of kleiner zijn. Hoe verder de gemeente is gevorderd met de uitvoering, hoe kleiner de risico's zullen zijn.

In de paragraaf Grondbeleid gaan we specifiek in op de verschillende risico's.

7 Onvolkomenheden aanbestedingsprocedure

Het proces inkoop en aanbesteding is qua financiële omvang een van de grootste processen bij de gemeente Dalfsen (€ 17 tot € 20 miljoen op jaarbasis). Bij gemeentelijke audits en onderzoeken door de accountant zijn de afgelopen jaren fouten geconstateerd. Deze fouten tellen mee in het rechtmatigheidsoordeel van de accountant. Slechts een kleine procesfout is al voldoende, om geen goedkeurende verklaring over de rechtmatigheid te krijgen.

Twee belangrijke risico's die voorkomen in dit proces zijn:

- Het verlengen van contracten.
- Het 1 op 1 gunnen zonder aanbestedingsprocedure van opdrachten die uiteindelijk meerdere jaren achter elkaar doorlopen. Daardoor kan het drempelbedrag alsnog overschreden worden.

In 2013 is de nieuwe aanbestedingswet in werking getreden. Deze wet stelt een aantal strengere eisen aan de gemeente. Met name het 1 op 1 gunnen van opdrachten is vrijwel niet meer toegestaan.

Inmiddels is er een nieuw inkoopbeleid 2014 vastgesteld door de raad. Opdrachten boven de € 25.000 worden pas na akkoord van de inkoopcoördinator aanbesteed. Opdrachten vanaf € 10.000 worden centraal geregistreerd. Het inkoopproces is LEAN gemaakt. Zo ontstaat een borging in het inkoopproces, zoals de registratie in een aanbestedingsregister. Door organisatiebreed consequent de genoemde gedragslijnen te blijven hanteren en deze te blijven toetsen, hebben we grip op inkopen en aanbestedingen. Hierdoor beperken we de kans van onrechtmatig aanbesteden. Complicerende factor blijft echter wel dat achteraf herstellen van onjuiste aanbestedingen veelal niet mogelijk is en een foute aanbesteding direct gevolgen kan hebben voor de rechtmatigheidsverklaring bij de jaarrekening.

Gelet op het grote volume qua aantal, maar ook qua totaalbedrag op jaarbasis blijven inkopen en aanbestedingen risicovol.

8 Exploitatierisico's bij verbonden partijen

In de paragraaf Verbonden partijen bij deze begroting wordt inzicht gegeven in de aard, de omvang en betekenis van de privaatrechtelijke en publiekrechtelijke organisaties waar de gemeente Dalfsen een bestuurlijk en financieel belang heeft. In het verlengde van dit bestuurlijk en financieel belang ligt het risico van negatieve ontwikkelingen binnen de exploitaties van deze verbonden partijen.

Verbonden partijen zijn in elk geval alle gemeenschappelijke regelingen, BV's en NV's waarin de gemeente Dalfsen deelneemt of een financieel belang heeft. Daarnaast kunnen ook Publiek Private Samenwerkings (PPS)-constructies en bepaalde (uitvoerings) stichtingen een verbonden partij van de gemeente zijn, als er sprake is van een zowel bestuurlijk als financieel belang vanuit de gemeente. In 2015 wordt de beleidsnota Verbonden partijen aan de gemeenteraad aangeboden ter vaststelling.

9 Bijzondere bijstand

De doelgroep wordt steeds groter door onder andere de groei van het aantal bijstandsccliënten. Daarnaast groeit de groep inwoners met een inkomen tot 110% van het minimum loon door dalende koopkracht en stijgende kosten levensonderhoud.

10 Leerlingenvervoer

Het leerlingenvervoer betreft een zogenaamd "open einde regeling". Dit houdt in dat leerlingen die voldoen aan de gestelde eisen uit de verordening leerlingenvervoer gemeente Dalfsen in aanmerking kunnen komen voor een vergoeding van de kosten voor vervoer naar en van school. In het najaar van 2014 is de verordening leerlingenvervoer door de gemeenteraad van Dalfsen vastgesteld. Het beleid is niet gewijzigd ten opzichte van de daarvoor geldende verordening leerlingenvervoer.

Bij de begroting is niet exact te overzien wie in welke mate van het leerlingenvervoer gebruik gaat maken. Zodoende is het niet mogelijk om vooraf te bepalen hoe hoog de kosten voor leerlingenvervoer over een bepaalde periode concreet zullen zijn. We begroten op basis van ervaringcijfers en landelijke ontwikkelingen. Echter het financiële risico blijft aanwezig aangezien de kosten hoger, maar ook best lager kunnen uitvallen dan begroot.

Naast onzekerheid aan de vraagkant zijn indexaties van de tarieven door de vervoerder de laatste jaren ook nog eens fors hoger geweest dan de gemiddelde loon- en prijsstijgingen, hetgeen een direct negatief budgettair gevolg heeft. Tot en met 2013 zijn er telkens forse nadelen gemeld aan de gemeenteraad bij tussentijdse rapportagemomenten en de jaarrekeningen.

In 2014 is een regionale aanbesteding gedaan voor het leerlingenvervoer, waarbij wel een voordeel wordt verwacht. Echter het onbeïnvloedbare risico van meer ritten blijft in stand ondanks (mogelijk) lagere tarieven. Hiervoor heeft de gemeenteraad bewust gekozen door het beleid ongewijzigd vast te stellen in 2014.

Risicokaart

De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. Het geeft ook een beeld van de verhoudingen tussen de risico's, van laag, midden en hoog. Per risicoscore wordt aangegeven hoeveel risico's zich in het betreffende vak bevinden.

Geld gevolg		Voor				
		gering	klein	middel	groot	enorm
enorm	☐	1	0	1	0	0
zeer groot	☐	0	0	1	0	1
groot	☐	1	2	1	5	0
klein	☐	4	6	8	4	1
minimaal	☐	12	2	1	1	0
	Kans %	☐	☐	☐	☐	☐

Een risico dat zich in het groene gebied bevindt, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft in het oranje gebied, vraagt om aandacht van het college. Het risico vormt dan nog geen reëel gevaar voor de continuïteit van de organisatie, maar naarmate de tijd vordert, kan het risico wel een bedreiging gaan vormen. Het is daarom van belang tijdig beheersmaatregelen te nemen. Een risico met een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd. Preventieve en reducerende beheersmaatregelen kunnen de kans respectievelijk het gevolg terugbrengen naar een acceptabel niveau.

Risico's, zeker wanneer die door de organisatie zelf niet kunnen worden beïnvloed, dienen concernbreed periodiek gemonitord te worden. De financiële gevolgen van een (opgetreden) risico worden opgevangen met het weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten eenmalig op te vangen. Het zijn de direct aan te wenden middelen voor financiële tegenvallers. Alleen reserves die alternatief aanwendbaar zijn worden meegenomen. Specifieke bestemmingsreserves rekenen we niet mee omdat een onttrekking uit deze reserves direct invloed heeft op dekking van kosten in de exploitatie. Stille reserves worden eveneens niet meegenomen. Niet duidelijk is namelijk in hoeverre deze op korte termijn liquide te maken zijn. In onderstaande tabel staan de reserves groter dan € 100.000 waar geen claims op rusten.

Vrij besteedbaar begroot per 1 januari 2015	
Algemene reserve	4.000.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	11.740.000
Reserve riolering spaarvoorziening	611.000
Egalisatiereserve reiniging	1.632.000
Reserve Volkshuisvesting	2.293.000
Algemene reserve grondbedrijf	3.684.000
Post onvoorzien	84.000
Totaal	24.044.000

Structurele weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die eventueel aangeboord kunnen worden om tegenvallers op te vangen. De structurele weerstandscapaciteit betreft de mogelijkheid om vanuit een verhoging van belastingen en leges structurele risico's op te vangen.

De onbenutte belastingcapaciteit wordt berekend door de maximale tarieven (artikel 12) te vergelijken met de gehanteerde tarieven. Dit betreft de onbenutte belastingcapaciteit. De riool- en afvalstoffenheffing is in Dalfsen 100% kostendekkend en worden derhalve niet meegenomen.

De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit is als volgt:

Soort	WOZ-waarde 1 sept. 2014	Tarief Dalfsen	Tarief art. 12 status	Vershil in tarief	Onbenutte capaciteit
eigenaar woning	2.766.500.000	0,1060	0,1651	0,0591	1.635.000
eigenaar niet-woning	714.000.000	0,1452	0,1651	0,0199	142.000
gebruiker niet-woning	626.500.000	0,1204	0,1651	0,0447	280.000
				Totaal	2.057.000

Het totale verwachte weerstandsvermogen 2015 komt hierdoor op:

Incidentele weerstandscapaciteit	24.044.000
Structurele weerstandscapaciteit	2.057.000
Totaal weerstandsvermogen	26.101.000

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt uitgevoerd met behulp van een risicosimulatie (Monte Carlo methode). Op basis van de risicosimulatie kan worden berekend welk bedrag er benodigd is om de geïdentificeerde restrisico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage van 90%. De berekende benodigde weerstandscapaciteit voor de gemeente Dalfsen bedraagt € 2.800.000.

Indien de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld wordt door de benodigde weerstandscapaciteit uit de risicosimulatie ontstaat de ratio weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen	2015
Benodigde weerstandscapaciteit	2.800.000
Beschikbare weerstandscapaciteit	26.101.000
Benodigd versus beschikbaar (ratio weerstandsvermogen)	9,3

Hoewel er geen wettelijke ratio's zijn, maken veel gemeenten gebruik van onderstaande waarderingstabel.

Waarderingcijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$> 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Samenvatting risicoprofiel

De gemeente Dalfsen behaalt met een ratio van 9,3 waarderingcijfer A. Dit betekent dat de gemeente in ruime mate in staat is om tegenvallers op te vangen zonder dat dit de continuïteit van de organisatie in gevaar brengt. De norm voor ons is gesteld op een score van 2 (uitstekend). In vergelijking met andere gemeenten scoren wij zeer hoog. Deze solide positie is in overeenstemming met de zeer lage schuldpositie.

Ten opzichte van de score bij de jaarrekening 2013 zien we dat de score nog verder is verbeterd. Oorzaak hiervan is dat de beschikbare weerstandscapaciteit is toegenomen van 23 naar 26 miljoen en dat de benodigde weerstandscapaciteit is afgenomen van 3,3 naar 2,8 miljoen. Dit is lager dan bij de jaarrekening 2013 omdat o.a. het risico voor de Trefkoele is vervallen door de oplevering van het gebouw en dat het risico voor de overheveling van het buitenonderhoud schoolgebouwen structureel is afgedekt. Bovendien zijn er maar weinig risico's bijgekomen. Of dit een trend wordt is nog onbekend, daarvoor werken we er nog te kort mee. Het risicomanagement beleid is pas eind 2014 vastgesteld en we gaan hier in de organisatie nog strikter mee werken. Ook het toevoegen van risicoanalyses bij (raads)voorstellen kan van invloed zijn. De komende jaren zullen we dit volgen en twee maal per jaar over rapporteren (bij de jaarrekening en de begroting).

Hoofdstuk 4 Bijlagen

4.1 KERNGEGEVENS

A. Sociale structuur	Rekening 2013	Begroting 2014	Begroting 2015
Inwoners:			
Totaal	27.662	27.680	27.774
< 20 jaar	6.947	6.900	6.900
> 64 jaar	5.123	5.000	5.200
75 - 85 jaar	1.673	1.700	1.700
Uitkeringsgerechtigden bijstand:			
IOAW	8	6	7
IOAZ	3	1	3
WAJONG	303	308	310
WAO/WIA	639	633	650
WAZ	41	38	45
WSW-ers	187	187	180
WWB	129	160	180

De opgenomen aantallen bij 2013 zijn de vastgestelde maatstaven door het ministerie van BZK. Dit geldt ook voor 2014. Voor IOAW, IOAZ, WSW en WWB gaan we uit van onze eigen laatst bekende gegevens. Hierop is de begroting 2015 gebaseerd.

B. Fysieke structuur	Rekening 2013	Begroting 2014	Begroting 2015
Oppervlakte land in hectaren	16.510	16.510	16.510
Oppervlakte binnenwater in hectaren	140	140	140
Aantal verblijfsobjecten met woonfunctie	11.135	11.147	11.209
wegen: km gemeentelijke wegen	513	513	513
km provinciale wegen	34	34	34

C. Personele gegevens	Rekening 2013	Begroting 2014	Begroting 2015
Aantal fte's	183	176	179

D. Financiële structuur	Begroting 2015	Per inwoner
Algemene uitkering gemeentefonds	19.192.000	691

4.2 OVERZICHT LASTEN EN BATEN 2015 TOT EN MET 2018

Bedragen x € 1.000	Rekening 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Meerjarenraming		
				2016	2017	2018
Lasten						
Bestuur	-7.796	-6.884	-6.403	-6.228	-6.158	-6.111
Openbare orde en veiligheid	-3.295	-2.348	-2.340	-2.344	-2.348	-2.352
Beheer openbare ruimte	-5.336	-5.339	-5.150	-5.171	-5.196	-5.160
Economische zaken	-76	-572	-729	-791	-761	-730
Onderwijs en vrije tijd	-7.526	-13.959	-5.916	-5.827	-5.781	-5.741
Inkomensondersteuning	-3.335	-2.900	-3.119	-3.141	-3.146	-3.151
Sociaal domein	-10.790	-10.879	-19.659	-19.647	-19.315	-19.186
Duurzaamheid en milieu	-4.433	-5.052	-5.062	-3.851	-4.742	-4.420
Ruimtelijke ordening en VHV	-5.901	-3.608	-5.313	-5.303	-5.087	-4.700
Totaal lasten	-48.489	-51.541	-53.691	-52.302	-52.535	-51.553
Baten						
Bestuur	30.924	30.092	28.207	28.400	28.321	28.328
Openbare orde en veiligheid	1.099	44	44	45	45	46
Beheer openbare ruimte	317	105	92	93	94	94
Economische zaken	76	521	682	741	709	677
Onderwijs en vrije tijd	286	298	486	462	465	468
Inkomensondersteuning	2.126	1.829	2.017	2.027	2.022	2.022
Sociaal domein	4.508	4.038	13.263	13.125	12.627	12.487
Duurzaamheid en milieu	3.650	3.739	3.806	3.851	3.868	3.909
Ruimtelijke ordening en VHV	2.216	2.001	3.715	3.702	3.507	3.066
Totaal baten	45.203	42.667	52.313	52.447	51.659	51.097
Saldo						
Bestuur	23.128	23.207	21.804	22.172	22.163	22.217
Openbare orde en veiligheid	-2.195	-2.304	-2.295	-2.299	-2.303	-2.306
Beheer openbare ruimte	-5.018	-5.233	-5.057	-5.077	-5.102	-5.066
Economische zaken	1	-51	-47	-49	-51	-53
Onderwijs en vrije tijd	-7.241	-13.661	-5.430	-5.365	-5.316	-5.273
Inkomensondersteuning	-1.209	-1.072	-1.101	-1.114	-1.124	-1.129
Sociaal domein	-6.282	-6.842	-6.396	-6.521	-6.688	-6.700
Duurzaamheid en milieu	-783	-1.313	-1.257	0	-874	-511
Ruimtelijke ordening en VHV	-3.686	-1.607	-1.597	-1.600	-1.580	-1.634
Totaal saldo	-3.286	-8.875	-1.378	145	-876	-456
Saldo programma's	-3.286	-8.875	-1.378	145	-876	-456
Storting in reserves	-5.497	-3.763	-3.053	-2.885	-2.795	-2.782
Onttrekking aan reserves	10.026	12.914	4.512	3.046	3.795	3.371
Resultaat	1.243	275	81	306	124	133

4.3 OVERZICHT VAN DE GERAAMDE INCIDENTELE BEDRAGEN

Incidentele bedragen exploitatie	2015	2016	2017	2018
LASTEN				
Programma 1				
1. Activiteiten rond gemeenteraadsverkiezingen				15.000
2. Loonkosten De verbouwing	56.238			
3. Klanttevredenheidsonderzoek	8.000			
4. Kapitaallasten EGEM-realisatieplan	6.112	5.885		
5. Kapitaallasten E-formulieren	6.211	5.981		
6. Digitaal subsidieloket	2.000			
7. Planning en Control	6.000	30.000		
8. Programma dienstverlening kosten procesoptimalisatie (LEAN)	6.000	10.000	10.000	10.000
9. Verkiezingen (Waterschap)	39.800			
10. Apparaatskosten decentralisaties	192.000	56.560	57.126	
Programma 3				
11. Opstellen meerjarig onderhoudsplan bruggen	6.000			
Programma 5				
12. MOP	15.000			
13. Leerlingenprognose	5.000			
14. Subsidie zwembad Heidepark	13.500	13.500		
15. Gymlokaal Molendijk	19.690			
16. Kadernota bewegen en sport	15.000	7.875		
17. Cultuurarrangementen	15.000	15.000		
18. Subsidie kunstwegen	11.000			
Programma 7				
19. Kapitaallasten Diverse voorzieningen jeugdbeleid	2.860			
Programma 8				
20. Klimaat en duurzaamheid 2014-2015	586.750			
Totaal lasten	1.012.161	144.801	67.126	25.000
BATEN				
Programma 1				
7. Planning en control t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	6.000	30.000		
8. Kosten LEAN t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	6.000	10.000	10.000	10.000
21. Opbrengst verkoop tractiemiddelen	25.000	5.000	26.000	26.000
Programma 3				
11. Onderhoudsplan bruggen t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	6.000			
Programma 4				
22. Provinciale bijdrage bedrijventerrein	60.000			
23. Provinciale bijdrage particuliere woningbouw				150.000
Programma 5				
12-13.MOP en leerlingenprognose t.l.v. Algemene reserve vrij best.	20.000			
15. Gymlokaal Molendijk.t.l.v. Algemene reserve vrij best.	21.000			
16-17.Kadernota en Cultuurarr.t.l.v. Algemene reserve vrij best.	30.000	22.875		
Programma 7				
10. Apparaatskosten decentralisaties t.l.v Reserve decentralisaties	192.000	56.560	57.126	
Programma 8				
20. Klimaat en duurzaamheid 2014-2015 t.l.v. Reserve milieu	586.750			
Totaal baten	952.750	124.435	93.126	186.000

Incidentele bedragen investeringen	2015	2016	2017	2018
LASTEN				
Programma 1				
Update www.dalfsen.nl (45)			45.000	
Update Intranet (46)				25.000
Programma 3				
Groenstructuurplan (19)	56.600	56.600	56.600	
Gedragscode flora en fauna (40)	10.000			
Planvorming N35 (14)	10.000			
Planontwikkeling oostelijke vechtkade (41)	10.000			
Herinrichting/ opwaardering woonomgeving (16)	200.000	200.000	200.000	200.000
Renovatie openbare verlichting (18)	120.000	120.000	120.000	120.000
Programma 8				
Maatregelen uitvoering GRP (21)	729.000	100.000	980.000	640.000
Programma 9				
Archeologisch bedrijfsplan (20)		20.000		
Opstellen woonvisie 2016 - 2020 (23)	30.000			
Projecten gebiedsgerichte ontwikkeling (22)	100.000	100.000	100.000	100.000
Structuurvisie kernen (47)				40.000
Totaal lasten	1.265.600	596.600	1.501.600	1.125.000
BATEN				
Programma 1				
Update website en intranet t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar			45.000	25.000
Programma 3				
Groenstructuurplan t.l.v. Reserve herstructurering openbaar groen	56.600	56.600	56.600	
Gedragscode flora en fauna t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	10.000			
Planvorming N35 t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	10.000			
Planontwikkeling vechtkade t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	10.000			
Woonomgeving t.l.v. Reserve volkshuisvesting	200.000	200.000	200.000	200.000
Straatverlichting t.l.v. Reserve volkshuisvesting	120.000	120.000	120.000	120.000
Programma 8				
Maatregelen GRP t.l.v. Spaarvoorziening riolering	729.000	100.000	980.000	640.000
Programma 9				
Archeologisch bedrijfsplan t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar		20.000		
Woonvisie t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	30.000			
Gebiedsgerichte ontwikkeling t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar	100.000	100.000	100.000	100.000
Structuurvisie kernen t.l.v. Algemene reserve vrij besteedbaar				40.000
Totaal baten	1.265.600	596.600	1.501.600	1.125.000

De nummers achter de investeringen refereren aan de nummers uit het Investeringsplan 2015-2018.

4.4 MEERJARIG OVERZICHT RESERVES EN VOORZIENINGEN

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-14	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-15	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-16
Algemene reserve									
Algemene reserve vaste buffer	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	11.739.743	1.010.231		292.000	12.457.974	864.137		210.000	13.112.112
Algemene reserve reeds bestemd	1.125.580			68.750	1.056.830			56.625	1.000.205
Totaal algemene reserve	16.865.323	1.170.231	0	520.750	17.514.805	1.024.137	0	426.625	18.112.317
Bestemmingsreserves geblokkeerd									
Gemeentehuis bouw	9.633.900	481.695		765.045	9.350.550	467.528		750.878	9.067.200
Gemeentehuis installaties/inventaris	1.783.111	89.156		534.933	1.337.333	66.867		512.644	891.556
Gemeentehuis meubilair	178.400	8.920		53.520	133.800	6.690		51.290	89.200
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.112.000	55.600		90.350	1.077.250	53.863		88.613	1.042.500
Kunstgrasvelden	921.934	46.097		131.570	836.460	41.823		127.296	750.987
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	13.629.345	681.467	0	1.575.418	12.735.394	636.770	0	1.530.721	11.841.443
Bestemmingsreserves									
Grote projecten	3.230.674			2.000.000	1.230.674			1.230.674	0
Grote projecten de Trefkoele	0				0				0
Milieu	809.770			660.500	149.270			74.283	74.987
Ruimtelijke kwaliteit	27.135				27.135				27.135
Organisatieontwikkeling	38.912			38.912	0				0
Pre-vut	0				0				0
Essent-gelden	851.850				851.850				851.850
Herstructurering openbaar groen	145.196		5.000	56.600	93.596		5.000	56.600	41.996
Kunst en cultuur	40.861		5.000	17.700	28.161		5.000	17.700	15.461
Maatschappelijke duurzaamheid	28.504		5.000		33.504		5.000		38.504
Decentralisaties	1.181.000				1.181.000				1.181.000
Riolering	100.000				100.000				100.000
Riolering spaarvoorziening	610.965		721.327	729.000	603.292		764.462	100.000	1.267.754
Egalisatie reiniging	1.632.286		21.071	150.000	1.503.357		26.887	150.000	1.380.244
Volkshuisvesting	2.292.783		439.259	403.500	2.328.542		415.299	403.500	2.340.341
<i>bestemmingsreserves vrijgesteld van rente</i>									
Volkshuisv. overdracht woningbedrijf	3.824.774			399.327	3.425.447			399.327	3.026.120
Aandelen Vitens	1.065.862			152.000	913.862			152.000	761.862
Totaal bestemmingsreserves	15.880.573	0	1.196.657	4.607.539	12.469.691	0	1.221.648	2.584.084	11.107.255
Grondexploitatie									
Algemene reserve grondbedrijf	3.683.663	147.347			3.831.009	153.240			3.984.249
Totaal grondexploitatie	3.683.663	147.347	0	0	3.831.009	153.240	0	0	3.984.249
Voorzieningen									
Groot onderhoud gem. gebouwen	658.078		186.873	247.311	597.640		186.873	151.334	633.179
Wethouderspensioren	786.979		100.000		886.979		100.000		986.979
Pensioen gewezen wethouders	771.534			150.000	621.534			150.000	471.534
Ongevallen personeel/brandweer I	35.943				35.943				35.943
Activiteitenterrein Dalfsen	0				0				0
Bovenwijken Kroonplein	555.324			555.324	0				0
Bovenwijken aanst. N348	2.000.000			1.000.000	1.000.000			1.000.000	0
Bovenwijken Trefkoele	0				0				0
Totaal voorzieningen	4.807.857	0	286.873	1.952.635	3.142.095	0	286.873	1.301.334	2.127.634
TOTAAL GENERAAL	54.866.761	1.999.045	1.483.530	8.656.342	49.692.993	1.814.147	1.508.521	5.842.764	47.172.898

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-16	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-17	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-18
Algemene reserve									
Algemene reserve vaste buffer	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000	160.000		160.000	4.000.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	13.112.112	823.955		145.000	13.791.066	837.236		165.000	14.463.302
Algemene reserve reeds bestemd	1.000.205			43.750	956.455			38.750	917.705
Totaal algemene reserve	18.112.317	983.955	0	348.750	18.747.521	997.236	0	363.750	19.381.007
Bestemmingsreserves geblokkeerd									
Gemeentehuis bouw	9.067.200	453.360		736.710	8.783.850	439.193		722.543	8.500.500
Gemeentehuis installaties/inventaris	891.556	44.578		490.356	445.778	22.289		468.067	0
Gemeentehuis meubilair	89.200	4.460		49.060	44.600	2.230		46.830	0
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.042.500	52.125		86.875	1.007.750	50.388		85.138	973.000
Kunstgrasvelden	750.987	37.549		123.023	665.514	33.276		118.749	580.040
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	11.841.443	592.072	0	1.486.023	10.947.491	547.375	0	1.441.326	10.053.540
Bestemmingsreserves									
Grote projecten	0				0				0
Grote projecten de Trefkoele	0				0				0
Milieu	74.987			74.987	0			0	0
Ruimtelijke kwaliteit	27.135				27.135				27.135
Organisatieontwikkeling	0				0				0
Pre-vut	0				0				0
Essent-gelden	851.850				851.850				851.850
Herstructurering openbaar groen	41.996			40.000	1.996			40.000	-38.004
Kunst en cultuur	15.461		5.000	17.700	2.761		5.000		7.761
Maatschappelijke duurzaamheid	38.504				38.504				38.504
Decentralisaties	1.181.000				1.181.000				1.181.000
Riolering	100.000				100.000				100.000
Riolering spaarvoorziening	1.267.754		716.970	980.000	1.004.724		716.970	640.000	1.081.694
Egalisatie reiniging	1.380.244		24.347	150.000	1.254.591		25.000	150.000	1.129.591
Volkshuisvesting	2.340.341		391.339	398.750	2.332.930		367.380	398.750	2.301.560
<i>bestemmingsreserves vrijgesteld van rente</i>									
Volkshuisv. overdracht woningbedrijf	3.026.120			399.327	2.626.793			399.327	2.227.466
Aandelen Vitens	761.862			152.000	609.862			152.000	457.862
Totaal bestemmingsreserves	11.107.255	0	1.137.656	2.212.764	10.032.147	0	1.114.350	1.780.077	9.366.420
Grondexploitatie									
Algemene reserve grondbedrijf	3.984.249	159.370			4.143.619	165.745			4.309.364
Totaal grondexploitatie	3.984.249	159.370	0	0	4.143.619	165.745	0	0	4.309.364
Voorzieningen									
Groot onderhoud gem. gebouwen	633.179		186.873	139.757	680.295		185.000	185.000	680.295
Wethouderspensiolen	986.979		100.000		1.086.979		100.000		1.186.979
Pensioen gewezen wethouders	471.534			150.000	321.534			150.000	171.534
Ongevallen personeel/brandweer I	35.943				35.943				35.943
Activiteitenterrein Dalfsen	0				0				0
Bovenwijken Kroonplein	0				0				0
Bovenwijken aansl. N348	0				0				0
Bovenwijken Trefkoele	0				0				0
Totaal voorzieningen	2.127.634	0	286.873	289.757	2.124.750	0	285.000	335.000	2.074.750
TOTAAL GENERAAL	47.172.898	1.735.397	1.424.529	4.337.294	45.995.529	1.710.355	1.399.350	3.920.153	45.185.081

4.5 EMU-SALDO

x € 1.000

		Begroot 2015	Begroot 2016	Begroot 2017	Begroot 2018
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-694	137	-832	-575
+2	Afschrijvingen ten laste van exploitatie	2.119	2.201	2.159	2.106
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten lasten van de exploitatie	202	198	198	198
-4	Investerings in (im)materiele vaste activa die op de balans worden geactiveerd	697	185	314	448
+5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in in mindering zijn gebracht bij post 4				
+6a	Baten uit desinvesteringen in (im) materiele vaste (tegen verkoopprijs) voorzover niet op exploitatie verantwoord				
-7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	3.676	3.714	3.479	2.700
+8a	Baten bouwgrondexploitatie:	4.072	6.886	7.009	5.102
-9	Betalings ten laste van de voorzieningen	1.301	290	335	335
-10	Betalings die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten				
11b	Boekwinst bij verkoop van deelnemings en aandelen				
	Berekend EMU-saldo	25	5.233	4.406	3.348

4.6 UITGANGSPUNTEN BEGROTING 2015 - 2018

In de programmabegroting 2015-2018 is rekening gehouden met de volgende richtlijnen:

Nullijn handhaven

De belangrijkste begrotingsrichtlijn is hoe om te gaan met inflatie/prijscompensatie. Conform uw besluitvorming bij voorgaande begrotingen wordt er geen prijscompensatie toegepast op de budgetten voor goederen en diensten derden. Dit betekent dat de eerdere bezuinigingsmaatregel wordt doorgetrokken.

Cao gemeenten

In juli is er een nieuw CAO-akkoord voor 2013-2015 afgesloten. Deze CAO heeft een looptijd van 3 jaar. De gevolgen van deze CAO voor de loonkosten zijn in de begroting 2015-2018 meegenomen.

Tarieven en belastingen

Voor de tariefstijging 2015 voor de gemeentelijke belastingen en rechten is het voorstel om conform de gedragslijn uit voorgaande jaren 1% toe te rekenen, met uitzondering van die tarieven die kostendekkend moeten zijn.

Aantallen inwoners en woningen

Jaar	Inwoners	A/D	Mutatie	Verblijfsobjecten			A/D	Mutatie
				Wonen	Logies	Totaal		
2011	27.313	D		10.758		10.758	D	
2012	27.439	D	126	10.905		10.905	D	147
2013	27.580	D	141	11.054		11.054	D	149
2014	27.674	D	94	11.134	317	11.451	D	80
2015	27.774	A	100	11.209	317	11.526	A	75
2016	27.874	A	100	11.284	317	11.601	A	75
2017	27.974	A	100	11.359	317	11.676	A	75
2018	28.074	A	100	11.434	317	11.751	A	75
2019	28.174	A	100	11.509	317	11.826	A	75

D = definitief

A = aanname

4.7 ALGEMENE UITKERING

Gemeente:	Dalfsen
Circulaire:	meicirculaire 2014
Jaar:	2015 tot en met 2018
Uitkeringsfactor:	Lopende prijzen
Eigen toelichting:	begroting inclusief

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven

Maatstaf	2015	2016	2017	2018
1c Waarde niet-woningen eigenaren	725.390-	725.390-	725.390-	725.390-
1f Waarde niet-woningen gebruikers (onder aftrek)	506.921-	506.921-	506.921-	506.921-
1a Waarde woningen eigenaren	2.453.032-	2.453.032-	2.453.032-	2.453.032-
Subtotaal	3.685.343-	3.685.343-	3.685.343-	3.685.343-

Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is

Maatstaf	2015	2016	2017	2018
1e OZB waarde niet-woningen	174.563	174.563	174.563	174.563
10a WWB schaalnadeel	38.098	38.243	38.380	38.513
10b WWB schaalvoordeel	339.650	340.941	342.163	343.346
8 Bijstandsontvangers	305.062	308.808	312.228	314.199
3a Eén-ouder-huishoudens	68.890	68.890	68.890	68.890
3b Huishoudens	999.603	998.503	995.752	995.752
2 Inwoners	3.944.741	4.068.768	4.071.336	4.083.925
4 Inwoners: jongeren < 20 jaar	1.348.260	1.348.260	1.348.260	1.348.260
5 Inwoners: ouderen > 64 jaar	416.772	413.712	406.062	406.062
5a Inwoners: ouderen > 74 en < 85 jaar	45.883	45.526	44.625	44.625
7 Lage inkomens	237.793	238.288	238.783	239.278
7a Lage inkomens (drempel)	530.560	528.228	524.328	522.520
12 Minderheden	48.474	49.988	51.503	53.018
11 Uitkeringsontvangers	142.912	142.405	140.984	141.085
13 Klantenpotentieel lokaal	997.920	997.920	997.920	997.920
14 Klantenpotentieel regionaal	171.720	171.826	171.932	172.038
15e Leerlingen VO	58.000	59.274	59.274	59.274
38 Bedrijfsvestigingen	167.266	167.266	167.266	167.266
31a ISV (a) stadsvernieuwing	6.655	6.655	6.655	6.655
31b ISV (b) herstructurering	1.531	1.531	1.531	1.531
36 Meerkernigheid	81.113	81.113	81.113	81.113
37 Meerkernigheid * bodemfactor buitengebied	148.331	148.331	148.331	148.331
36a Kernen met 500 of meer adressen	82.025	82.025	82.025	82.025
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	22.745	22.745	22.745	22.745
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente *	18.840	18.907	18.975	19.043
32 Omgevingsadressendichtheid	414.243	416.776	419.091	421.783
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied *	258.465	258.465	258.465	258.465
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor	446.617	446.617	446.617	446.617
21 Oppervlakte bebouwing	182.984	182.984	182.984	182.984
19 Oppervlakte binnenwater	5.466	5.477	5.505	5.565
16 Oppervlakte land	633.032	633.032	633.032	633.032
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	431.102	432.423	435.725	442.825
24 Woonruimten	639.117	643.275	647.434	651.593
25 Woonruimten * bodemfactor woonkernen	591.860	595.711	599.563	603.414
39 Vast bedrag	280.128	280.128	280.128	280.128
Subtotaal	14.280.417	14.417.602	14.424.165	14.458.380

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2015	2016	2017	2018
Uitkeringsfactor	1,431	1,426	1,418	1,402
Subtotaal (B x C (=uf))	20.435.277	20.559.500	20.453.466	20.270.649

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2015	2016	2017	2018
61 Suppletie-regeling OZB	127.713-	102.170-	76.628-	51.085-
56 Suppletie-regeling groot onderhoud verdeelstelsel	53.654-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	181.367-	102.170-	76.628-	51.085-

Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2015	2016	2017	2018
119 Centra voor jeugd en gezin (DU)	574.502	574.502	574.502	574.502
71 Impuls Brede scholen combinatiefuncties (DU)	52.680	52.680	52.680	52.680
113 Peuterspeelzaalwerk (DU)	81.880	81.880	81.880	81.880
170 Decentralisatie provinciale taken	42.454	42.454	42.454	48.643
62 Wet maatschappelijke ondersteuning (IU)	1.872.308	1.872.308	1.872.308	1.872.308
Subtotaal	2.623.824	2.623.824	2.623.824	2.630.013

Stelpost jaarschijf 2018 **100.000**

Totaal 4921000.841100 uitkering gemeentefonds voorgaande jaren 4921000.834099	19.192.391	19.395.812	19.315.319	19.264.234
Totaal 4921000 afgerond op € 1.000	19.292.000	19.496.000	19.415.000	19.364.000

Onderdeel F - Deelfonds sociaal domein				
Maatstaf	2015	2016	2017	2018
172 decentralisatie AWBZ naar WMO (IU)	3.155.068	3.305.757	3.213.917	3.205.000
173 decentralisatie jeugdzorg (IU)	5.893.038	5.809.243	5.612.707	5.647.748
174 decentralisatie Participatiewet (IU)	3.599.411	3.383.321	3.173.512	3.007.676
Totaal 4923000 uitkering deelfonds sociaal domein	12.647.517	12.498.321	12.000.136	11.860.424

Totaal uitkering gemeentefonds en sociaal domein **31.939.517** **31.994.321** **31.415.136** **31.224.424**